

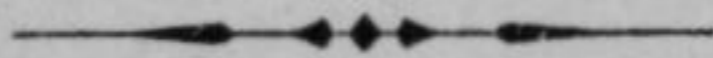
Poštnina v kraljevini S. H. S. pavšalirana.

Kpl.
Popol.

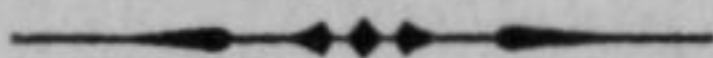
Leto XXXVI.

Številka 1.—4.

SLOVENSKI PRAVNIK.

Izdaja društvo „Pravnik“ v Ljubljani.

Odgovorni urednik:

DR. RUDOLF SAJOVIC.

V LJUBLJANI.

Natisnila „Narodna tiskarna“.

1922.

VSEBINA.

1. <i>Univ. prof. dr. Leonid Pitamic</i> : Ustava in zakon	1
2. <i>Dr. Kremžar</i> : Osnutek edinstvenega kazenskega postopnika in vzklicni postopek	19
3. <i>Štefan Sagadin</i> : Ali spadajo tiskovne pravde pred poroto?	35
4. <i>Anton Lajovic</i> : O tehniki razlogov v civilni sodbi	39
5. —o— K uporabi stanovanske uredbe z dne 21./5. 1921. št. 202 Ur. l. za Slovenijo	50
6. „Pravnikove“ diskusije	56
7. Iz pravosodne prakse. A. Civilno pravo.	
a) Hrvatska delniška družba ima pravdno zmožnost po § 1 c. pr. r., najsi nima odobritve za razširjenje svojega poslovanja na Slovenijo v smislu sklepa ministrskega sveta od 12. novembra 1919, VI, br. 910 (Ur. l. št. 804 iz 1919)	64
b) Krivda na telesni poškodbi, deljena med poškodovancem in železnico. (§ 1 zak. od 5. marca 1869 št. 27 d. z., § 1304 o. d. z.)	66
c) Omejena višina odškodnine, katero mora plačati Južna železnica za izgubljeno brzovozno blago. (§§ 2 št. 4, 35 št. 2, 43 žel. obr. pr.)	69
d) Železnica jamči za škodo, nastalo vsled isker v pohištvenem vozu, ako je le-ta tako zgrajen in v takem stanju, kakor železniški voz. (§§ 84, 86, št. 1 žel. obr. pr.)	73
e) Ali jamči več na prevozu udeležениh železnic po meri § 100 žel. obr. pr. tudi v primeru, da ne gre za prevoz tovornega blaga nego prtljage? — Višja sila? (§§ 34, 35, 99, 100, 84 žel. obr. pr.)	75
f) O delitvi skupnih zemljišč (agrarskih enot), o uravnavi njih užitnih in uporabnih pravic ter o sporih glede posesti in lastnine posameznih delov ter zemljišč odločajo izključno agrarske oblasti	78
g) Tožbeni zahtevk mora biti tako določen, da ureja na objektivno in ne le za stranke jasen način sporno pravno razmerje	81
B. Kazensko pravo.	
a) Porotna sodišča niso več pristojna za presojevanje kaznivih dejanj, izvršenih s tiskovinami	83

SLOVENSKI PRAVNIK.

Leto XXXVI. V Ljubljani, junija meseca 1922. Štev. 1.—4.

Ustava in zakon.

Univerzitetni profesor dr. Leonid Pitamic.

Non ex regula jus sumatur,
sed ex jure, quod est, regula.

I.

Namen teh vrst je, pojasniti pojme »ustava« in »zakon« ter njih medsebojno razmerje po naši, takozvani vidovdanski ustavi z dne 28. junija 1921. Z ozirom na ta konkretni namen ni mi treba, da bi se bavil z vso obširno literaturo, ki razpravlja o teh pojmi vobče; pač pa bo treba, da vsaj na kratko kritično premetrim one teorije, ki so splošno znane in priznane in ki utegnejo vsled tega vplivati na interpretacijo ustave.¹⁾

Vladajoča teorija razločuje zakon v formelnem in zakon v materielnem smislu. V formalnem smislu je zakon sklep izvestnih državnih organov, izražen na izvesten način v izvestni obliki. V moderni državi n. pr. je to sklep parlamenta, sankcioniran in proglašen po načelniku države. Taka izjava navedenih državnih organov ima lastnost, da se načeloma more spremeniti le na isti način, t. j. pod istimi formalnostmi, kakor je nastala, ne pa na drug način, n. pr. ne z enostranskim činom ali parlamenta (resolucijo) ali načelnika države ali drugih upravnih oblastev (uredbo).

Poleg tega formalnega pojma zakona, ki se da definirati po samem tekstu sodobnih ustav, pa pozna moderna teorija še pojem zakona v materielnem smislu, ki se z ravno

---

¹⁾ Ker mi gre samo za presojo idej, ne pa za polemiko z posameznimi pisatelji, izogibam se kolikor mogoče citatov, navajam pa pred kratkim izišlo tretjo izdajo St. Jovanovićeve knjige „O Državi“, Beograd, 1922, ker podaja ravno ta knjiga zelo dobro in lepo sliko državnopravnih teorij in idej in ker je domačemu čitatelju laže dostopna.

definiranim pojmom ne krije, tako da je lahko formelen zakon, ki ni materielen, in materielen, ki ni formelen. Dočim se da pojem zakona v formalnem smislu prav lahko razbrati iz pozitivnega prava, ker pove vsaka ustava, kdo so zakonodajalni činitelji in kako naj vršijo svojo funkcijo, ter je zato teoretikom prepričanje glede tega pojma pri najboljši volji skoro nemogoč, je pojem zakona v materialnem smislu produkt same teorije. Naravno je vsled tega, da gredo nazori o tem pojmu vsaksebi. Ne glede na manjše difference v definicijah se lahko razločujete dve teoriji: 1.) francoska in 2.) teorija, zastopana po večini nemških pisateljev.

Večina nemških pisateljev pravi, da je zakon v materialnem smislu *p r a v n i* predpis ali *p r a v n o* pravilo. Pravni predpis pa ni vsak predpis, izdan od državnih organov, temveč le oni, ki razmejuje pravno sfero posameznika napram posamezniku ali napram državi; pravna sfera pa obsega vse one pravice in dolžnosti, ki se tičejo ali osebne svobode ali osebne imovine. Po tej teoriji je torej principiuelno mogoče, da se izdajo pravna pravila tudi v drugi obliki, nego v obliki formalnega zakona, namreč v obliki uredbe (takozv. »pravne« uredbe), da so formalni zakoni, ki niso materialni, n. pr. en del organizatornih zakonov, zlasti »notranja« upravna organizacija, katera se (bajé) ne tiče pravic in dolžnosti posameznikov, dalje tudi budžet, ki je izdan v obliki formalnega zakona, ki pa ni zakon v materialnem smislu, temveč le upravni akt, dalje zakonska pooblastitev za državno posojilo i. t. d. Ne glede na to, da so po tej teoriji lahko državne norme, ki niso »pravne« (kar navadnemu razumu ni lahko pojmljivo), ne bi mogli pri tej umetni zožitvi pojma prava spoznati velikega dela ravno najvažnejših organizatornih zakonov kot materialnih, torej pravnih zakonov (kar je za navadni razum še težje pojmljivo).

Po francoski teoriji je zakon v materialnem smislu *s p l o š n o* pravilo, abstrakten predpis, nekaj, kar velja za celo vrsto slučajev in ne samo za poseben primer. Po tej definiciji, ki se očitvidno približuje pojmu prirodoslovnega zakona, je tudi uredba lahko zakon v materialnem smislu, ako je namreč splošna, dočim formelen zakon, ki je individualen, ki velja samo za en primer, ni zakon v materialnem smislu. K temu je

treba najpreje pripomniti, da je »splošnost« le relativen pojem, ki nima absolutne veljave. Pozitivno pravo nam pokaže zakone, ki so na eni strani »splošni«, na drugi strani »specialni«. Splošen je n. pr. občni državljanski zakon napram trgovinskemu, le-ta pa je specialen napram državljanskemu; trgovinski zakon pa je zopet splošen napram zakonu o delniških družbah, ki je napram njemu specialen zakon, i. t. d. To so pripadniki te teorije tudi uvideli; radi tega ne zahtevajo za pojem zakona absolutne splošnosti, temveč priznajo kot zakon tudi tako normne, pri katerih je splošnost »zožena«;¹⁾ n. pr. pri zakonu, ki se izda za posamezne grupe ljudi ali za poseben teritorij v državi ali samo za določen čas. Vendar pa je smatrati tudi taka norma kot splošna, dokler se ne nanaša na točno določene posameznike, temveč na izvestne vrste ljudi, in ne na konkretne slučaje, temveč na po kakem abstraktnem znaku določeno vrsto primerov. To naziranje, da zakon nikdar ne more biti »individuelen«, je z vso rigoroznostjo zastopal Rousseau, Du Contrat Social, Paris, nouvelle édition, 1791, p. 66, 67: »Quand je dis que l'objet des lois est toujours général, j'entends que la loi considère les sujets en corps et les actions comme abstraites, jamais un homme comme individu, ni une action particulière. Ainsi la loi peut bien statuer qu'il y aura des privilèges, mais elle n'en peut donner nommément à personne; la loi peut faire plusieurs classes de citoyens, assigner même les qualités qui donneront droit à ces classes, mais elle ne peut nommer tels et tels pour y être admis: elle peut établir un gouvernement royal, et une succession héréditaire; mais elle ne peut élire un roi ni nommer une famille royale: en un mot, toute fonction qui se rapporte à un objet individuel, n'appartient point à la puissance législative.«

Ne glede na logično-filozofično vprašanje, ali sta »splošnost« in »individualnost« res izključujoča si pojma, ali pa, kar se meni verjetneje zdi, da ne tvorita kvalitativnega, temveč

¹⁾ Slobodan Jovanović op. cit. str. 197. Jovanović se pridružuje tej francoski teoriji.

kvantitativno, torej le relativno nasprotje,¹⁾ trdim, da je za pravno spoznanje ta razlika brez pomena. »Splošnost« norme v pravem smislu more imeti le ta pomen, da je norma splošno veljavna, to pa je v bistvu vsake pravne norme, naj se nanaša na en primer ali na 100.000 ali pa na nepregledno število primerov. Splošna veljavnost je istovetna z veljavnostjo sploh, ki ne pomeni nič drugega nego da se morajo vsi tej normi pokoriti ali pa, da ne more norma obenem veljati in ne veljati. Če podeli zakon kaki osebi izjemen, privilegiran položaj, potem je tudi tak »individuele« zakon splošno veljaven, ker ne sme nihče tega položaja pravno ignorirati. Sicer ne bi bilo uvideti, zakaj se tudi individualni zakoni publicirajo; n. pr. zakon z dne 14. aprila 1922, »Službene Novine« br. 92, s katerim se zvišuje civilna lista kralju Aleksandru I. Ne oziraje se na prej rečeno, pa ustvarja tudi vsak takozvani individualni zakon pravne dolžnosti za nedoločeno število oseb, pri ravno navedenem zakonu n. pr. za vse osebe, ki sestavljajo državni budžet, ki likvidirajo, izplačujejo določeno svoto i. t. d.

Naziranje, da je kategorija »zakon v materielnem smislu« — naj si bo to po nemški ali po francoski teoriji — pravno brezpomembna, je potrjeno tudi po pravni praksi. Praksa se za take teoretične iznajdbe sploh ne zmeni.²⁾ Zakonodajna oblast mirno ustvarja zakone, ki so »splošni« in ki so »individuele« v smislu francoske teorije, ki vsebujejo pravne predpise ali pa druge (?) predpise v smislu nemške teorije, sodišča in upravne oblasti izvršujejo, ne oziraje se na to razlikovanje, te zakone, — vsaka oblast po svoji kompetenci. Teorija seveda grupira lahko norme po raznih vidikih. Vprašanje je le, ali ima taka grupacija v dotični vedi upravičen razlog; če ga ni, potem povzročuje taka razpredelba samo nepotrebne komplikacije. Tudi konstrukcija juridičnih pojmov je le tedaj upravičena, ako so ti pojmi za pravno vedo in prakso potrebni ali vsaj

¹⁾ To pa radi tega, ker moremo individuele primer, ako se iznebimo zgolj čustvenega, naivnega doživljanja, znanstveno spoznati, t. j. definirati le pojmovno, to pa je po abstraktnih, splošnih znakih.

²⁾ Jovanović, str. 204.

koristni. Glede znaka »splošnosti« se je to tudi trdilo, češ da sledijo že iz te splošnosti same izvestne pravne posledice, namreč da pravno pravilo »lex posterior derogat priori« ne velja v časovni konkurenci splošnih in individualnih zakonov.¹⁾ Reklo se je, da poznejši individualni zakon ne derogira prejšnjega splošnega (lex posterior specialis non derogat legi priori generali), in da poznejši splošni zakon ne derogira prejšnjega individualnega (lex posterior generalis non derogat legi priori speciali). Ta latinska reka govori o »specialnem« in ne o »individualnem« zakonu; toda logično razmerje, za katero tu gre, je isto: razmerje namreč med splošnim in manj splošnim zakonom. Ako se hoče s prvim pravilom reči, da specialni zakon ne derogira celega splošnega zakona, temveč le toliko, kolikor mu je nasproten, je to tako jasno, da o tem sploh ne bi bilo treba govoriti, če se ne bi upotrebila ravno ta posledica kot dokaz za pravno pomembnost splošnosti. Na to je le odgovoriti, da dokazuje ta posledica ravno tako pomembnost »specialnosti« ali »individualnosti«, ali pa da je pravno pomembno le to, kar zakon obseza, ali da zakon le to spremeni, kar hoče spremeniti, kar menda ni posebno duhovito razkritje. Ako se pa hoče reči, da specialni zakon ne derogira, temveč le suspendira splošnega, tako da za slučaj, da specialni zakon odpade, ne nastane pravna vrzel glede onih razmerij, ki jih je uredil, temveč da se nanje avtomatično raztegnejo določbe splošnega zakona, potem je treba pripomniti, da to ni samo po sebi umevno, ampak vprašanje interpretacije poznejšega specialnega ali pa onega zakona, ki ga je razveljavil, ali pa da je to interpretativno pravilo takega nad vsemi temi zakoni stoječega pozitivnega prava. Isto, namreč da to ni logično nujna posledica iz kake občne pravne lastnosti, ampak le vprašanje interpretacije namena konkretnega zakona, velja za drugi prej navedenih rekov, da poznejši splošni zakon ne derogira prejšnjega specialnega, temveč da le-ta, ker je specialni ali ker vsebuje kak privilegij, ostane kot izjema nespremenjen v veljavi. Mimogrede bodi omenjeno, da je načelo »lex posterior generalis non derogat legi priori

¹⁾ Jovanović, str. 203.

speciali«, če ga tolmačimo strogo, ali logično napačno ali vsaj terminološko pogrešeno. Ako namreč *lex generalis* ne derogira *legi speciali*, potem ravno ni »*generalis*«, ker ne velja generalno za vse primere, temveč pusti nekatere primere ali vsaj en primer nedotaknjen; potem je (pri obstoju takega specialnega zakona) taka *lex* že vnaprej deklarirana za *lex specialis*, samo da ni rečeno, za katere posamezne primere velja, temveč za katere ne velja.

Da so vsa ta vprašanja le vprašanja interpretacije, dokazuje jasno ena izmed najnovejših kodifikacij, zelo skrbno izdelani »*Codex Juris Canonici*« iz leta 1917, ki pozna dve pravili. Canon 6, prva točka pravi: »*Leges quaelibet, sive universales sive particulares, praescriptis huius Codicis oppositae, abrogantur, nisi de particularibus legibus aliud expresse caveatur.*« S tem kodeksom se torej, ako sam kaj drugega ne določa, derogirajo vsi prejšnji specialni zakoni. Obratno pravilo pa velja za bodočnost. Canon 22: ...*sed firmo praescripto can. 6, n. 1, lex generalis nullatenus derogat locorum specialium et personarum singularium statutis, nisi aliud in ipsa expresse caveatur.*« Po tem pravilu ostanejo v bodoči zakonodaji, če sama ne določa kaj drugega, specialni zakoni nedotaknjeni.

Za nas ni toliko zanimivo, dali je sprejel kodifikator cerkvenega zakonika to pravilo ali ono; zanimivo je, da je smatral potrebnim, pravilo samo uzakoniti in s tem pripoznal, da ni samo po sebi umevno in logično nujno, temveč da je le izraz njegove volje. Zanikanje logične nujnosti pa je na najnedvoumnejši način izraženo s tem, da ste bili sprejeti dve n a s p r o t u j o č i si interpretativni pravili, eno glede preteklosti, drugo glede bodočnosti.

Mislim, da sem dovolj dokazal, da nista ne »pravni« predpis v smislu nemške ne »splošnost« v smislu francoske teorije bistvena znaka zakona, ali pa bolje rečeno, da je pravno brezpomembno, konstruirati si tak pojem zakona, ki napram formelnemu pojmu ima navedena dva »materielna« znaka, ali enega ali drugega izmed njih. Kakšen značaj pa imata ta dva znaka, ako nista pravna znaka? Ni težko pokazati, da sta političnega izvora.

Nemška teorija, da je pojem zakona istoveten s pravnim predpisom, da pa je pravni predpis le oni, ki se tiče ali osebne svobode ali osebne imovine, je le izraz reakcije proti absolutističnemu monarhičnemu principu. V dobi francoske revolucije začenjajoči pokret je izzval v prvi vrsti protest proti samovolji monarhov na onem pravnem polju, ki je bilo posamezniku najvažnejše, to je svoboda osebe in imovine. Zaradi tega se je zahtevalo, da se norme tičeče se teh dveh predmetov ne smejo ustanavljati z ukazom monarha, temveč le s formalnim zakonom, to je s sodelovanjem parlamenta. Iz tega političnega načela se je razvila teorija, da so le norme, ki omejujejo svobodo in imovino pravne norme, potem pa, da so taki predpisi vsled svoje vsebine zakoni, t. j. zakoni v materielnem smislu. V tem se izraža le delna reakcija proti absolutizmu in sicer reakcija iz individualističnega vidika.

Izhodišče za francosko teorijo pa so politični nazori Jean Jacques Rousseauja. Zakaj je zahteval ta filozof za pojem zakona splošnost? Ker je vsa njegova politična teorija slonela na principu enakosti. Hotel je, da bodo zakoni enaki za vse, da naj ne bo izjemnih, temveč le splošnih zakonov. *Contrat Social*, str. 56: »Par quelque côté qu'on remonte au principe, on arrive toujours à la même conclusion; savoir, que le pacte social établit entre les citoyens une telle égalité, qu'ils s'engagent tous sous les mêmes conditions, et doivent jouir tous des mêmes droits. Ainsi, par la nature du pacte, tout acte de souveraineté, c'est à dire, tout acte authentique de la volonté générale, oblige ou favorise également tous les citoyens, en sorte que le souverain connait seulement le corps de la nation, et ne distingue aucun de ceux qui la composent.« Ta napram ravno omenjenemu nemškemu individualističnemu načelu očitno kolektivistični princip enakosti je bil Rousseauju tako ljub,¹⁾ da ga je skušal v svoji znameniti knjigi podpirati z raznimi blestečimi, a ne vedno prepričevalnimi izreki, n. pr. s frazo, da se more splošna volja, t. j. zakon

¹⁾ Značilno je, da je bil eden njegovih prvih spisov „Razprava o neenakosti“ (*Discours sur l'inégalité*, 1755.).

nanašati samo na splošne predmete (point de volonté générale sur un objet particulier) itd.

Kategorija »zakon v materialnem smislu« je torej političnega značaja in ima za pravno spoznanje ravno toliko vrednosti kakor bi n. pr. imela v znanstveni botaniki klasifikacija rastlin po njihovih barvah. Stvar pa ni tako nedolžna kakor izgleda in zato se ne moremo pomiriti s samo konstatacijo nepotrebnosti tega pojma. Na podlagi političnih idej konstruirani in vsled tega le navidezno juridični pojmi so radi tega nevarni, ker se iz njih izvajajo posledice, ki so le navidezno juridičnega, v resnici pa političnega značaja, ker je ravno njih premisa politična. Kakor za mnoge pojme zlasti iz takozv. javnega prava, se da to tudi dokazati glede pojma »zakon v materialnem smislu« in sicer tako glede francoske kakor glede nemške konstrukcije tega pojma.

Med francoskimi pisatelji, izhajajočimi iz stališča, da je vsaka splošna norma zakon v materialnem smislu, pojavil se je v novejši dobi resen spor o tem, ali je uredba kot splošna norma čin zakonodajne ali upravne oblasti¹). Ako je uredba čin uprave ali upravni čin, potem pristojna sodišču, da razsoja o zakonitosti uredbe, zlasti pa je potem dopustna pritožba na državni svet radi nezakonitosti tega upravnega akta, ravno tako kakor radi vseh drugih nezakonitih upravnih činov. Ako pa je uredba čin zakonodajne oblasti, potem ne bi smela sodišča soditi o zakonitosti uredb, ker niso te uredbe upravni, temveč zakonodajni čini. Na dlani leži, da operira ta argumentacija z zamenjavo zakona v formalnem smislu z zakonom v materialnem smislu. Žalostno je sicer, da »znanstveni teoretiki« s takim »trikom« delujejo; toda do take zamenjave sploh ne bi moglo priti, če jim teorija ne bi prezentirala nepotrebnega pojma zakona v materialnem smislu.

Ravno tako značilen primer glede nevarnosti pojma zakona v materialnem smislu nudi nemška pravna znanost. To je Labandova teorija o budžetu²). Laband izhaja iz stališča, da je budžet zakon v formalnem, ne pa zakon v

¹) Glej Jovanović, str. 212.

²) Jovanović, str. 220.

materielnem smislu, ker ne obsega »pravni« pravil, temveč le finančni načrt; v materielnem smislu je to akt finančne uprave. Odobravajoč budžet ne vrši parlament kakega zakonodajnega čina, temveč sodeluje pri ustvarjanju *u p r a v n e g a a k t a*; vsled tega je vezan po obstoječih zakonih, kakor vsaka druga upravna oblast; vsled tega ne more zavreči onih dohodkov in izdatkov, ki so predvideni v obstoječih zakonih. Če torej parlament ne odobri budžeta, sme vlada vendar pobirati vse zakonite dohodke in napraviti vse zakonite izdatke. Pa še več! Vlada sme v takem slučaju napraviti tudi takih izdatkov, ki niso predvideni v nobenem zakonu, ki jih pa zahtevajo nujni državni interesi. Nočem dalje razpravljati o tej teoriji, ki kljub ustavnim predpisom o vsakoletnem uzakonjenju budžeta, parlamentu niti ne priznava absolutne pravice, da z budžetom povezuje zakonitost že predvidenih izdatkov in ki s tem več ali manj omogočuje vsaki vladi upravljati brez uzakonjenega budžeta, nočem se tudi baviti z vprašanjem, ali je utemeljeno dati parlamentu tako moč, da z odklanjanjem celega budžeta obustavi državno upravo in ali ni bolj priporočljiva angleška praksa, ki iz obstoječih zakonov izvirajoče dohodke in izdatke sploh ne vnaša v budžet in ki je tako na vsak način veliko bolj odkritosrčna kakor ta rabulistika s teoretičnimi konstrukcijami, — gre mi samo za ugotovitev, da je pojem zakona v materielnem smislu pomagal ustvariti to rabulistiko!

Iz vsega tega sledi, da takozvana »materielnost« zakona v smislu omenjenih teorij ne more biti *p r a v n o* važna lastnost zakona. Nepravnega izvora, so te teorije dovedle in zavedle do nepravni posledic, kar ni čudno, ker le iz *p r a v n i h* lastnosti se dajo deducirati *p r a v n e* lastnosti.

Za pojem zakona ne more biti odločilna razpredelba pravnih norm po njih predmetnem, osebnem ali časovnem obsegu, in tudi ne po vrednočenju od strani tistih, katerim je zakon vir bremena ali koristi (svoboda in imovina!), meročajno je edinole razmerje po pozitivnopravnih formelnih znakih določene skupine norm napram njej pozitivnopravno nadrejeni in podrejeni skupini, kar pa je istovetno s *p r a v n o* močjo norme. Pravna moč (bolje bi bilo reči pravna veljava) je

juridična esenca tako zakona kakor tudi razsodbe in ukrepa, sploh vsakega pravnega pojava.

Iz tega stališča je prematrati tudi pravni pojem ustave, ki je kompleks norm z večjo pravno močjo nego zakon in vsi drugi na nižji nego zakonski vrednostni stopinji stoječi pravni pojavi. Ustava je — če abstrahiramo od meddržavnega prava — ona skupina norm, ki stoji v hierarhiji prava najviše in iz katere črpajo vse druge norme in pravni čini sploh svojo pravno moč. Pravna moč pa ni nič drugega nego po kompetentni oblasti definitivno ugotovljena pravilnost, to pa je skladnost takega nižjega pravnega predpisa z višjim, na podlagi katerega je izdan; glede zakona skladnost z ustavo, glede sodne razsodbe skladnost z zakonom, glede upravne razsodbe skladnost z zakonom ali uredbo, glede izvršbe skladnost z razsodbo ali ukrepom.

Poleg ravno označenega pojma ustave, ki je strogo formalen, pa pozna teorija tudi pojem ustave v materielnem smislu, ki pa ni igral od daleka tako važne in žalostne vloge nego zakon v materielnem smislu. Trdilo se je namreč, da morajo izvestni predmeti biti urejeni v ustavi; to so seveda tisti predmeti, ki se smatrajo posebno važnim in ki naj se zato obvarujejo pred naglo izpremembo. Ker se pa mnenja o važnosti pravnih institucij čestokrat in hitro menjavajo, menjavajo se tudi nazori o tem, kaj je urediti v ustavi in kaj je prepuščati navadni zakonodaji ali uredbi. V dobi francoske revolucije so smatrali kot nekak minimum za »ustavo« garancijo pravic in ločitev oblasti. Člen 16. takzv. deklaracije človeških in državljanskih pravic iz leta 1789 pravi: »Toute société dans laquelle la garantie des droits n'est pas assurée, ni la séparation des pouvoirs déterminée, n'a point de construction«. Danes se smatrajo drugi predmeti kot taki, ki naj se urejajo v ustavi; poleg določanja kompetenc najvišjih organov in registriranja takzv. državljanskih pravic zlasti še narodno zastopstvo, neodvisnost sodišč in upravno sodstvo; dočim se nikjer popolnoma izvedeni in s parlamentarnim režimom nezdružljivi princip ločitve oblasti sedaj ne povdarja več. Sicer se pa smatra v eni državi to, v drugi ono za ustavni predmet; v ustavah nekaterih ameriških držav najdemo marsikaj, kar bi

se v Evropi ne uredilo niti z zakonom, ampak z navadno uredbo. Pri nas je postala celo razdelitev države v oblasti »ustavni« predmet. Kakor znano, Angleži pojma »ustavni predmet« sploh ne poznajo. Vprašanje, kaj je treba urediti v ustavi in s tem opremiti z večjo garancijo pravnega obstoja, je torej politično in socialno vprašanje, pravno vprašanje je le, kak pomen ima taka že izvršena ureditev na druge pravne pojave.

II.

Sedaj lahko raziskujemo, kaj značita pojma »ustava« in »zakon« po naši ustavi. Povsod, kjer govori tekst ustave o »ustavi«, je mišljen oni enotni kompleks pravnih norm, ki ga je ustavotvorna skupščina kot ustavo sprejela in ki je bil kot tak v imenu kralja od regenta potrjen in proglašen. Te norme se ne dajo izpremeniti navadnim zakonodajnim potom, temveč samo po onem kompliciranejšem postopku, ki je določen v členih 125 in 126 ustave. Vprašanje je, ali je pojem »ustava« rabljen tudi v prej označenem materielnem smislu. To bi bilo mogoče le v 1. členu, ki navaja med drugimi atributi naše države tudi ta, da je »ustavna« monarhija. Ta izraz bi se lahko smatral za znak one monarhije, ki se v teoriji kot »konstitucionalna« stavi nasproti i absolutni i parlamentarni monarhiji. Ta interpretacija je gotovo napačna, ker se v istem členu pravi, da je naša država parlamentarna monarhija in je s tem, kakor dokazuje to tudi postanek ustave, že določena smer, v kateri se morajo v dvomu tolmačiti posamezne ustavne določbe.¹⁾

Drugič bi se lahko reklo, da je s tem izrazom izjavljeno, da ima naša država določeno, napisano ustavo. Tudi ta interpretacija bi bila brezsmiselna, ker se nahaja ta izraz itak v določeni, napisani ustavi.

Tretjič je s tem izrazom mogoče mišljeno, da morajo biti vse državne norme v skladu s to ustavo in da je vsak režim izven določb te ustave prepovedan. Pa tudi ta razlaga nima pravega smisla, ker je že s pojmom ustave kot najvišje norme v državi nezdržljivo, da veljajo še druge norme, ki izvirajo

¹⁾ Ustavodajalec je hotel pri nas ustanoviti parlamentarno monarhijo po angleškem vzorcu.

iz drugega nego iz tega ustavnega vira. Sicer pa je ta misel že (po mojem mnenju čisto odveč) izražena v členu 45. ustave: »Vse državne oblasti se izvršujejo po določilih te ustave«.

Četrtrič se je hotelo mogoče s tem atributom izraziti, da mora ustava vsebovati vse one institucije, ki jih smatra moderna politična teorija »ustavnim«, ki morajo torej imeti večjo nego navadno zakonsko garancijo za svoj obstoj; n. pr. splošno volilno pravico za parlament, odgovornost ministrov, neodvisnost sodišč, upravno sodstvo itd. Ti principi pa so itak s pozitivnimi določbami sprejeti v tekst ustave in imajo le toliko, kolikor so sprejeti (n. pr. načelo ločitve oblasti le deloma), prej omenjeno večjo garancijo obstoja. Atribut »ustavni« je torej v tem slučaju le nepotrebna anticipacija.

Petič je mogoče (in najbolj verjetno), da si ustavodajalec sploh nič jasnega ni predstavljal pod tem atributom, oziroma si ni bil svest, da ta izraz spričo konkretnih ustavnih določb prav nič ne pomeni, in da ga je sprejel v nepremišljenem namenu, da naj bo ustava posebno »ustavna« (!), ali pa tudi, da ga je, kakor marsikaj drugega, čisto mehanično prevzel iz drugih ustav, kakor so ga te zopet prevzele iz prejšnjih,¹⁾ od katerih je mogoče ena ali druga hotela s tem na slovesen način proglasiti prelom z absolutnim režimom; kar je n. pr. prav lahko mogoče glede srbske ustave iz leta 1888., katera ima v prvem členu isti izraz.

Ne morem torej v tem izrazu najti nič pravno pomembnega, tudi tega ne, da bi se moglo z njim prepričati izločitev prej navedenih institucij iz ustave; ker so itak sprejete v ustavo, se ne dajo z nič večjo in nič manjšo lahko spremeniti in razveljaviti kakor atribut »ustavni« sam.

Vidimo torej, kako se pojem »ustava v materielnem smislu« pri kritični analizi pozitivnega prava razprši v nič.

Še manj bi odgovarjalo tekstu ustave, ako bi hoteli pri njegovi razlagi upotrebiti pojem »zakon v materielnem smislu«,

1) Es erben sich Gesetz' und Rechte
Wie eine ew'ge Krankheit fort;
Sie schleppen von Geschlecht sich zum Geschlechte,
Und rücken sacht von Ort zu Ort.

bodisi po nemški ali po francoski teoriji. Kaj je zakon, se da čisto točno razbrati iz sledečih členov ustave:

46.: »Zakonodajno oblast izvršujeta kralj in narodna skupščina skupno.«

49.: »Kralj potrjuje in proglašča zakone ...«

80.: »Zakone proglašča kralj z ukazom, ki obsega tudi sam zakon, sklenjen po narodni skupščini. Ukaz sopodpišejo vsi ministri. Minister za pravosodje pritisne nanj državni pečat in skrbi, da se zakon razglasi (obnaroduje) v »Služ. Novinah.« Zakon dobi obvezno moč 15 dni po obnarodovanju v »Službenih Novinah«, ako zakon sam ne določi drugače. Dan obnarodovanja v »Službenih Novinah« se všteva.«

Zakon je torej sklep parlamenta, potrjen po kralju in proglašen po njem ter obnarodovan tako kakor je določeno v členu 80. ustave.

Pravna moč ali veljava zakona napram njemu nadrejeni normi, t. j. ustavi, je določena v členu 126., ki govori o spremembi ustave in iz katerega sledi, da navadni, t. j. na prej navedeni način oblikovani zakon nima moči, izpremeniti ustave, ker je za tako spremembo predviden poseben postopek, ki edinole ima to moč. Pravna moč zakona napram njemu podrejeni zapovedi, t. j. uredbi, pa je določena v členu 94., po katerem sme upravno oblastvo izdajati uredbe, potrebne za uporabljanje zakonov, torej samo take uredbe, ki služijo izvršitvi, aplikaciji (srbski »primeni«) zakona. Uredba sme torej le k temu pripomoči, da se predpisi zakona izvedejo, ne more pa teh predpisov izpremeniti. Nadaljne odredbe čl. 94. so v popolnem skladu s tem principom, ker se mora upravna oblast tudi v slučaju posebne zakonske pooblastitve gibati le v mejah te pooblastitve, t. j. zakona.

Že ta način uvrstitve »zakona« v sistem našega ustavnega prava nas podučuje v splošnem o tem, kaj se ne sme z zakonom in kaj se mora z njim urediti. Poleg prej navedenih pa pridejo za naše vprašanje še druge določbe ustave v poštev, tako da si lahko napravimo o celokupnosti predmetov, ki se morajo z zakonom urediti, sledečo sliko:

1.) V ustavi je za nekatere posamezne predmete izrecno zapovedano, da se morajo urediti z zakonom. Kot primere

navajam člen 29. (zakon o zadrugah), člen 30. (kmetijsko zavarovanje), člen 31. (zavarovanje delavcev), čl. 34. (zavarovanje mornarjev), člen 37. (vsebina, obseg in omejitve privatne imovine), člen 41., 43. (ekspropriacija gozdov in veleposestev), člen 57. (statut o kraljevskem domu), člen 68. (civilna lista kralja), člen 106. (pravice in dolžnosti državnih uradnikov), člen 119. (ustroj in velikost vojske in mornarice) itd. . . . Vspričo teh pozitivnih predpisov bi bilo odveč, iskati po kakem drugem pravnem razlogu, zakaj se morajo ti predmeti urediti z zakonom; drugega pravnega razloga razen ustavnih predpisov ni, politični in socialni razlogi pa so bili merodajni, da so se ti predpisi vnesli v ustavo.

2.) Velja z ozirom na pravno moč zakona pravilo, da se to, kar bi se smelo urediti z uredbo, kar pa se je kljub temu uredilo z zakonom (n. pr. izvršilne določbe h kakemu zakonu), da izpremeniti samo z normo iste ali eventuelno večje pravne veljave, t. j. z zakonom odnosno z ustavnim zakonom.

3.) Za vse ostale slučaje pa velja predpis čl. 94., da sme upravna oblast izdajati le take uredbe, ki so potrebne za izvedbo zakonov, torej le izvršilne uredbe. Iz tega pa sledi: kolikor ustava za posamezne slučaje ni določila kaj drugega, morajo vse norme, ki niso le izvršilne, imeti ali zakonsko obliko ali pa posebno zakonsko podlago; to slednje pa pomeni, da samo zakon lahko pooblasti upravno oblast, da odredi nekaj, kar bi se moralo brez te pooblastitve odrediti direktno z zakonom. Ako torej konkretni zakon sam ne delegira ureditve kakega predmeta upravni oblasti, morajo biti vsi novi (a contr. izvršilni) predpisi sploh izdani v obliki zakona.

Od tega principa je napravila ustava nekatere izjeme. N. pr. čl. 114., po katerem se za slučaj, da je narodna skupščina pred rešitvijo proračuna razpuščena, proračun minulega računskega leta z ukazom (kralja) podaljša najdalje za 4 mesece; ali pa čl. 135., po katerem se mora razdelitev države na oblasti, ako se to ne bi izvedlo v določenih rokih niti po navadnem niti po skrajšanem zakonodajnem postopku, urediti s kraljevo uredbo, ki se pa more spremeniti samo z zakonom. Ravno tako imajo uredbe, izdane na podlagi

posebne zakonske pooblastitve po čl. 94. z a k o n s k o veljavo, to se pravi, da se smejo i z p r e m e n i t i samo z zakonom; pač pa jih sme po pozitivnem predpisu istega člena narodna skupščina r a z v e l j a v i t i z navadno r e s o l u c i j o v celoti ali deloma.

Ustava pa pozna tudi izjeme od pravila, da se smejo ustavni predpisi izpremeniti samo ustavnim potom. Po členu 127. se smejo v izvestnih za državo nevarnih položajih obustaviti z n a v a d n i m z a k o n o m izvestne državljske pravice. Ako ne bi bilo tega predpisa, bi se smelo to zgoditi le po onem postopku, ki je določen za spremembo ustave, ker je ta suspenzija državljskih pravic tudi sprememba ustave, ako ravno le začasna. Zato je bilo čisto pravilno, da se je ta člen uvrstil v oddelek o »izpremembah v ustavi«. Dalje se sme v členu 138. predvidena posebna omejitev svobodnega izhajanja in razširjanja državi nevarnih spisov ukiniti z n a v a d n i m z a k o n o m; (v čl. 13. obsežene omejitve pa samo potom spremembe ustave.).

Ti primeri — izjemno zvišanje pravne moči zakona v razmerju z ustavo, pravne moči ukaza, uredbe in parlamentarne resolucije v razmerju z zakonom — nam pokažejo, da tudi po pozitivnem pravu niso ti pojmi nekaj absolutnega in da vsebujejo vedno le toliko pravne moči, kolikor jim podeljuje ustava sama.

Rekli smo, da pride pri interpretaciji ustave le zakon v formelnem smislu v poštev. Ali se da to trditi tudi o »začasnih zakonih, uredbah, pravilnikih in odločbah ministrskega sveta in drugih aktih in odlokih z določenim rokom trajanja, z a k o n s k e g a z n a č a j a«, ki so bili izdani pred proglasitvijo ustave in za katere predpisuje čl. 130. ustave poseben postopek, da ostanejo kot zakoni v veljavi ali da se spremenijo ali razveljavijo? Ker je to postopanje že končano, nima stvar več praktičnega pomena, pač pa je interpretacija tega člena iz stališča e n o t n e g a pojmovanja v ustavi rabljenih izrazov zanimiva. Ali se ne mora za razumevanje pojma »zakonski značaj« vendar pritegniti kak materielen znak v smislu prej odklonjenih teorij? Ne glede na to, kakega mnenja je bil zakonodajni odbor, mislim, da je najenostavnejša razlaga, ki se

strinja popolnoma z našimi prejšnjimi izvajanji glede pojma zakona v naši ustavi, ta, da so tudi od teh predustavnih, v revolucionarni dobi izdanih predpisov, zakonodajnega značaja oni, ki niso le izvršilni; torej oni, ki so po prejšnjem pravu veljavne formelne zakone izpremenili ali ki so postavili čisto nove norme.

S tukaj zastopanim stališčem, da morajo po naši ustavi (izvzemši v nji sami izrecno predvidenih izjem) vse nove norme biti izdane v obliki zakona in da je le za izvršilne predpise k tem normam dopustna oblika uredbe, niso seveda vse težkoče odstranjene; za prakso ostane še, da reši ne vedno lahko vprašanje, kaj je v konkretnem slučaju nova norma in kaj le izvršilna; to bo odvisno od splošnosti oz. detajliranosti zakona, ki se naj izvede. Skrajni slučaj napram uredbi bo na eni strani ta, da je zakon tako detajliran, da sploh ne potrebuje »izvršilne« uredbe, na drugi strani pa v čl. 94. ustave predviden slučaj, v katerem je zakon samo blanket, ki prepušča vso svojo izpolnitev uredbi. Presoja, ali je izvršilni predpis v resnici samo izvršilen, t. j. ali je krit po tekstu zakona, pripada koncem konca sodiščem. Radi tega moram tudi na kratko govoriti o pravnem položaju sodišč napram ustavi, zakonu in uredbi.

Čl. 48. ustave pravi, da se razsodbe in rešitve sodišč izrekajo in izvršujejo v imenu kralja **n a p o d s t a v i z a k o n a**; čl. 109. pa, da so sodišča nezavisna, da niso pri izrekanju pravice pod nobeno oblastjo, nego da sodijo po **z a k o n i h**. To velja seveda ravno tako za upravna sodišča in po čl. 120. za vojaška sodišča. S tem je rečeno, da je zakon za sodnika edino merilo. V to svrhu pa si mora sodnik biti najprej na jasnem o tem, ali je norma, predpis, po katerem naj sodi, v resnici zakon. Da pa je kaka norma res zakonska norma, da se je ustvaril veljaven zakon, to posvedočuje po čl. 80. ustave kralj s proglaševalnim dokumentom (ukazom). Pomen proglaševanja (promulgacije) zakona po kralju obstoji ravno v posvedočenju, da kralj in skupščina soglašata glede izvestnega zakonskega teksta. Vsled tega obseza navedeni dokument troje: 1.) ugotovitev, da je skupščina sprejela dotični zakon; 2.) ugotovitev, da ga je kralj potrdil; 3.) celotni zakonski tekst. Po naši ustavi ni razen kralja

nobena instanca predvidena, ki bi smela ta dejstva avtorizirati. Ta dejstva so tedaj s kraljevim proglašenjem definitivno, to pa je pravomočno poverjena; torej ne pristojajo nobenemu drugemu organu, tudi sodniku ne, da bi resničnost te avtorizacije še presojal. Preostaja še ugotoviti, dali se je proglašanje vršilo pravilno. To pripada sodniku (po mojem mnenju tudi vsakemu drugemu državnemu organu, ki naj izvršuje zakone), ker mu je pravilna proglasitev edini znak, da ima opraviti z zakonom, kajti to, kar ne bi bilo pravilno kot zakon proglašeno, ne bi imelo zakonske oblike. Sodnik ima torej kontrolo o tem, ali je kralj v proglaševalnem dokumentu posvedočil, da je skupščina zakon sprejela in da ga je kralj potrdil; ali je proglaševalni ukaz sopodpisan od vseh ministrov; ali je minister za pravosodje nanj pritisnil državni pečat; potem pa tudi, ali je zakon obnarodovan v »Službenih Novinah«, ker dobi po čl. 80. ustave zakon obvezno moč šele z razglasitvijo v tem listu. Razen te formelne kontrole pa nima sodnik takozv. »materielne« kontrole; n. pr. o tem, ali je skupščina v resnici zakon sprejela, ali ga je pravilno sprejela, ali ga je kralj res sankcioniral; kajti vse to je že kralj s proglašenjem pravomočno posvedočil, tako da ne obstoji o tem pravno noben dvom več; ravno tako kakor je sodna rzsodba zadnje instance pravomočna, dasi mogoče ni v skladu z zakonom. Ker je sodnik po prej navedenih določbah ustave vezan na zakon, t. j. na to kar je pravilno kot zakon proglašeno in obnarodovano, je s tem že rečeno, da nima soditi o tem, ali je zakonska vsebina v skladu z ustavo; odklonitev izvedbe zakona iz tega razloga bi bila v nasprotju z določbo, da je sodnik vezan na zakon. Znano je, da je v Zjedinjenih državah Severne Amerike v tem pogledu drugače. Tam sme sodnik presojati zakone na njih ustavnost, ker je tam absolutno vezan le po ustavi; pri nas, kakor v vseh drugih evropskih državah¹⁾, pa je absolutno vezan po zakonih. Če bi se reklo: ustava je tudi zakon, celo posebno kvalifikovan zakon in je vsled tega sodnik v prvi vrsti vezan na ustavo, je treba odgovoriti, da je sodnik seveda podvržen ustavi, da pa more direktno po njej soditi

¹⁾ Jovanović str. 232.

le tedaj, ako je ona dotični predmet uredila in ako ni o tem predmetu kak p o z n e j š i zakon izdan. Če je tak zakon izdan, potem je po p r e d p i s i h u s t a v e s a m e zakon za sodnika merodajen. Vprašanje ustavnosti zakona pa zanj sploh ne obstoji, ker je že definitivno rešeno s kraljevo sankcijo, oz. promulgacijo in ker ni predvidena druga instanca n. pr. ustavno sodišče, ki bi o tem odločalo. Vsled tega tudi ni ne sodnik, ne kak drugi državni organ odgovoren za izvrševanje protiustavnih zakonov; odgovorni so za to ministri, ki so sopolpisali kraljevo sankcijo in ukaz proglasitve zakona. Sodnik je celo dolžan izvršiti tudi protiustavne zakone, ker bi sicer vsled svoje u s t a v n e obveze napram zakonu zagrešil protiustaven čin. To izgleda na prvi pogled paradokсно, v sistemu državnega organizma pa ni paradokсно, ker se pač noče dopuščati v s e m organom kontrola o vsem, temveč se radi reda in enotnosti uprave in sodstva prisodi izreku i z v e s t n e g a državnega organa obvezna moč za vse druge organe. To je princip pravne moči, glede zakona ravno tako kakor glede rabsodbe.

Iz istega razloga, namreč ker je vezan le na zakon in ker mora nanj v s e proicirati, ima sodnik dolžnost, presoјati uredbe, ki pridejo za njegovo sodbo v poštev, na njih zakonitost. Dokler ni kak zakon spremenjen s poznejšim zakonom, obstoji še vedno za sodnika; uredba, ki bi hotela izpremeniti zakon, kakor sploh uredba, ki se ne naslanja kot »izvršilna« na kak zakon, ne more biti zanj obvezna. V tem leži sodniška garancija za zakonitost uredb. Take s o d n i š k e garancije za ustavnost zakonov pri nas ni.

Dolžnost, presoјati uredbe na njih skladnost z zakonom, pa ima samo sodnik, ne upravni uradnik; ta ima napram uredbam višje upravne oblasti isto stališče kakor sodnik napram zakonu: mora jih izvrševati, za eventuelno nezakonitost pa je odgovoren dotični, ki je uredbo izdal, končno minister. Če bi taka uredba prišla v poštev pri sodnem postopanju, potem je sodnik ne bi smel kasirati, ker bi s tem posegel v delokrog upravnih oblasti, ki so uredbo izdale. On je kratkoma ne uporabljaja; zanj sploh ne eksistira, ker je zakon tu, kateremu nasprotuje, ali pa ker ni zakona, za kojega izvedbo bi bila izdana.

Osnutek edinstvenega kazenskega postopnika in vzklicni postopek.

Sestavil dr. Kremžar.

Edinstveni kazenski postopnik je izdelan. Že na seji kazenskopravnega odseka dne 17. januarja 1921 je bil storjen principiелni sklep, da naj se vzame za podlago Glaserjev kazenskopravdni red, ki velja v Sloveniji in Dalmaciji. Izdelava načrta je bila poverjena beograjskemu vseučiliškemu profesorju dr. Boži Markoviću in vrhovnemu inšpektorju uprave kaznilnic dr. Nikoli Ogorelici na podlagi načel, ki si jih je odsek usvojil v seji sredi februarja 1921 v Beogradu. Redaktorja sta predložila svoj elaborat v aprilu vsem članom kazenskopravnega odseka v študij, a minister pravde Marko Gjuričić je odredil skupno posvetovanje o projektu, ki obsega 499 paragrafov, v Ljubljani na dan 3. julija 1921. V desetdnevni seji je odsek sestavil definitivni tekst projekta, kakor naj pride v tisk in v narodno skupščino.¹⁾

Projekt je vobče dobro delo. Temeljna načela njegova ustrezajo modernim pojmom o kazenskem postopku in potrebam sedanje dobe, njegove določbe so iz večine dobro preudarjene in točno izražene, sistem je jasen in pregleden, jezik gladek in lahko umljiv. Skratka, delo je tako, da ž njim lahko brez posebnega strahu stopimo pred forum inozemske kritike.

Da projekt ni brez hib, je čisto naravno. Že kratki čas, ki je bil redaktorjem odmerjen za sestavo, je zakrivil, da se je vanj vrinila tu pa tam pomota, nejasnost, mestoma tudi protislovje.

To bi kajpada ne bilo še nič hudega, saj se takl nedostatki lahko popravijo. Ali nekaj družega je, kar vzbuja pomisleke. Projekt je namreč iz avstrijskih reformiranih kazenskih postopnikov prevzel precej določb načelne važnosti, kojih pomanjkljivost in nerabnost je naša praksa, ki se ukvarja že 70 let z

¹⁾ Poročilo prof. dra. Dolenca v Njivi z dne 23/X. 1921 str. 377.

modernim reformiranim procesom, že davno evidentno dokazala. In tu bo s popravo že bolj trda.

Posebno senčna stran je način, po katerem je projekt uredil vzklicno postopanje. Razen vzklica (nezadovoljstvo) zoper rabsodbe okrajnega (sreskega) sodnika dopušča namreč vzklic radi izreka o krivdi, kazni i. t. d. tudi zoper rabsodbe sodnika poedinca, ki bo pri zbornih sodiščih (okružni sodi) sodilo o hudodelstvih. In tako smo srečno pripluli zopet tja, kjer smo bili pred 70 leti: pri kaz. pr. r. iz leta 1850. z njegovim zloglasnim vzklicem o krivdi radi hudodelstev.

Znano je, kakšne izkušnje je rodil ta vzklic. Prepričali so se kmalu, da se z načelom ustnosti nikakor ne da spraviti v sklad. To je izključeno po samem bistvu kaz. postopanja. Višji sodnik imej pred seboj v polnem obsegu vse gradivo, na katero je prvi sodnik sodbo oprl. To je pa mogoče le, ako se vrši postopanje na prvi stopnji protokolarično in pismeno. Kjer ste pa ustnost in neposrednost podlaga prvostopnemu postopku, je vzklic mogoč le, ako višji sodnik ves ustni postopek od konca do kraja ponovi. Ako sodi samo na podlagi prejšnjih zapisnikov brez novih dokazov, pride v opreko z načelom ustnosti in ustvari sodbo, ki je dosti manj zanesljiva nego prvostopna, opirajoča se na neposredno zaznavanje. Ponoritev postopka pa provzroča zavlačevanje in tudi ne podaje iste slike, ki jo je imel prvostopni postopek, kajti kedaj izpove priča drugi pot natanko tako kakor prvi?

Ali glavni pomislek zoper vzklic radi krivde izvira iz nekega drugega pravnega načela in to je prosta ocena dokazov. Kjer zakon ne ustanavlja dokazne teorije, nego prepušča razsojo o dejanju prostemu sodnikovemu prepričanju, tam sploh ni moči dognati, ali je prvi sodnik sodil pravilno. Docela izključeno je, razloge sodnikovega prepričanja razložiti tako, da bi smel drugi sodnik reči, da je to prepričanje krivo, rabsodba torej napačna. Edina pomoč bi bila popolna reprodukcija prvostopnega postopanja, ki pa iz gori navedenega razloga tudi ne zadostuje.

Ti tehtni pomisleki so provzročili, da je nekaj nemških držav vzklic, grob ustnosti in neposrednosti, sploh odpravilo. V

Avstriji je obstojala želja vzklic rešiti in ga prenesti v novi proces; vendar v vprašanju, kako ga naj združijo z načelom ustnosti, neposrednosti in proste ocene dokazov, se niso mogli dokopati do jasnosti. Stavili so se mnogi predlogi, kako zboljšati veljavno pravo in obdržati vzklic, a končno so ga v postopanju radi hudodelstev skladno z načeli ustnosti in neposrednosti popolnoma zavrgli¹⁾ in v zakonik iz leta 1873. sprejeli samo vzklic v postopanju radi prestopkov, češ tu gre za zadeve manjše važnosti, kjer vzklic kljub vsem napakam nudi obtožencu zadostno zaščito.

Kako utemeljeni so bili gorenji pomisleki, je potrdila tudi praksa od leta 1873 dalje. Navadno postopa vzklicno sodišče tako, da za podlago svoji sodbi vzame deloma spise prve stopnje deloma nove dokaze, ki jih je donesel vzklicatelj.

To mešano postopanje je najslabše. Položaj vzklicateljev je tu dosti ugodnejši nego nasprotnikov, zakaj neposredno izvajanje njegovih dokazov učinkuje bolj živo in nadvladuje dokaze, ki jih posreduje samo čitanje zapisnikov. Soočenje je tu nemogoče in ugotovitev materielne resnice skoraj izključena. Tesno zvezana s tem načinom postopka so mučna zavlačevanja n. pr. kadar vzklicno sodišče pozove nekatere priče, na razpravi se pa uveri, da je potrebna ponovitev vsega prvostopnega postopka. Vprašanje, koliko novih prič in katere treba pozvati, provzroča neprestane zadrege in spore. Te nedostatke smo občutili vsi in sleherni od nas ima obilo bridkih izkušenj v sodbah, ki so se izrekle v takem postopku.

In ta spaka, ki so ji drugod pokazali vrata, se sopiri sedaj v našem osnutku ravno tako oblastno, kakor se je šopirila v avstr. kaz. postopniku iz leta 1850. Ali jo naj sprejmemo brez ugovora?

Premotrimo sedaj določbe našega osnutka o vzklicu. Dasi se močno ujemajo z veljavnim zakonom, utegne vendar popolnemu razumevanju koristiti, ako vsaj važnejše predpise navedem doslovno. Hkratu dodam vsakemu svoje pripombe, opozarjajoč na razlike od veljavnega prava, kjer treba.

¹⁾ Mayer, Hdb. I.

§ 390.

Protiv presude sodije poedinca (I. i II.) dopušteno je nezadovoljstvo.

O nezadovoljstvu protiv presude sodije poedinca kod okružnog suda rešava apelacioni sud, a o nezadovoljstvu protiv presude sreskog sodije okružni sud.

Ali je premislil zakonodajec dalekosežnost in posledice določbe drugega odstavka? O vzklicu zoper sodbe sodnika poedinca naj sodi višje deželno sodišče! Kakšne bodo posledice? Področje teh sodišč je zelo razsežno, v Sloveniji n. pr. bodo v Ljubljano k apelacijskim razpravam romali obtoženci, priče, veščaki in zastopniki strank iz Maribora, Celja, Novega mesta in drugih še bolj oddaljenih krajev, ki morda s središči niti železniške zveze nimajo. Koliki bodo stroški, kojih velik del bo padel na državno blagajno, stroški, ki bodo zadeli stranke in kako neznosno breme taka pot navali pričam,¹⁾ ki izgube kar po tri, štiri dni. Toda ne, tako ne bo. V življenju marsikaj zadobi čisto drugačno lice, nego si je predstavljal zakonopisec v svoji samotni tihi celici. Višje sodišče se bo ubogih prič usmilo, dalo jih bo zaslišati po odrejenem sodniku in bo na razpravi zapisnike čitalo. In tako dobimo najlepše pismeno postopanje s komaj vidno nianso ustnosti, takšno postopanje, o kojem je rekel²⁾ generalni prokurator Okretič, da ni ne tič ne miš.

Spričo teh težkoč menim, če mora vzklic že ostati, da bi bilo najbolje, po zgledu nemško-avstrijske novele iz leta 1918 vzklic zoper razsodbe sodnika poedinca upotiti ne na višje sodišče nego na senat okrožnega sodišča. Ne tajim, da bi bil tudi ta način zvezan z neprilikami, zlasti z opasnostjo, da se iz njega izcimi neki *usus fori*, ki bi morda ogražal enakolič-

¹⁾ Glaser v govoru zoper vzklic: priče so v prvi vrsti žrtve hudodelstva in če se naj v drugi instanci razpravlja res ustno, morajo ti ubogi poškodovanci zato, ker jih država ni mogla ščititi pred hudodelstvom, po dvakrat in tudi trikrat k sodišču priti; iz zadnjega pota nastane že prav izdatno potovanje.

²⁾ Slovenski Pravniki 1921 str. 275.

nost pravosodja, vendar te neprilike bi bile še zmerom manjše kot zgoraj razložene težkoče.

Mogoče se bo tej misli ugovarjalo, češ to ne gre, sodnik poedinec mora biti najboljši sodnik in o njegovih sodbah naj sodijo slabši tovariši! Tak ugovor pa ne drži, ker se sklep osniva na napačnih premisah.

Da bo moral biti sodnik poedinec dober sodnik, je gotovo. Toda najboljši? Zadostuje, da bo prav dober in izkušen. V senatu pa tudi lahko sede prav dobri sodniki. Morda sicer noben njih posamič ne bo dosegal popolnoma onega tako visoko kvalifikovanega poedinca, ali vsi skupaj z združenimi močmi vendar še izslede napake, kojih poedinca ne bo obvarovala nobena še tako velika učenost. Ne smemo prezreti, da bo moral razpravljati in soditi sam in to je razburljivo delo, ki včasih precej kvarno vpliva na sodbo; vse drugače kot mirno delo v senatu na vzklicni razpravi. In nazadnje kje je zapisano, da bodo v senatu višjega sodišča boljši možje kot elitni poedinec. Da, ako bi obstojal ta senat iz samih specialistov kriminalistov. Toda to ni mogoče, višje sodišče je zaposleno z najtežjimi civilnimi rečmi, ki absorbirajo vse sile posameznika.

§ 391.

Protiv presude izrečene u odsustvu okrivljenikovom, može ovaj, ako nije na zahtevanje oslobodjen od dužnosti, da dodje lično (§ 373 odst. 2 i § 389 odst. 1) pored nezadovoljstva predati i molbu za povraćaju predjašnje stanje, u kojoj opravdava svoje izostajanje. Ako se na osnovu ove molbe, po potrebi izvršenjem izvidjaja, dokaže, da okrivljenik nije mogao doći na pretres zbog toga, što mu nije uredno dostavljen poziv za pretres, ili zbog drugih nesavladljivih smetanja, narediće prvostepeni sudija novi usmeni pretres i izreći i objaviti novu presudu, kojom će ujedno poništiti raniju presudu. No pri izričanju nove presude nije sudija vezan za načelo § 327.

Protiv ove nove presude dopušteno je samo nezadovoljstvo.

Ako okrivljenik ne dodje ni na novi pretres, staje ranija presuda na pravnu snagu.

Ako li sudija odbaci molbu za ovaj povračaj u predjašnje stanje, ima okrivljenik protiv tog sudijinog rešenja pravo žalbe u roku tri dana po objavi. Pa će se žalba podneti apelacionom odnosno okružnom sudu zajedno s nezadovoljstvom, ako je i ovo izjavljeno.

§ 409.

Ako apelacioni odnosno okružni sud u slučaju, gde je protiv okrivljenika izrečena presuda, u njegovom odsustvu, povodom žalbe (§ 391, odst. 4) nadje, da je molba okrivljenikova za povračaj u predjašnje stanje opravdana, poništiti će u sednici, saslušavši državnog tužioca pobijano rešenje i narediće novi pretres pred prvostepenim sudijom.

Protiv nove presude prvostepenog suda dopušteno je samo nezadovoljstvo.

Odbacili apelacioni odnosno okružni sud žalbu okrivljenikovu kao neosnovanu, postupiće s nezadovoljstvom, ako je ovo spojeno sa žalbom, prema propisima § 398—408.

Projekt je razcepil § 478 veljavnega k. pr. r. na dva dela, §§ 391 in 409. Zakaj, ne vem, opravil bi bil lahko tudi z enim paragrafom, samo malo krajše bi se moral izražati. Dela nista enaka; drugi je za obtoženca ugodnejši. § 391 prvemu sodniku, če je ugodil prošnji za postavitev v prejšnji stan in znova sodi, ne zabranjuje reformatio in peius. Mislim, da po krivici, kajti prošnja za postavitev v prejšnji stan je vendar tudi nekako pravno sredstvo, ki izključuje poslabšanje obtoženčevega položaja.¹⁾

¹⁾ Tako tudi Mayer, Komentar.

§ 409 je milejši. Ako apelacijsko sodišče prošnjo za postavitev v prejšnji stan smatra za utemeljeno, prvosodno sodbo uniči in odredi novo razpravo. Sedaj seveda prvi sodnik mora izreči novo rzsodbo, ne glede na to, ali je obtoženec prišel ali zopet izostal, zakaj uničena rzsodba ne more oživeti in zadržati pravne moči kakor ona v § 391. Reformatio in peius je sedaj izključena, ker je § 409 ne dopušča izrečno (§ 327).

Zakaj ta neenakost? Ratio teh razlik ni umljiva.¹⁾ Ali je cni, ki se je obrnil do višjega sodišča, s tem postal boljši človek, vreden večjega spoštovanja in obzira? Čemu višje sodišče sploh uniči prvo sodbo?

§ 391 poudarja, da je proti novi sodbi dopuščen samo vzklic. Čisto brez potrebe, kajti, ako obtoženec ne pride, se ne more več opravičiti, ampak prva sodba stopi v pravno moč. Ta poudarek bi vzbudil kvečjemu misel, da je proti rzsodbi poedinca razen nezadovoljstva dopustna morda še kaka prižba na kasacijsko sodišče, ki je kajpada ni.

§§ 391 in 409 sta nujno potrebna poprave tako v materialnem kakor v formalnem oziru.

§ 392.

Nezadovoljstvo se može izjaviti:

- 1.) zbog povreda zakona (§ 335);
- 2.) zbog odluke suda o krivici, o dokazu činjenica;
- 3.) zbog odluke suda o kazni, o merama bezbednosti, o privatnim potraživanjima i o troškovima krivičnog postupka (§ 332).

Nezadovoljstvo zbog odluke o krivici izjavljeno u korist okrivljenikovu, sadrži u sebi i nezadovoljstvo zbog odluke o kazni, o privatnim potraživanjima i o troškovima.

V točki 3. omenjene mere bezbednosti so očevalna sredstva, ki jih doslej nismo poznali in ki so našteta v §§ 52 do 55

¹⁾ Motivov k projektu ni, zato je pravilna ocena zelo težavna.

osnutka kaz. zakonika. Ta sredstva so: zadrževanje po izdržani kazni, dopustno tudi do 20 let, prisilna delavnica, zavod za lečenje ali čuvanje neprištevitih, prepoved krčme, zavod za pijance.

Po veljavnem pravu ima v postopku zavoľjo prestopkov zasebni udeleženec pravico vzklica, ako je bil s svojim odškodninskim zahtevkom zavrñjen deloma na pot civilne pravde (§§ 464³, 465 k. pr. r.). Nekateri celo trde, da ima to pravico tudi ob popolni zavrñitvi zahtevka.¹⁾

Tega pravnega sredstva po osnutku sploh nima več, kajti § 332 veli: »odluku o privatnim potraživanjima mogu pobijati samo optuženik, njegov zakoniti zastupnik i njegovi naslednici.«

Ko so se posvetovali o veljavnem k. pr. r., so dolgo premišľjevali, ali bi zasebnemu udeleženecu dali pravno sredstvo ali ne. Naposled pa so se odločili za § 366 k. pr. r., češ višja inštanca bi morala soditi na še manj zanesljivi podlagi kot prva. Ta pomislek je veljal seveda samo za postopanje radi hudodelstev, vzklicno postopanje radi prestopkov je postalo deloma ustno in neposredno in vzklicni sodnik se je o podlagi svoje razsodbe lahko informiral. Zato glede prestopkov zasebnemu udeleženecu vzklica niso odrekli.

Kar je veljalo za vzklicno postopanje po zakonu iz leta 1873., to velja tudi za projekt. Vzklicno sodišče si lahko ustvari popolnoma zadostno podlago za razsojo o odškodninskem zahtevku. Mislim torej, da se je zasebnemu udeleženecu vzklic odrekel po krivici.

§ 393.

Nezadovoljstvo se može osnivati na ovim povredama zakona:

1.) ako sud nije bio obrazovan, kako treba, ili ako je sudio sudija, koji je po ovom zakonu isključen (§§ 28, 29 i 385);

2.) protiv presude sudije pojedinca kod okružnoga suda na sve povrede, pomenute u § 336

¹⁾ Löffler, Rechtssprechung in Strafsachen 3. letnik st. 142.

br. 4—10 i u § 337 br. 1—3, a protiv presude sreskoga sudije na sve povrede pomenute u § 336, br. 4—8 i u § 337 br. 1—3;

3.) ako sreski sudija nije bio mesno nadležan;

4.) ako presuda sreskoga sudije nije rešila zahteva ovlaštenog tužioca ili vlasti ili nije rešila prijave (§ 375 br. 1 i 2);

5.) ako je sreski sudija izrečenom presudom prekoračio zahtev državnog ili privatnog tužioca.

Pod št. 2 navedeni ničnostni vzroki so po § 336:

4.) ako se na glavni razpravi prečita spis o kakem ničnem sodnem delu; ako se je v teku priprave glavne razprave ali na njej kršil predpis, ki se mora pod ničnostjo izpolnjevati; neutemeljeno izključenje javnosti;

5.) ako se na glavni razpravi kak predlog tožitelja ni rešil ali proti njegovemu predlogu ali ugovoru storil sklep, s katerim so se kršile bistvene naredbe zakona ali načela, ki so v interesu obtožbe in zagovora; naredbe, s katero je predsednik protizakonito omejil zagovor;

6.) nejasnost, nepopolnost, protislovnost razsodbe o odločilnih okolnostih, pomanjkanje razlogov v celoti ali za izrek o odločilnih činjenicah ali za izpodbijani del sodbe, protislovje med razlogi in izrekom (odlukom suda); protislovje med navedbami razlogov in spisi;

7.) stvarna nepristojnost;

8.) protizakoniti izrek, da sodišče ni stvarno pristojno;

9.) obtožba ni popolnoma rešena;

10.) obtožba je prekoračena

in po § 337 št. 1—3 kršenje materielnega prava.

Kakor se vidi, je sestav ničnostnih vzrokov v primeri z veljavnim pravom nekoliko razširjen. En ničnosten vzrok, se mi zdi, je pa izpuščen. Obramba je v postopanju pred sodnikom poedincem pod določnimi pogoji obvezana, kršenje tega predpisa bi morala tudi utemeljevati ničnost, ta ničnost pa ni

navedena nikjer. Zanimivo je, da v § 393 ni citiran § 338, ki govori o relativnih ničnostih in njihovih pogojih. Torej so vse ničnosti, ki jih zagreši sodnik poedinec, absolutnega značaja. Ne vem ali se je to odredilo namenoma ali pomotoma.

§ 394.

se sklicuje na §§ 324, 332 in 338 odst. 6, ki navajajo osebe, upravičene do vzklica. Novo je, da more državni pravdnik vzklic porabiti tudi v korist obtoženčeve.

Vzklic se izjavlja pismeno ali ustmeno v petih dneh po objavi sodbe. Ta rok je predolg, če pomislimo, da za izjave pritožbe o ničnosti zadostujejo trije dnevi.

Oproščeni obtoženec se kljub vzklicu izpusti.

V osmih dneh po izjavi ali vročitvi prepisa razsodbe more vzklicatelj vložiti izvod, v katerem lahko navede tudi nove dokaze in činjenice.

§ 395

ima isto vsebino kakor § 467 veljavnega k. pr. r. odd. 2, 3 in 4, daje pa še proti zavrnitvi prekasnega vzklica pravico pritožbe na apelacijsko sodišče.

§ 396.

O izjavi i o opravdanju nezadovoljstva predanom u propisanom roku, obavestiće sudija drugu stranku, koja može za osamdana po obaveštenju kod suda ovo opravdanje razgledati i predati pismeno ili usmeno u protokol svoje protivu = razloge. U ovima može on navesti i nove protivu dokaze, istaknuvši okolnosti, po kojima se može oceniti njihova važnost. Kad se predadu protivu = razlogi ili ih se ovlastenik odreće ili kad isteče osmo-dnevni rok, poslaće se nezadovoljstvo bez odlaganja s aktima apelacionom odnosno okružnome sudu.

Nasprotnik more v 8 dneh pri sodišču vpogledati vzklicni izvod. Ne vem, če je ta določba praktična. Naš kmet se silno težko pripravi k sodišču, nerad hodi okrog gospode in čaka po pisarnah, pride le, ako mora n. pr. kot obdolženec. Če je priča, je često njegovo prvo vprašanje: »Kaj pa za pot?« In hrvatski kmet tudi ni bolj vnet za to reč. Kako se že začne tista poskočnica? »Marko, ako nije tvoja pamet luda, mani se ti kotarskoga suda.« Da bi bil srbski kmet drugačen, dvomim. Tudi mestni ljudje se sodišča radi ogibajo. Zato sem za trdno uverjen, da kmetski človek ne bo hodil čez hribe in doline samo za to, da se nagleda nasprotnikovega vzklica, zlasti ne, ako ni pismen. Najbolje bi bilo to določbo črtati ali pa odrediti, da se mora nasprotniku prepis vzklicnega izvoda vročiti.

§ 397

ima nov predpis, da referent (izvestilac) apelacijskega sodišča spise takoj pošlje državnemu odnosno višjemu državnemu pravdniku v razmotrivanje, ali treba dopolnitve spisov ali dobave kakih pojasnil glede zatrijevanih formalnih ničnosti. Kadar ni treba ne tega ne onega, se rešuje vzklic v seji.

§ 398

se skoraj doslovno ujema s prvim stavkom § 469 veljavnega k. pr. reda. Določuje pa neko važno novost. Veli namreč, da apelacijsko sodišče (višje in okrožno) v interni seji odbije vzklic tako radi kršitev zakona kakor zbog izreka o krivdi ali kazni ali očuvalnih sredstvih, zasebni odškodnini in stroških, ako najde, da je »o č i g l e d n o« neosnovan; če gre za kršenje materielnega zakona (§ 337 št. 1—3), je potrebna soglasnost sodnikov. O č i g l e d n o neosnovan! Nehote sem se ob teh besedah spomnil Löfflerja¹⁾, ki pravi, da beseda »g o t o v o« spada v tisto kategorijo besed, s katerim se sodišča v zeló dvomljivih slučajih ohrabrujejo, tako kakor besede: o č i g l e d n o, b r e z d v o m n o, n e s p o r n o i. t. d. In res, kaj je že vse kasacijsko sodišče na Dunaju označilo za

1) Ö. R. 5. letnik str. 136.

»očividno neutemeljeno«! Mislim, da bi bilo bolje, da projekt to besedo ali sploh izpusti ali pa jasneje in določneje začrta mejo, ki jo ima pred očmi. Če pa vzklicnemu sodišču ostane ta čudodelna besedica, si delo lahko zelo olajša. Vzklic brez predlogov odleti kot neosnovan. Ugotovitve prvega sodnika so itak neizpodbitne, novo predlagane priče odrinemo lahko kot nevažne in nepotrebne in že nam šine v oči neosnovanost vzklica v vsej svoji nagoti. In tako se lahko otresemo marsikakega neljubega slučaja. Torej caveant consules!

§ 399

vsebuje isto kot §§ 469 zadnji odstavek in 470 prvi odstavek veljavnega k. pr. r.

§ 400.

Ako apelacijsko sodišče vzklica ne reši po §§ 398 ali 399 projekta, odredi dan za javno razpravo (javni pretres). Že po prvem sodniku zaslišani svedoki in veščaki se na javnem pretresu zaslišijo samo, ako je to potrebno zbog znatne sumnje o istinitosti in popolnosti utrditve činjenic, ki jih obsega prvostopna rzsodba. Sicer vzame apelacijsko sodišče za podlago svoje rzsodbe zapisnike, ki so se sestavili o dokaznem postopku na prvi stopnji.

Tu moram zopet ugovarjati. Nove priče in veščaki, ki se bodo apelacijskemu sodišču videli važni in ki jih ni dalo zaslišati že po odrejenem sodniku, stopijo pred nas; živi, zgovorni ljudje, ki besedo vsak hip lahko zasučejo kakor je prav ali neprav; zraven njih, časih proti njim pa okorni zapisniki, ki govore zmerom eno in isto ko tisti Prešernov žlahtnič trde glave, ki je molil venomer samo: Marija Ave. Že zgoraj sem dejal, da je tako mešano postopanje najslabše. Rajši čisto pismenost kot to zmes. Če nam je kaj do materielne resnice, skrbimo vsaj za to, da bo mogoče soočenje prič. Zato bi priporočal določbo, da se v vsakem slučaju, kadar se na razpravo pozovejo novi svedoki ali veščaki, pokličejo tudi tisti svedoki in veščaki, na kojih izpovedbe je prvostopni sodnik oprl svojo sodbo. To je ukrenila tudi novela iz leta 1918.

§ 401.

Na javni če se pretres pozvati za v'remena viši državni tužilac odnosno državni tužilac, ako se tiče dela, za koje se goni po zvaničnoj dužnosti, privatni tužilac, kad se radi o delu, koje se goni na privatnu tužbu, i oni svedoki i veštaci, za koje je sud po § 400 zaključio, da se imaju pozvati.

Na javni pretres pozvaće se viši državni tužilac odnosno državni tužilac i u onim slučajima, gde je državni tužilac u javnom interesu prisustvovao usmenom pretresu pred prvostepenim sudijom, ako se tiče i krivičnog dela, koje se goni samo na privatnu tužbu.

K javni razpravi pred višjim deželnim sodiščem se pozove, kar je sedaj samo po sebi umevno, tudi višji državni pravdnik.

§ 402

predpisuje kakor § 471 veljavnega k. pr. r., kako se vabijo obtoženec, privatni obtožitelj in zasebni udeleženec. Novo je to, da more sodišče izven mesta zaprtemu obtožencu, če njegova prisotnost ni potrebna »radi pronalaženja resnice« in če sam ne more zagovornika plačati, po potrebi postaviti zagovornika iz mesta, kjer je sodišče. Torej glavna oseba, izven mesta apelacijskega sodišča zaprti obtoženec, tudi v postopku radi hudodelstva ne stopi osebno pred višjega sodnika, ako se temu radi ugotovitve resnice ne vidi potrebno, samo besednika sme imeti in še s tem se more pomeniti samo pismeno, seveda če je pismen. In vendar časih nastop človeka odtehta vse zapisnike, če so še tako lepo spisani. Ta določba bi bila umestna kvečjemu ondi, kjer jo ima sedanje pravo, namreč pri prestopkih, v rečeh večje važnosti pa bi ne smela veljati.

In kolikokrat se bo zdela apelacijskemu sodišču obtoženčeva prisotnost potrebna? Menim, da bodo taki slučajji zelo redki, kajti odločeval bo ozir na transportne stroške.

§ 403.

Vzklicna razprava je javna, sodišče sestoji iz dveh sodnikov in predsednika, torej treh sodnikov. Da je obtoženec s tem občutno udarjen, tega spričo vsega, kar se je že govorilo in pisalo zoper ta broj, ne bom dokazoval. Omenim samo, da so druge države vladni predlog, naj se skrči število sodnikov na tri in kot nadomestek za četrti glas dasta predsedniku dva glasova, — odločno odklonile. Quot capita tot sententiae! Ena glava ne more veljati za dve, če je še tako prosvitljena in rešilna soglasnost, to starodavno fundamentalno načelo, bo prazna fikcija. Število sodnikov bodi torej štiri, naj sodi višje deželno sodišče ali pa okrožno.

§ 404

se popolnoma ujema s §§ 472 in 473 veljavnega k. pr. r. Samo to je novo, da ne govori o pismenem referatu, ampak samo o referatu (izveštaj), nadalje, da morejo stranke na razpravi donesti nove dokaze in činjenice, ki jih sodišče vzame v obzir, ako so važne, in naposled, kar menda ne bo ustnosti v posebno korist, da se zapisnik o »izvidjanju novih dokaza i činjenica, ako se to izvidevanje ne ponavlja na razpravi, t. j., ako se nove priče itd. ne zaslišijo osebno, — da se ta zapisnik prečita.

§ 405

se popolnoma strinja z vsebino § 474 velj. k. pr. r., samo prepoved reformationis in peius izrecno poudarja.

§§ 406 in 407 se mi vidita tako važna, da ju navedem doslovno.

§ 406.

Ako apelacioni odnosno okružni sud ponišči prvostepenu presudu zbog povreda zakona, pomenutih u § 393, br. 1 i 336 br. 4—6, uputiće stvar na novi pretres istome ili drugome prvostepenom sudiju u svome području. Nadje li okružni sud, da sreski sudija nije mesno

nadležan (§ 393 br. 3) poniščiće presudu; upu-
tiće stvar na novi pretres nadležnome sudiji.

Nadje li Apelacioni odnosno okružni sud, da prvostepeni sudija nije stvarno nadležan (§ 336, br. 7) naročito da je sudio o zločinstvu za koje po zakonu nije nadležan, poniščiće na predlog višeg državnog odnosno državnog tužioca prvostepenu presudu i narediti, — da se predmet uputi nadležnom sudu, odnosno da se pokrene zakonski postupak.

Akoli Apelacioni odnosno okružni sud na-
dje, da je prvostepeni sudija protivu-zakonito odbio optužbu ili tužiočev zahtev, izrekavši, da nije stvarno nadležan, ili da nije potpuno rešio predmeta optužbe ili tužiočeva zahteva ili prijave (§ 393, br. 2 i 4, i § 336, br. 8 i 9) naložiće mu, da provede pretres i izreče presudu, a u drugom slučaju da se ograniči samo na one tačke optužbe ili zahteva ili prijave, koje nije rešio.

Ako je okrajni (sreski) sodnik sodil protizakonito o de-
janju, ki je hudodelstvo, apelacijsko sodišče na predlog jav-
nega obtožitelja sodbo uniči in pokrene zakoniti postopek.
Ravno tako je po § 475 od. 2 sedaj, novo je pa to, kar predpi-
suje v drugem oddelku naslednji

§ 407.

U slučajevima, pomenutim u prvom i tre-
ćem odeljku § 406, može Apelacioni odnosno okružni sud da izreče i presudu o samoj stvari, i to prema nahodnjenju ili odmah ili na docnije naredjenom pretresu po potrebi ponavljanjem pretresa prve instancije, pošto popravi procesnu radnju, za koju je našao, da ne odgo-
vara propisanim formalnostima.

Isto tako može okružni sud u slučaju, gde je sreski sudija sudio o zločinstvu (§ 406, odelj. 2)

ako bi on za to zločinstvo bio nadležan kao prvostepeni sud, odmah na predlog državnog tužioca i s pristankom okrivljenikovim, ako su utvrđena sva obeležja toga zločinstva i ako nije potrebna nova priprema optužbe i odbrane, kao prvostepeni sud izreči i objaviti presudu o samoj stvari, ne obzirajući na propise, određene za postupak stavljanja pod optužbu.

V primeru, ki sem ga omenil ravno prej, se okrožno kot vzklicno sodišče kar spremeni v prvostopni senat in sodi o onem zločinstvu, ki si ga je okrajni sodnik protizakonito prisvojil. Pogoji so razvidni iz paragrafa. Ta predpis se mi zdi popolnoma nepotreben. Kar sem v praksi, nisem še doživel slučaja, ki bi bil za tak postopek pripraven. In če bi se kedaj pripetil, kdo ve, ali si ga bo vzklicni senat, ki bo imel z drugimi stvarmi dovolj opravila, hotel usvojiti. Najbolje bi bilo, da se ta določba črta.

Tudi z drugimi predpisi §§ 406 in 407 se docela ne strinjam.

V slučajih, navedenih v prvem in tretjem oddelku § 406 more apelacijsko sodišče:

- 1.) prvo sodbo uničiti in stvar napotiti nazaj na novo razpravo, § 406, ali pa
- 2.) izreči sodbo v stvari sami ali takoj ali pa na ponovljeni razpravi, § 407.

Čemu pa, vprašam, delo na dveh straneh, če se more opraviti na enem kraju. Čemu bi zopet sodilo okrajno sodišče oziroma sodnik poedinec, ako je vzklicno sodišče že temeljito informirano in dobro sestavljeno ter more tudi soditi v stvari? Posito kajpada, da vzklic rešuje okrožno sodišče, kajti višjemu sodišču bo tako razpravljanje skoraj nemogoče. Zato naj bi vzklicno sodišče bilo samo okrožno sodišče in to, kar more opraviti, naj bi ono tudi moralo storiti.

Pripomnim, da tudi taka določba ne bi bila noben novum, novela iz leta 1918. jo že ima in baje se je dobro obnesla. Samo stalni morajo biti vzklicni senati.

§ 408

se popolnoma ujema s § 477 veljavnega k. pr. r.

S tem, mislim, sem v splošnih potezah očrtal vzklicno postopanje po projektu. Razveseljivega vtiska tak postopek ne more napravljati, preveč se nagiblje na pismenost in posrednost, premalo upošteva moderne zahteve po naglem, koncentriranem, ustnem in neposrednem procesu. In če se tem nedostatom pridruži še pomanjkljivost prakse, kakršno smo opazili od leta 1873. dalje,¹⁾ tedaj je neizogibno, da krene kazenski postopek docela iz tira ustnosti in neposrednosti tako, da ga nazadnje ne bo več moči spraviti na pravo pot.

Zato se zganimo, dokler je čas, zahtevajmo reforme po zgoraj označenih smernicah in ne dajmo, da bi se tudi na nas uresničile Goethejeve besede: »Kakor večna bolezen se podejujejo zakoni in prava, vlačijo se od rodu do rodu, od kraja do kraja. Iz pameti nastane nespamet, iz dobrote zlo, gorje ti, da si unuk!«

Ali spadajo tiskovne pravde pred poroto?

Štefan Ságadin.

V smislu člena VI. uvodnega zakona h kazenskopravnemu redu, ki velja za Slovenijo in Dalmacijo, spadajo tiskovne pravde (hudodelstva in pregreški) pred poroto.

Zadnji stavek člana 13 ustave pa določa: Sve krivice štampom učinjene sudiče redovni sudovi.

V načrtu ustave, kakor ga je predložila vlada v odgovarjajočem članu 14. tega stavka ni bilo. Predložil ga je še le v specialni debati dne 23. februarja 1921 narodni poslanec dr. Tomislav Tomljenović z nastopno utemeljitvijo: Sadrži takodjer ovaj predlog jednu drugu novotu, da za sve krivice

¹⁾ Amschl, Beiträge II.

štamptom učinjene sudi redovni sud. Ja mislim da ni u ovoj tački ne treba poblíže izlagati, jer su sve krivice što su štamptom učinjene tako istančane naravi, da se do pravde, do pune pravde može da dodje jedino onda, ako te krivice prosudjuju i rasudjuju suci, koji su obrazovani i koji su dorasli rasudjivanju takvih zapletenih slučajeva.

V celi daljni debati ni bilo o tem već govora. Da pa se je Tomljenovićev predlog razumeval kot izključitev porote iz tiskovnih pravd, vidi se iz predloga i govora narodnega poslanca dr. Ivana Pavičića na isti seji: »Treći predlog narodnog kluba jest taj što mi tražimo da za krivice štamptom učinjene sudi porotni sud sastavljen od gradjana i jednog sudije. To je jedna velika i jaka garancija za samu slobodu štampe kad se krivci za krivice štamptom učinjene budu podvrgavali porotnom sudu a ne budu ih sudili redovni sudovi.«

Ker spadajo po našem pravu porotna sodišča pod »redna« sodišča, argumentirajo naši teoretiki in praktiki, da v Sloveniji in Dalmaciji spadajo tudi še po razglašenju ustave tiskovni delikti pred poroto v kljub temu, da iz debate v ustavnem odboru jasno baš nasprotno izhaja, češ merodavno je samo, kaj je zakon (ustava) izrazil, ne pa kaj je hotel izraziti, kajti zakon začne svoje posebno življenje, ko zapusti zakonotvorca, se mora tolmačiti sam iz sebe, iz onega pomena besed, ki ga imajo v vsakdanjem življenju, brez obzira na voljo onih, ki so zakon napravili itd.

Taka argumentacija bi bila popolnoma pravilna, če bi izhajalo iz ustave, da je pojem rednega sodišča v članu 13 ustave istoveten s pojmom rednega sodišča po našem kazenskopravdnem redu. Tega pogoja pa ni.

Razven v članu 13 upotreblja ustava termin redno sodišče še v članih 108, 110 in 112, posredno še tudi v članu 109. Najširši pojem rednega sodišča imamo v članu 109. »Sudovi i sudske nadležnosti mogu se ustanoviti samo zakonom. Ali ni u kom slučaju ne mogu se ustanoviti izvanredni sudovi ili komisije za izvidjanje.« Izvanredni sudovi so sodišča ad hoc, za posebne prilike, oni so nekaj nenormalnega, netrajnega in delijo svojo usodo s prilikami, vsled katerih so se uvedli. Taka izvanredna sodišča so bila v Avstriji preka sodišča, potem iz-

jemna sodišča v slučaju ustavitve porote, vojaška sodišča na bojnem polju. Tu sem bi štel tudi naša ponesrečena sodišča za pobinjanje draginje. Takim izvanrednim sodiščem stoje nasproti redna sodišča, ki so ali splošna ali pa posebna, specialna. Ustava sama navaja v čl. 109 eno tako posebno sodišče, namreč šeriatsko sodišče za »porodične in nasledne poslove Musli- mana«. Specialna sodišča so po ustavi tudi disciplinska sodišča (čl. 108), upravna sodišča (čl. 102), državni svet (čl. 103), glavna kontrola kot vrhovno računsko sodišče (čl. 118), vojna sodišča (čl. 120) in državno sodišče (čl. 93). Vse to so v smislu člana 109 sicer redna, toda posebna sodišča.

V drugem, ožjem smislu rabi se termin rednega sodišča v členu 110. Tu stoji pojmu rednega sodišča nasproti pojem upravnega sodišča. Redno sodišče pomeni torej tukaj civilno in kazensko sodišče, bilo sporno, bilo posebno.

Ako se povrnemo sedaj nazaj k našemu členu 13. ustave, ki odreja, da vse potom tiska storjene delikte presojuje redna sodišča, se moramo vprašati, v katerem smislu je tu rabljen izraz »redno sodišče«. Pri tem si moramo misliti, da je ustavo- tvorec v gornjem stavku hotel neko misel izraziti, neki pravni stavek postaviti. Ker so izvanredna sodišča zabranjena, pred upravna sodišča pa tiskovni delikti po narodi stvari same ne morejo spadati, m o r a j o spadati samo pod redovna sodišča v onem ožjem smislu, v katerem se rabi ta terminus v členu 110 ustave. Ako je temu tako, potem ni mogoče uvideti, kakšno smisel bi imel citirani stavek v členu 13. ustave, ker je to ven- dar samo po sebi razumljivo. Torej je jasno, ako hočemo v citirani stavek sploh kakšen smisel položiti, da moramo vzeti terminus »redna sodišča« v nekem drugem, še ožjem smislu, kakor se rabi v členu 110. ustave. Tak ožji pojem rednega so- dišča ima ustava sama v oddelku IX. Član 112. govori, da so sodniki vseh sodišč stalni. To gotovo ne velja za porotnike, in se torej tu pojem sodišča jasno rabi v ožjem smislu, kakor pa na drugih mestih, in zlasti kakor v našem kazenskopravnem redu.

Ako hočemo torej v član 13. ustave sploh kak smisel po- ložiti, potem moramo pod rednimi sodišči razumeti le sodišča

v najožjem smislu, v smislu člana 112. ustave, torej sodišča s stalnimi, državnimi sodniki.

Čujem prigovor: Ustava se mora tolmačiti v zvezi z ostalimi, v državi veljavnimi zakoni. Ako sama ne definira pojma rednega sodišča, se mora poučiti po ostalih zakonih.

Odgovarjam: Ustava je zakon svoje vrste, ima višjo moč kot vsi drugi zakoni; vsi pravni predpisi pred ustavo so izgubili veljavo, kolikor so z ustavo v nasprotju (član 142. ustave), vsi pravni predpisi po razglašenju ustave so v stvari samo izvedba ustave, se morajo na njo naslanjati in biti z njo v skladu. Ako niso in kolikor niso, ne vežejo. Samo na ta način je moči vzdržati enotnost pravnega sistema, ki je podlaga vsemu pravnemu življenju v državi. Ustava se torej mora tolmačiti, kolikor se izrecno ne poziva na postoječe zakone, sama iz sebe, brez ozira na druge zakone. To enostavno resnico je že Aristoteles izrekel in je za njim še noben pravni filozof ni mogel ovreči.¹⁾

Zaključek je iz tega, da je ustava v svojem članu 13. naš kazenskopravdni red, kolikor se tiče tiskovnih deliktov, derogirala.

Oni, ki stoje na nasprotnem stališču, da so po našem kazenskopravdnem redu tudi porotna sodišča redna sodišča, da spadajo torej pri nas še nadalje tiskovne pravde pred poroto, morajo vsaj to priznati, da je tolmačenje člana 13 ustave, kakor sem ga tu podal, vsaj mogoče, ne da bi se logiki in priznanim pravilom tolmačenja zakonov delala sila, da ste torej iz čisto pravnega stališča dve soluciji mogoči. Če je pa tako; če naš pravni sistem daje za konkretno vprašanje možnost dvojne solucije; potem moramo priznati, da nam pravni sistem sam ne da v roko merila za izključno zakonitost enega ali drugega stališča. Ker pa se moramo za eno ali drugo stališče odločiti, moramo iskati in najti merilo izven pravnega sistema. To merilo bo sodnik našel, ako se zaveda, da ni samo organ države, ampak tudi organ socialne družbe. Tam kjer ga zakon zapušča ali pa mu daje možnost več solucij, našel bo pravo pot, ako

¹⁾ Glej o tem sedaj: Plato, Aristoteles und die reine Rechtstheorie. Leonida Pitamic, Zeitschrift für Öffentl. Recht, 1921.

kot organ socialne družbe išče oni način rešitve, ki zadovoljuje čim največ interese socialne družbe, v kateri živi in deluje¹⁾). Ker se porotna sodišča v tiskovnih pravicah niso obnesla — to nam zatrjujejo teoretiki in praktiki —, nadalje ker devet desetih države porote za tiskovne pravice ne pozna in si je tudi ne želi, končno ker iz razprave v ustavotvorni skupščini jasno sledi, kaj je bila želja naše družbe, predstavljane v ustavo²⁾ tvorcih, applicatio zgornje misli na naš slučaj ne utegne biti težavna.

O tehniki razlogov v civilni sodbi.

Anton Lajovic.

Rad se ukvarjam z našimi sodniškimi pripravniki. Zanimam me gledati, kje so v njihovem mišljenju zavire in zadržki, katere je treba premagati, da pridejo fantje preko njih do onega miselnega stanja, katerega rabijo kot sodniki v svoji sodni praksi. Če spoznam korenine teh mišljenskih zavir, to že skoro pomeni, da sem zavire prekoračil.

Kolikor imam pregleda po dveletni ljubljanski civilni praksi, vidim, da dela mojim fantom največ težave tehnika razlogov v civilni sodbi. Težava pa ne leži samo v zunanji obliki razlogov. Zunanjo obliko imenujem ono, katera razloge civilne sodbe deli na grupo dejanskih ugotovitev in na grupo pravnih zaključkov.

Težava je temveč največja v notranji obliki, namreč v tem, kako treba celo procesno snov zagrabiti v roke in jo zgne³⁾sti v pravilno stilizacijo.

V sledečem hočem podati nekaj spoznanj, kot so se mi izkristalizovala tekom časa, kar se ukvarjam z našimi avskultanti. Moj namen pri tem je samo: razgrniti razne probleme in pokazati, v kakšni luči jih sam vidim. Nikakor pa nimam glede svojih rešitev aspiracije na kako znanstveno dognanost. Zakaj

¹⁾ Glej o tem: Das Problem des freien Ermessens und die Freirechtsbewegung. Dr. Alfred v. Vredroß, Österr. Zeitschrift für öffentl. Recht, 1914.

moj interes za juridične probleme je pravzaprav mimoidoče nature, je le interes za zanimivo stvar, ki pa ne leži v smeri, temveč ob strani mojega življenjskega pota.

V civilnem procesu razlikujem dva tipa kontradiktornih pravnih pravnih, katera imata za posledico bistveno drugačno lice sodbenih razlogov.

Prvi tip imenujem čisti civilno procesualni tip. K temu tipu prištevam one kontradiktorne procese, pri katerih se pravda konča brez vsakega dokaznega sklepa. To so v prvi vrsti one pravde, pri katerih je podano pravdno gradivo obojestransko tako jasno, da preostane samo še rešitev pravnega vprašanja. Ta tip imenujem zato čisti civilno pravnici tip, ker izvira iz imperativa lastnega izključno civilnemu procesu, imperativa namreč, da sta pravnici stranki dolžni svoje pravdno gradivo napovedati po resnici. Če bi torej povedali stranki vsa dejanstva vedno po pravici, bi sodnik imel reševati zgolj pravna vprašanja in bi take pravde potekale brez dokazovanja. To bi bil seveda najčistejši tip civilne pravde.

Da pa pravda konča s kontradiktorno sodbo in vendar brez dokazov, ni potreba, da obe stranki navajata resnico, marveč zadostuje že, da so v procesnem gradivu podana zadostna dejanska priznanja. Besedo »priznanje« rabim v tem spisu v smislu nemškega izraza »Geständnis« in ne v smislu izraza »Anerkenntnis«.

Naš civilni proces rabi besedo »Anerkenntnis« vedno kot priznanje tožbenega zahtevka. Sodnik pa izreka na podlagi takega priznanja priznalno sodbo.

Iz samega priznanja dejstev (Geständnis) pa nikdar ne izvira priznalna sodba. Dejansko priznanje ima zgolj procesualno posledico in sicer to, da za priznana dejanstva potreba dokazov odpade. Tako je mogoče, da eventualno toženec prizna vse dejanske navedbe tožnikove kot resnične, samo zahtevka ne, in da tožnik vkljub temu pravdo izgubi, če njegov zahtevki ni konkludenten na podlagi nespornih njegovih trditev.

Ker v kontradiktorni pravdi uporabljata tožnik in toženec vsak svoja napadalna sredstva, iz katerih uveljavljata vsak svoj

zahtevk, je jasno, da leži v taki pravdi možnost priznanj na obeh straneh tako pri tožniku kakor pri tožencu.

Na prvi pogled se zdi, če govorim o priznanjih (Geständnis), kot da bi se vsaka stranka, katera kaj prizna, morala zavedati, da je nekaj priznala. Pri natančnejšem pogledu na ta problem pa se pokaže, da taka zavest se strani tožnika ali toženca absolutno ni bistvena za pojem priznanja. Največkrat se v pravdi zgodi, da stranke priznajo in se prav nič ne zavedajo, da so kaj priznale. Kako je to mogoče, bom spodaj pojasnil.

Takoj tu pa naj poudarimo z vso ostrino, da je pri mojem prvem pravdnem tipu glavni steber mojega razlogovanja ravno priznanje.

Kaj pa je priznanje?

Priznanje imenujem jaz to, če pravdna stranka navaja kako tako okolnost, katera je v škodo njenemu pravdnemu stališču in njenemu napadalnemu sredstvu.

Kriterij pa zato, ali je kaka navedba dejanstev za dotično stranko škodljiva ali ne, je samo pravna norma oziroma drugače in bolje rečeno: juristično konstruiranje dotičnega pravdnega slučaja po sodniku. S temi besedami hočem reči, da ni kriterij pravna norma kot gola abstrakcija, ne torej idealna pravna norma, temveč ona pravna norma, ki je že šla skozi prizmo individualnosti posameznega sodnika in pri tem že doživela nekak odklon od idealne pravne norme. S tem sem že izrekel, da si zgradi zlasti v težavnejših slučajih vsak praktični jurist svoj slučaj pravno drugače. To pa ima za nujno posledico, da je v luči vsakega praktičnega jurista ista dejanska navedba stranke povsem drugače osvetljena ter da nosi prav različno lice, kolikor jo hočem relacionirati na lastnost koristnosti ali škodljivosti. Pri eni konstrukciji lahko eno in isto okolnost smatram za navajajočo stranko za škodljivo, pri drugi konstrukciji je ista okolnost lahko indiferentna, pri tretji konstrukciji pa celo lahko izgleda kot koristna za navajajočo stranko.

V lažje razumevanje par praktičnih slučajev:

Leta 1920 je odpovedala hišna lastnica svoji stranki stanovanje ter je pri pravdi navajala kot važen razlog za odpo-

ved: »Tožnici je isto leto kupil zadevno hišo njen oče za doto in se je ona nato poročila ter nakupila na Dunaju dragocenega pohištva za štiri sobe za poldrugi milijon kron. Tožnica pa sedaj s svojim možem biva v isti hiši v dveh mebliranih sobah neke druge stranke, dočim je morala vse dragoceno pohištvo, ker nima zanj prostora, spraviti v podstrešju. To pohištvo je v podstrešju izpostavljeno vsem vremenskim neprilikom, se kvvari in tako trpi tožnica ogromno škodo. Glede najemnice toženke pa trdi, da je ta vdova po vadniškem učitelju, ki ima dva čisto majhna otroka, ki niti v šolo ne hodita, katera nima v Ljubljani nič opraviti in ki bi s svojo penzijo dosti bolje izhajala, če bi se preselila na deželo.«

Tedaj veljavna naredba v zaščito najemnikov je določevala, da sme lastnik, ki je hišo pridobil po letu 1918, odpovedati, če potrebuje nujno sam zase odpovedano stanovanje in če bi razen tega, če tožnik ne dobi stanovanja, bila tožnikova škoda neprimerno večja kot toženčeva, če se ta izseli iz stanovanja.

V pričujočem primeru je tožnica bila očitno prepričana, da trdi nekaj zase koristnega, če opozarja, koliko je dala za svoje mobilije, ker bi seveda poškodovanje takega pohištva pomenilo tudi veliko škodo.

Naziranje sodišča o tej trditvi je bilo ravno nasprotno, ono je smatralo: če si ti, tožnica, samo za mobilije mogla izdati poldrugi milijon kron, potem zate pri takem premoženjskem stanju ne more priti v poštev količina škode vsled pokvarjenja mobilij kot količkaj znatno, dočim bi za učiteljevo vdovo, glede katere sama trdiš, da ima edinole pokojnino kot vdova, bila že samo gola preselitev in z njo združeni stroški katastrofalen udarec.

Okolnost torej, da je tožnica samo za mobilije izdala poldrugi milijon kron, je ona smatrala za sebi koristno, dočim je isto okolnost sodišče smatralo za tožnici škodljivo.

Drugi zgled:

Tožnik se je v letu 1921 vrnil iz Amerike, kupil v Ljubljani hišo in odpovedal najemniku stanovanje in gostilniške prostore. V pravdi je tožnik trdil, da potrebuje to stanovanje in ostale gostilniške prostore nujno zase; za sedaj da ima le za

silo stanovanje v Ihanu v mali kmečki hiši, katero obstoji iz ene večje sobe in pa kuhinje, kar je vse za njegovo družino, obstoječo iz njega in treh otrok, premajhno.

Ker zakon zahteva, da je hišnemu gospodarju, ki hoče odpovedano stanovanje imeti sam zase, treba dokazati, da odpovedano stanovanje nujno potrebuje sam zase, vpraša sodnik tožnika, kaj je bil popreje, predno je šel v Ameriko, kako je živel v Ameriki in kaj sedaj počno njegovi otroci.

Tožnik na to z velikim ponosom pripoveduje, da je doma iz Ihana, kjer je bil kot mlad človek služil za hlapca, nato je delal pri ribičih, potem se je preselil v Ameriko, delal kot navaden delavec v rudokopih, si nekaj prihranil, se oženil, nato otvoril gostilno in dobro zaslužil in se sedaj vrnil z denarjem domov. Starejši sin je star 14 let in sedaj z njim dela skupno na polju, dva mlajša otroka v starosti 8 in 10 let pa hodita v Ihanu v šolo.

Vse te okoliščine so se zdele tožniku zanj koristne, ker kažejo simpatično kariero delavnega in varčnega moža. Sodišče jih je smatralo za ravno nasprotno. Smatralo je namreč, da tožnik z ozirom na svojo socialno pripadnost pri sedanjem stanju svoje družine prav lahko še živi v navadni kmečki hiši v svojem domačem kraju ter da ni nikaka nujnost podana, da bi se moral preseliti v odpovedano stanovanje.

Ista okolnost je torej z obeh strani bila nasprotno ocenjena. Ena stran jo je smatrala za koristno, druga za škodljivo stališču stranke.

Problem priznanja je torej, kakor sem zgoraj poudaril, bistveno odvisen od pravne norme oziroma od pravne konstrukcije pravnega slučaja.

Ker po civilnem procesu za priznana dejanstva ni treba nobenih dokazov, je velikega procesno-ekonomičnega pomena, če sodnik spozna pravi čas, katere dejanske navedbe vsebujejo priznanje; zakaj v takem slučaju se rado zgodi, da sploh odpade potreba vsakega dokaznega sklepa. Ne more se torej z dobrotami, katere daje procesu pojav priznanja, okoristiti oni sodnik, kateri si tekom razprave ni dovolj na jasnem, kako naj juristično skonstruira dani slučaj.

Zdi se mi koristno, pri tej priliki podčrtati, kako izredno važno funkcijo opravlja v civilnem procesu institucija dokaznega sklepa. Smelo trdim, da je ta institucija eden najmogočnejših stebrov našega civilnega procesa, zlasti njegove ekonomike. Predpis, da je v redni pravdi sodnik, predno se spusti v dokazovanje, dolžan napraviti dokazni sklep in pri tem točno označiti dokazni tema in dokazilno sredstvo, pomeni za razpravljajočega sodnika velikanski psihološki pritisk, pod katerim si mora sam pred seboj točno dati račun, kako mora podano pravdno snov pravno summarirati in katere točke tega gradiva so pravno važne in sploh relevantne. Natančno mora premisliti, kaj od tega procesnega gradiva je v resnici sporno. Ta koncentracija pri pravnem konstruiranju slučaja je velepomembna za materielno procesno vodstvo, ker najkasneje pred dokaznim sklepom, ko si je sodnik postavil zgradbo svoje pravne konstrukcije, še lahko intenzivno pregleda, kaj izmed dejanskega gradiva je z ozirom na njegovo pravno konstrukcijo do sedaj ostalo nerazpravljane. Kako velik je pritisk institucije dokaznega sklepa na sodnikovo procesno vodstvo, se najbolj pozna tam, kjer ni dokaznega sklepa, namreč v bagatelnem postopku.

Zase moram odkritosrčno priznati, da v bagatelkah ravno vsled tega, ker manjka dokaznega sklepa, razpravljam dosti manj jedro, brez one strumnosti, kot v navadni pravdi in da dopustim dokaze, ki bi jih mogoče v redni pravdi ne dopustil. Mogoče ima kateri mojih kolegov podobne izkušnje sam s seboj.

Nasprotno pa me v rednem civilnem procesu ravno institucija dokaznega sklepa sili, da z vso ostrino preudarim in premislim pravno konstrukcijo, da sproti medtem, ko stranka prednaša svoje navedbe, z vso energijo tehtam vsako posamezno navedbo, njeno pravno relacijo in relevantnost in tehtam, koliko vsebuje vsaka navedba priznanja, in da ne dopustim nobenega dokaza, če ne pridem do spoznanja, da je dokaz popolnoma neizogiben.

Ta način pravdanja lahko rečem, da se je izkazal zame in za stranke kot zelo ekonomičen. Tekom moje ljubljanske prakse se je pretežni del mojih kontradiktornih pro-

cesov, zlasti stanovanjskih končal, ne da bi prišlo do kakega dokazovanja. Tako vodeni proces je seveda končan z eno samo razpravo, kar pomeni ekonomsko za sodnika in za stranke velikansko prihranitev tako na času, še večjo na stroških. Seveda je pri tem premisa, da je sodnik v dejanskem pogledu izčrpno razpravljajal in zlasti v pogledu priznanj prišel na čisto, tako da se proces v bistvu priostri na golo pravno vprašanje.

Da pridem zopet nazaj k problemu priznanja.

Kakor hitro govorim o škodljivosti kake dejanske navedbe, je s tem že tudi rečeno, da je ta navedba pravno sploh pomembna. Navedbe, katere pri dani konstrukciji pravnega slučaja sploh niso relevantne, ne prihajajo v poštev niti za po bližje razmotrivanje v pravdi, še manj pa morejo služiti v razlogih sodbe. Nesmotreno bi torej bilo, da bi se v procesu ali pa v sodbi glede nepomembnih okoliščin ugotavljala na primer njihova nespornost.

Da se trenotek zadržim pri problemu nespornosti. Od praktikov sem večkrat slišal trditve, da če sta si stranki edini med seboj, češ da je ta in ta miza črna, potem je ta miza res črna, četudi bi v resnici bila bela. Kako je s to trditvijo? Navidezno sem, omenjajoč nespornost, zapustil svoj tema o priznanju, vendar samo navidezno. Pojem nespornosti ima svojo pomembnost samo tekom razprave in sicer na ta način, da za dejanstva oziroma pravilno za dejanske trditve, ki so nesporne, ni treba dokaza. Za sodbene razloge pa prihajajo nesporne okoliščine le toliko v poštev, kolikor je v nespornosti vsebovano priznanje z ene strani. S tem je obenem izrečeno, da ne more v razlogih igrati nobene vloge okoliščina, ki je sicer nesporna, pa po dani pravni konstrukciji nerelevantna. Z vidika razlogov je torej nespornost dejanskih trditve identična s priznanjem.

Kakšno vlogo pa igra priznanje v razlogih sodbe?

S tem pridem na kritično točko, na ono važno diferencialno točko, katera tvori, da se civilni proces, zlasti v svojem prvem čistem pravnem tipu bistveno razlikuje od kazenskega procesa.

Pri tej točki namreč se pokaže, kako stoji problemu objektivne resničnosti nasproti na eni strani civilni proces, na

drugi strani kazenski proces. V kazenskem procesu preiskuje sodišče vedno, kako se je v resnici vršil dejanski stan, ki je predmet procesa.

Kazenska pravda torej vedno išče objektivne resničnosti. Ta vezanost kazenske pravde na objektivno resničnost je posledica oficialne maksime.

Ravno nasprotno stališče ima civilni proces. V civilni pravdi ste stranki gospodarja pravde. Oni imate v rokah popolnoma, katera napadalna sredstva hočeta uporabljati in kako pravdno gradivo hočeta v podkrepitev svojih napadalnih sredstev prednašati. Iz te premise izvirajo dalekosežne posledice. Če je stranka glede svojega napadalnega sredstva navedla tako pravdno gradivo, katero je njenemu stališču po sodnikovi pravni konstrukciji v škodo, če je podala torej stranka dejanska priznanja, četudi ta priznanja ne odgovarjajo objektivni resničnosti, potem v takem slučaju civilnega sodnika prav nič ne zanima, ali odgovarjajo ta priznanja objektivni resnici ali ne, temveč on vzame priznanje kot steber za svoje razlogovanje; v tem slučaju sodnik nima nobene relacije k objektivni resničnosti. Tudi stilizovanje na priznanje oprtih razlogov ne sme biti tako, kot da bi se sodnik opiral na objektivno resnično dejstvo, sodnikovo razlogovanje je namreč zgolj logično sklepanje, podano na primer pod formulo: »tudi, če bi bilo res, kar trdiš, pravdna stranka, vendar iz tega ne sledi upravičenost tvojega zahtevka«, in podobno.

S tem hočem reči: Če zahtevke stranke zavrnem na podlagi dejanskih priznanj dotične stranke, so zame v argumentaciji sodbenih razlogov ona priznanja stranke samo čisto logična podstava, s katero izvršim po pravilih logike gol logični sklep tako, da v razlogih take sodbe objektivna resničnost za trjevanih dejanstev absolutno nobene vloge ne igra. (Nesporno okolnost o črni mizi, dasi je miza v resnici bela, je torej smatrati za golo logično podstavo.)

Prvi čisti procesualni tip sodbenih razlogov je torej tip, kateri operira na podlagi priznanj kot čistih logičnih baz z golimi

logičnimi operacijami, brez vsake relacije na objektivno resničnost.

Drugi nasprotni tip civilnih pravnih pravnih je oni, v katerem je vsled pomanjkanja priznanj sporen ves procesni material in kjer je zato potreba izvesti dokaze o pomembnem pravnem gradivu. Ta tip je do neke mere podoben kazenskem procesu. V tem tipu namreč pride tudi civilni sodnik do neke relacije k objektivni resničnosti. Kakšna pa je pri tem funkcija sodnika?

Kakor hitro pripelje civilni ali kazenski proces sodnika v razmerje k objektivni resničnosti s tem, da predenj položi dokazno gradivo, je po mojem mnenju najodličnejša lastnost sodnikova njegova fantazija, s katero si on na podlagi nedostatnega, luknjičastega dokaznega gradiva v duhu obnovi, kako se je pravno relevantni dogodek vršil. Grem namreč iz premise, da so dokazila le redkokrat taka, da bi dogodek predstavljala absolutno točno. Tako bi bilo na primer absolutno točno dokazilo glede ustnega dogovora fonografska plošča, katera je sprejemala dogovor, ali glede drugega dogodka kinematograf, ki je dotični pripetljaj sprejemal. Taka dokazila so sodniku zlasti glede dogodkov le redko na razpolago, tako da je navezan premnogokrat na izpovedbe prič, katerih percepcija in pa obnova dogodka ste nezanesljivi in po raznih vplivih pobarvani. V takih slučajih je slika, ki jo nudi dokazno gradivo, silno pomanjkljiva in zadene sodnika naloga, da jo izpopolni s svojo fantazijo. Pri tej obnovi igra duševna individualnost, življensko izkustvo in moč domišljije sodnika največjo vlogo. To rekonstrukčno zmožnost smatram za eno najvažnejših sodnikovih kvalit, po kateri ocenjujem dobrega ali slabega sodnika. Če trdim, da je pri dokaznem gradivu največje važnosti individualna obnova dogodka, hočem s tem obenem poudariti, da je ocena dokazov nekaj strogo individualnega, tako da so pri istem dokaznem gradivu mogoče naravnost nasprotne ocene čisto po individualitetah ocenjujočih sodnikov. Dokazna ocena je torej enako vezana na individualni značaj sodnikov, kakor pravna sestava posameznega slučaja.

To sta torej dva glavna tipa kontradiktornih civilnih pravnih pravnih, na katera dva se da zvesti vse, kar sploh more praksa dovesti civilnopravnih slučajev.

Da resumiram:

Oba glavna tipa kontradiktornih pravnih se razlikujeta med seboj po tem, v kakšnem odnosu sta k objektivni resničnosti procesnega gradiva. Prvi tip nima nobenega odnosa k objektivni resničnosti, drugi tip pa ima nek odnos k objektivni resničnosti, odnos, ki je uravnan po sodnikovi individualnosti.

Značilnim potezam teh dveh tipov mora nujno odgovarjati stilizacija sodbenih razlogov v široki celoti. Nič manj važen pa ni tudi tehnični detajl sodbenih razlogov.

Smotreno je, da se avskultant sploh ne loti pisanja razlogov, predno mu ni pravna zgradba slučaja v vseh podrobnostih popolnoma jasna. Šele kadar si je v pravni konstrukciji na jasnem, more avskultant presoditi, katera dejanstva iz pravnega gradiva so pomembna.

On potem omenja v razlogih izključno samo relevantna dejanstva iz pravnega in dokaznega gradiva. Celota dejanstev, kolikor naj jih omenjajo razlogi, pa naj bo tako podana, da dobi oni, ki razloge bere, tako zaokroženo sliko, da so mu razlogi na sebi razumljivi, ne da bi bilo treba, da išče popolnitve slike v dejanskem stanju. Z drugimi besedami: razlogi naj nudijo tako dejansko sliko, da bi mogla obstati sodba brez dejanskega stanja.

Kolikor navaja avskultant v razlogih dejanstva, mora glede vsakega, če hoče nanj staviti svoje utemeljevanje, povedati, s čim je utemeljeno dotično dejanstvo, ali s priznanjem ali z dokazom, ali z notoričnostjo; drugih virov, ki bi utrjevali razlogovno zmožnost dejanstev, ni. Zelo koristno je, če se v razlogih ustanovljeni dejanski stan postavi zase v svoj oddelek na ta način, da to gradivo tvori svoj poseben odstavek. Dejanske konkluzije iz tega gradiva naj se tudi na zunaj ločijo od dejanskega gradiva s tem da tvorijo poseben odstavek. Enako tvori poseben odstavek ocena dokazov in zopet poseben odstavek pravna konstrukcija slučajev. Tako ostro seciranje in razdeljevanje razlogovnega

gradiva se mi zdi, da pomeni izvrstno vajo in pripravo za samo pravdno vodstvo, ker se s tem avskultant navadi ostrega kriticizma nasproti pravdnemu gradivu, kar mu je za strumno pravdno vodstvo neobhodno potrebno. Glede ocene dokazov se mi zdi važno, da se skuša tudi v stilizaciji doseči ona oblika, katera opozarja nato, da je ta ocena nekaj strogo individualnega, nekaj torej, kar je izven vsake objektivne resničnosti. Kot izraz za to individualno oceno rabim n. pr. stavek: »sodišče smatra za dokazano« ali podobno. Za se zavračam vsako stilizacijo, katera bi problem ocenitve hotela poriniti v območje nečesa objektivnega. Zato ne dopuščam, da bi se n. pr. zapisalo: »sodišče ugotavlja na podlagi pričevanja tole in tole«. Zame ima namreč beseda »ugotoviti« prikus nečesa objektivnega, kar po mojih mislih nasprotuje spoznanju, da je ocena dokazov strogo subjektivna. Vsled tega bi bila raba besede »ugotovitev« nelogična in neresnična. Pri stilizaciji pazimo na to, da se avskultant izogiblje vsakih dolgih stavkov, da se izogiblje vsake, tudi najmanjše nejasnosti v slogu. Ker so se učili vsi po nemških knjigah, naši fantje radi delajo zapletene periode. Vse take periode raztolčemo po možnosti v enostavne stavke. Po možnosti se ogibljemo birokratičnega stilizovanja.¹⁾ Poenostavljenje stavka ima za nujno posledico jasnejše gledanje predmeta. Razbitje zapletenih period včasih pokaže, da avskultantu stvar ni bila popolnoma jasna. Kot posledica nejasnosti se mnogokrat pojavi v stilizaciji interesanten psihologični refleks. To kar mu ni popolnoma jasno in kar ga ne prepričava popolnoma, skuša avskultant s prepričevalnim odtenkom dvigniti na višjo stopnjo notranje utemeljenosti. Rado se tačas zgodi, da njegovi razlogi trdijo potem glede nejasne stvari: »popolnoma jasno pa je« ali pa: »ne more pa biti nobenega dvoma«. Drug tak in ne redek refleks nejasnosti je, da avskultant zopet in zopet

¹⁾ Odličen naš sodnik, ki se ukvarja rad tudi z leposlovjem, mi je nekoč rekel, da bodo sodišča in sploh uradi po njegovem prepričanju vedno pisali nekakšno sesvedrano birokratično slovenščino. Moje izkušnje so nasprotno, vidim namreč, da se da z doslednim trudom doseči tudi za uradne stvari enostaven, tekoč in lahko razumljiv jezik.

ponavlja slaboten razlog, samo zavrit v druge besede, hoteč mu s ponovitvijo dati odločilnega povdarka in notranje vrednosti.

Gledamo na to, da se v sodbi odpravi vsako ponavljanje istega razloga. Vse to ima za posledico, da se razlogi bistveno zgostijo, poenostavijo, skrajšajo in da dosežejo čim večjo jasnost, in če mogoče naravnost popularno razumljivost.

Tako strogo disciplinirano, podrobno oblikovanje sodbenih razlogov smatram za jedro dobrega civilnega prava; zakaj tak način oblikovanja ima za nujno premiso strumno in smotreno voden proces v prvi instanci in za ravno tako nujno posledico pa enostaven in gladek potek zadeve v višjih stopnjah.

K uporabi stanovanske uredbe z dne 21./5. 1921 št. 202 Ur. l. za Slovenijo.

Stanovanska uredba z dne 21. maja 1921. ima le 38 členov. Neverjetno je, da provzroča to pičlo število zakonitih določb toliko težkoč stanovanskim oblastvom I. stopnje. Druga stopnja se je bavila do sedaj od 1. novembra 1921., ko je začela poslovati, z 978 pritožbami zoper odloke stanovanskih oblastev I. stopnje. V 462 primerih je stanovanski senat razveljavil prvostopni odlok, bodisi da ni odgovarjal zakonu, bodisi da je bilo prvostopno postopanje pomanjkljivo.

Pogreša se, da upravna oblastva nimajo urejenega postopka in da zlasti ne poznajo ustnih razprav s sodelovanjem in v navzočnosti vseh prizadetih strank. Navadno odločajo stanovanska oblastva I. stopnje le na podlagi enostranske pismene vloge; šele pritožba nudi prizadeti nasprotni stranki, da uveljavi svoje ugovore. Neizogibna posledica takih preneljenih odlokov je njihovo razveljavljenje. Paragraf 29. pravilnika k stanovanski uredbi z dne 17. oktobra 1921., št. 319 Ur. l. za Slovenijo je hotel sicer odpomoči temu nedostatku upravnega postopanja. Vendar se poslužujejo stanovanska oblastva I. stopnje le v redkih prilikah in v od stanovanskega senata

naročenih primerih v § 29. stanovanskega pravilnika predvidene ustne razprave, tega edinega sredstva, da se kolikor mogoče enostavno in čimprej v navzočnosti prizadetih strank ugotovijo okoliščine, ki odgovarjajo dejanskemu položaju. Pri stanovanskih oblastvih I. stopnje se je že preveč ukoreninila stara praksa, da se vrše predhodne poizvedbe po orožništvu, kateremu večkrat nalagajo celo rešitev pravnih vprašanj. Ustno razpravo smatrajo I. stopnje kot nepotrebno breme in ne uvažujejo, da bi ravno ustna razprava mogla brez težkoč razpršiti dvome in ugotoviti vse okoliščine, ki tvorijo podlago za končni odlok. Pri tem postopanju bi bilo nemogoče, da se dodeljujejo sedaj zasedena stanovanja na podlagi enostranske navedbe, da je ta ali ona stranka že zapustila stanovanje ali ga namerava zapustiti v najkrajšem času, za kar pa stranka izve šele iz vročenega odloka, s katerim se njeno stanovanje dodeljuje drugi stranki. Današnji praktični sodnik si danes pravega postopka brez ustne razprave niti že več misliti ne more, in če bi prešla ta zavest tudi na upravne sodnike, to ne bo v kvar upravnemu sodstvu.

Vse dotedanje stanovanske uredbe so narekovali oziri na občno korist. Imajo tedaj značaj javnega prava. Vojne in povojne razmere so potisnile v ozadje načela zasebnega prava. Zasebno pravo se je moralo umakniti javnemu pravu zlasti v stanovanskih zadevah, ki bodo še dolgo rakrana v našem ekonomskem življenju.

Tudi sedaj veljavna stanovanska uredba posega še težko v zasebno pravo s tem, da je razveljavila vse veljavne zasebno-pravne pogodbe toliko, kolikor nasprotujejo določbam te stanovanske uredbe. Vendar ta uredba nima določbe, da je »j u s c o g e n s«. Iz tega pravnega stališča ni v skladu z določbami sedanje stanovanske uredbe, ako stanovanska oblastva določajo najemnino po določbah uredbe, če sta se stranki pogodili za višjo najemnino, kakor jo določa uredba, po uveljavljenju uredbe z dne 21. maja 1921. Če velja to brezdvomno za določitev najemnine, mora isto veljati tudi za odpovedne razloge in odpovedne roke i glede stanovanj i glede poslovnih prostorov. Najemnim pogodbam, sklenjenim po uveljavljenju stanovanske uredbe, ki imajo določbam uredbe na-

sprotne določbe, ni tedaj odrekati veljavnosti, ker te določbe, kakor navedeno, niso »jus cogens« in se stranke tedaj lahko odpovedo pravicam iz stanovanske uredbe.

Stanovanske uredbe imajo polagoma vedno bolj izražen namen, pripomoči hišnim lastnikom k starim predvojnimi pravicam. V tem pogledu je važna določba člena 2. stanovanske uredbe, katera zabranjuje veriženje z najemnimi in podnajemnimi prostori. — Uredba je kratkomalo določila, da so vsi podnajemi prepovedani. Ta določba se vendar v praksi ne uporablja. Očividno je pripomogla k temu določba § 5. stanovanskega pravilnika, po kateri ima vsak podnajemnik pravico, da si da odmeriti najemnino po določbah stanovanske uredbe, če je sklenil najemno pogodbo pred uveljavljenjem stanovanskega pravilnika. Stanovanski senat se je imel priliko baviti s to določbo le v treh primerih. V dveh primerih je zahteval hišni lastnik vstop v podnajemno pogodbo. Stanovanski senat ni pristal na ta vstop v enem primeru, ker je smatral stranko kot navezano na to, da oddaja prostor v podnajem, v drugem primeru pa se ni moglo trditi, da veriži najemnik s podnajemnim prostorom. S tem pa je bila tudi vzeta podstava za uporabo člena 2. stanovanske uredbe. V tretjem primeru se je pa hišni lastnik sam ubranil teh pravic. Ker spričo določbe § 5. stanovanskega pravilnika tudi hišni lastnik ne more določiti poljubne najemnine, hišni lastniki tudi ne uporabljajo te določbe. Ker se pa hišni lastniki te pravice lahko ubranijo, je treba, da jo uveljavijo s posebno izjavo pri stanovanjskem oblastvu I. stopnje. Dotelej ostane dotedanje najemno razmerje neizpremenjeno. To kaže tudi praksa toliko, da plačujejo podnajemniki podnajemnino ravno tako še najemnikom, kakor so jo plačevali pred uredbo.

Določanje najemnine v obče ne dela težkoč. Izgleda, da poznajo hišni lastniki imovinske razmere svojih najemnikov bolje kakor davčno oblastvo.

Določbe o najemnini so navedene v členih 3 do 11 uredbe.

Osnovna najemnina po členu 3. je čista najemnina brez vseh doklad. K stanovanju spadajo zlasti na deželi tudi vrtovi. Stanovanska oblastva I. stopnje odbijajo od najemnine v letu 1914. tudi odškodnino, ki jo plačuje najemnik za vrt. Ti odbitki

so neupravičeni. Pri sklepanju najemne pogodbe ali tudi v dodelitvenem odloku se je vrtu dal značaj pritikline, ki deli isto usodo, kakor glavni najemni predmet in je podvržen isti pomnožitvi kakor najemnina za ostale najemne predmete. Isto velja glede drugih pritiklin. V dodelitvenih odlokih je treba tedaj označiti vse pritikline, ravnokotako pa tudi vse doklade, navedene v čl. 11. uredbe, tam kjer se plačujejo take doklade. Da je treba te doklade v odloku številčno navesti, razvidimo lahko iz praktičnega primera, ki je bil predmet pravnega spora. Stanovansko oblastvo I. stopnje je odmerilo hišnemu lastniku A najemnino proti B-u, ne da bi navedlo v odloku tudi številčno v členu 11. stanovanske uredbe označenih doklad. A je tožil B-a na plačilo teh doklad. Sodišče je zavrnilo tožbo radi nedopustnosti pravnice poti. Pravilno bi imelo zavrniti tožbeni zahtevek začasno. Ta zavrnitev je do cela utemeljena, ker so doklade del najemnine, ki jo določa stanovansko oblastvo po določbah uredbe.

Pri določbah najemnine vidijo oni hišni lastniki, katerim je usoda nastanila v hišo le državne nameščence, veliko krivico. Po določbi člena 5. stanovanske uredbe je prištevati navedene k ekonomsko slabotnejšim, katerim se sme povišati osnovna najemnina le trikrat. Stanovanska oblastva I. stopnje prezro pri tem, da ne gre teh določb uporabljati brezizjemno v vseh primerih, kjer pridejo v poštev oni, ki živijo pretežno ob stalni plači ali pokojnini. Ta določba se ne more uporabljati tedaj, če ima tak nameščenec razen stalnih službenih dohodkov še lastno premoženje ali če ga imajo njegovi družinski člani. To slednje se mora zlasti v današnjih časih često upoštevati. V takih primerih često tudi zadnja odmera dohodninskega davka ne more biti merodajna, ker ni izključeno, da so posamezni člani vsak zase obdačeni.

Člen 12. stanovanske uredbe govori o oprostitev od omejitev. V točki 2. omenja med temi vse zgradbe, ki so do sedaj oproščene podobnih omejitev. Med te zgradbe spadajo vse hiše Narodne banke po določbah zanjo veljavnega štatuta in po svojem namenu vse železniške zgradbe, če so tudi sedaj neuporabljene. Ni pa določbe, da bi bile proste omejitev različne stanovanske zadruga.

Sedaj veljavna uredba je v pogledu postopanja pri odpovedih napravila konec prejšnjim razmeram, pri katerih je iskal poprej hišni lastnik najprej pomoči zoper nadležnega najemnika pri sodišču in če tu ni ničesar opravil, se je obrnil na stanovansko oblastvo. Tudi sedaj veljavna uredba ni omejila postopanja le na eno oblastvo. Nova uredba, ki bo stopila v veljavo dne 1. januarja 1923., pa odkazuje o d p o v e d n o postopanje le sodišču. Po novi naredbi bodo odpovedni razlogi še bolj omejeni kakor so sedaj. Nova uredba razločuje odpovedne razloge, ki bodo veljali za stanovanja na eni strani in na drugi strani za poslovne prostore. Najemnikom stanovanj bodo hišni lastniki odpovedali stanovanje le, če bo izgubil najemnik s svojim ponašanjem pravico do stanovanja ali pa, če bo zaostal v izpolnjevanju svojih obveznosti zaporedoma dva meseca. Ta dva pogoja se samo takrat ne bodeta zahtevala, če bo hotel hišni lastnik zgraditi mesto stare zgradbe novo. Potrebno garancijo za to, da bo hišni lastnik v resnici zidal novo zgradbo, bo morda označil pravilnik. Končno daje nova uredba hišnim lastnikom še nadaljni odpovedni razlog glede stanovanj, ako ga hišni lastnik neizogibno potrebuje za osebno stanovanje, a bo takrat kot najemnik stanoval v tujem stanovanju. Odpoved glede poslovnih prostorov pa bo po novi uredbi omejena le na one primere, če je hišni lastnik oddal poslovne prostore v najem pred ali med vojno, pa je tak lokal potreben njemu ali njegovim otrokom za delo v njem. Vse to postopanje bo pristojalo izključno sodiščem in bo prenehalo vzporedno odločevanje stanovanskih oblastev v odpovednem postopanju. Naloga stanovanskih oblastev bo obstojala le v dodeljevanju stanovanj, dočim bodo najemnino za najemne prostore določevala posebna razsodišča. Zoper odloke stanovanskih oblastev in razsodišč bo dopustna pritožba le tedaj, če ne bo izšel odlok soglasno. Ta določba je povsem nova in vrhu tega jako nevarna.

Na videz jako važno določbo ima stanovanjska uredba v členu 24., kateri govori o gradbenih nalogih denarnim zavodom,

zavarovalnicam in veleobratom. To določbo je prevzela tudi nova uredba in jo razširila na one najemnike, ki imajo več nego 1 1/2 milijona dinarjev imovine ali 60.000 dinarjev rednih letnih dohodkov, a nimajo v državi svojih hiš. — Praktična vrednost te določbe se do danes še ni pokazala. Stanovansko oblastvo je zlasti bogatemu Mariboru in tudi v Ljubljani izdalo že toliko gradbenih nalogov, da bi v teku prihodnjega leta bilo stanovansko vprašanje za navedeni mesti vsaj za silo rešeno. — Ali sankcija te zakonite določbe je tako meglena in nejasna, da si prizadeti teh nalogov do sedaj niso vzeli prav nič k srcu. To se vidi zlasti v Mariboru, kjer vsled teh nalogov še ni prišel ne en kos opeke za lice nove zaukazane zgradbe. — Ni namreč mogoče si predstavljati, kaj naj počno stanovanska oblastva z odvzetimi poslovnimi prostori. Ali naj jih preuredijo v stanovanja, ali naj jih oddajo drugim trgovcem, ki bi prevzeli obvezo za zgradbo nove stanovanske hiše? Bati se je, da bo ta določba ostala le na papirju in da bo velekapital našel gotovo pota, po kateri se bo oprostil verig prisilnega gospodarstva. Država, oblastva in občine bodo že morale same misliti na to, da se bo končno rešilo stanovansko vprašanje, kar se bo doseglo edino le z zgradbo novih hiš. Razlastitev stavbišč in progresivno obdačenje onih slojev, ki ne občutijo stanovanske bede, bi bila primerna sredstva, da se pribavi potrební kapital za zgradbo novih stanovanskih hiš. Privatni kapital pa se bo lotil gradnje stanovanskih hiš šele takrat, ko mu bo zajamčena lukrativnost takih poslov, kar bi se dalo deloma doseči le z neomejeno prostostjo od vseh davčnih bremen za nove zgradbe.

—o—

„Pravnikove“ diskusije.

I.

Za poroto.

Porotna sodišča, iznikla iz ideje o neodvisnih ljudskih sodiščih napram birokratskim in od vladarjev odvisnim sodiščem, štejejo danes mnogo nasprotnikov. Neusmiljeno kažejo ti na razne pomanjkljivosti porotnih sodišč očitajoč jim posebno, da so se vanje stavljene nade izjalovile baš tam, kjer so pričakovali od njih pomoči. Zavisnost ljudskih sodnikov da je večja kakor poklicnih in da radi tega ravno ona s svojimi nepreračunljivimi, — ker neutemeljenimi — sodbenimi izreki izpodkopavajo zaupanje ljudstva v sodišča. Okorno sestavljanje in neokretnost porot dajeta nasprotnikom nadaljno precej učinkovito orožje v roke.

Navzlic temu nasprotniki porote v krajih, kjer porotna sodišča že obstoje, nimajo lahkega stališča. Kljub vsem hibam imajo porotna sodišča tudi svoje prednosti. V ljudstvu samem pa, v katerem je ta institut ukoreninjen, imajo zagovorniki porote glavno oporo. Ljudstvo, ki ga prešinja demokratični duh danes bolj kot prej kedaj in katero zahteva sodelovanja v vseh panogah državne uprave, si že težko izvojevane pravice sodelovanja pri kazenskem pravosodstvu ne da izviti kar tako iz rok.

Težje stališče imajo zagovorniki porote pri nas, kjer v velikem delu države porotnih sodišč do danes še ne poznajo. To je tudi eden izmed glavnih vzrokov, da je velik del srbijskih pravnikov tako ostro nasproten poroti.¹⁾ Naloga prijateljev porote, pridobiti za to institucijo srbske juriste, torej ni lahka.

Ožji odbor zakonodajnega odbora v ministrstvu pravde, obstoječ iz treh članov (Jovanovič, Ogorelica in Dolenc), je izdelal načrt zakona o porotnih sodiščih. Skušal je odstraniti predvsem hibe, ki jih naštevajo nasprotniki. Slovenski član

¹⁾ Lepo je pojasnil to zgodovinsko prof. dr. M. Dolenc v članku „Zgodovina porote v Srbiji“ v Njivi 1922 str. 79 sl.

omenjene trojice, vseuč. prof. dr. M. Dolenc, je seznanil naše juriste s tem načrtom na treh diskusijah Pravnikovih (12. IV., 19. IV. in 17. V. t. l.) in obenem čul njih mnenje, ki mu bode v mogočno oporo v njegovem stremljenju, da obdržimo pravo poroto.

Na diskusiji so se čuli proti poroti le sporadični glasovi, utemeljevani s tem, da občutijo porotniki svojo častno službo le kot breme, katerega se skušajo če le mogoče otresti. Sicer pa so se izrekli na sestankih zbrani za poroto. Odpravijo naj se hibe, pa bodo tudi oni, ki se porotniške časti danes še branijo, pripravljeni izvrševati službo voljno.

Določila o porotnih sodiščih niso vnešena v kazenski pravdni red. Ožji odbor je izgotovil marveč poseben zakonski načrt. To je zgolj tehničnega pomena in smatra poročevalec to samo kot napako lepote, ne pa kot bistveno hibo novih kazenskopravnih zakonov. Najsi so opozarjali nekateri, da spadajo ta določila v pravdni red in da se iz sestava ne sme trgati, kar spada vanj, dalje da je veliko vprašanje, dobimo li sploh poroto, ker se zna dogoditi, da se za načrt o poroti ne bo zmenil nihče več, čim dobimo kazenski pravdni red, dalje da tudi obstoj porote potem ne bo zasiguran, ker tak postranski zakon bo lažje ukiniti, če vladajočim strankam ne bo pogodi; vendar večina ni smatrala teh ugovorov tako važnim, da bi bilo treba absolutno zahtevati, da morajo priti ta določila tudi v pravdni red.

Načrt odkazuje poroti tele zločine: umor, uboj, zažig, rop, goljufivi bankrot, večje tatvine in zločine zoper dolžnosti javnega urada. Porota, ki je nastala prvotno kot političen institut, postaja po načrtu pravni institut. Glavni razlog zato je, da odklanjajo Srbi iz bojazni pred strankarstvom, da bi sodili porotniki o političnih deliktih. Naši pravniki so se pa izrekli, da bodi za politične zločine kompetentno edinole porotno sodišče, kajti sicer izgubi porota svojo upravičenost. Kakor v tem, je izpadlo soglasno mnenje tudi glede tega, da naj način storitve zločina ne bo odločilen za pristojnost. Za tiskovne delikte naj ne velja nikaka posebnost. V nadaljnem pa si mnenja niso bila edina. Eni so bili za zoženje pristojnosti na kapitalne delikte in za

izključitev vseh imovinskih deliktov. Glede teh da je naš narod naziranja, da je bolje, da sodijo o njih poklicni sodniki. Drugi so se toplo zavzemali zato, da naj spadajo tudi imovinski delikti pred poroto, ker ni pravega razloga, da bi se izločili. Treba pa bi bilo opredeliti in utesniti pojem teh deliktov na tatvino, poneverbo in goljufijo; dalje razširiti pristojnost tudi na pona-rejo denarja. Ker novi kazenski zakon tako ozkih kazenskih stopenj kakor sedaj veljavni ne bo imel, bi bilo treba, da so vsi zločini, o katerih naj sodi porota, naštetih v zakonu imenom a. Določitev kompetence po višini predlagane kazni bi pomenilo, da prepuščamo državnemu pravdniku izbiro, kje hoče tožiti.

Povsem nova so nam določila načrta o sestavi porotne klopi.

Porotna klop naj ne šteje več kakor sedaj 12 porotnikov, marveč samo sedem moških in nad 30 let starih oseb. Vsaj dva naj bosta iz kraja, kjer ima porotno sodišče sedež, in vsaj eden izmed njih bodi akademično naobražen. Razen teh se izžrebajo še trije nadomestni porotniki. Ker je znižano število porotne klopi, šteje naravno tudi službena lista manj porotnikov, namreč le 20 glavnih in 5 nadomestnih porotnikov. Začetkom zasedanja izžrebana porotna klop je zamišljena kot stalna za celo zasedanje, ki si izvoli prvi dan stalnega prvomestnika. Zasedanje radi tega ne sme trajati nad 10 dni in se vrši po odredbi predsednika apelacijskega sodišča vselej, kadar nanese potreba. Tri tedne pred pričetkom dobe službeno listo obtoženec, drž. pravdnik in oškodovanec, da morejo pravočasno odkloniti porotnike. Za odklonitev veljajo isti predpisi kakor za sodnike. Stroške dobe povrnjene porotniki iz budžeta oblasti.

Ta del načrta je izzval najstrožjo kritiko. Enodušno je prevladalo mnenje, da ne smeta odločevati ne cenzus ne višja izobrazba o sposobnosti porotnikov. Če naj ostane porota ljudsko sodišče, imej možnost postati porotnik vsak neoporečen državljan moškega spola. Tudi da naj bodo ženske porotnice, so se čuli glasovi.

Da naj porota ne zaseda periodično, ampak po potrebi je bilo pozdravljeno. Vendar se morajo v tem oziru ta določila izpremeniti tako, da mora predsednik apelacijske-

ga sodišča sklicati poroto, čim se nabere zadostno število porotnih slučajev, če bi pa v gotovem roku ne bilo dovolj slučajev, tedaj naj se delegira drugo sodišče.

Dosedanje peremptorično odklanjanje porotnikov so občutili vsi kot justici škodljivo. Toda kako to urediti, ko je na drugi strani ravno to ena izmed največjih obtoženčevih pravic? Ni izključeno, da obtoženec porotnika sploh ne bo poskusil odkloniti iz bojazni, da si nakoplje njegovo nenaklonjenost, če se odklonitveni razlogi sodišču ne bodo zdeli dovolj tehtni. Predlogov je bilo stavljenih več: da ostani vse tako kakor dosedaj, da sme obtoženec odkloniti in to brez navedbe razlogov tiste porotnike, ki jih pozna, ali pa samo dva, in pa kompromisni predlog, da sme odkloniti dva brez navedbe razlogov, druge pa le, če ima zato razloge.

Čim večje število sodnikov, toliko bolj se zmanjšuje koeficient slučajnosti, so trdili eni in čim manjše število, tem ugodnejši je položaj za obtoženca, ker je dvetretjinsko razmerje za krivdo težje doseči, drugi. Zato so zagovarjali pristaši prvega naziranja in ti so bili v večini, da ostani število porotnikov isto kakor dosedaj, če bi pa to ne bilo mogoče, naj se ne zniža število nikakor pod osem, na sedem ali šest že celo ne. Oziri na stroške ne smejo biti pri tem odločilni. Ako hočemo dobro pravosodstvo, potem ne smemo štediti. Zadovoljiti se tudi ne smemo s prosto večino; za krivdorek treba vedno kvalificirane večine.

Porotno sodišče sestoji po načrtu iz treh učenih sodnikov, izmed katerih eden predseduje. Takoj po prednašanju obtožnice opozori predsednik porotnike, na kaj naj pazijo. Po razpravi se stavijo vprašanja podobno kakor dosedaj. Tudi porotniki imajo pravico, da stavijo vprašanja. O predlogih sklepa senat. Razpravo zaključi predsednikov ekspoze t. j. razlaga določil materielnega in procesnega prava in tehničnih izrazov, katere je porotnikom treba pojasniti.

Zbor se je zavzel zato, da odpade čitanje razlogov obtožnice ker bi se morala sicer tudi obtožencu dati pravica, da odgovori takoj nanjo. Kakor je stvar danes, po-

menja precejšnjo nevarnost za obtoženca, ker ima spretno sestavljena in prednašana obtožnica lahko velik upliv na porotnike. Zato pa je potrebno, da uvede predsednik takoj po prečitavanju tenorja obtožnice razpravo s popolnoma objektivnim opisom dejanja. Porotnikom treba na vsak način predočiti dejanje malo nazorneje, kakor je popisano isto v tenorju obtožnice, ker preti sicer nevarnost, da razpravi ne bodo mogli slediti. Izrečeni ugovor, da se s tem nevarnost, katero so mislili odpraviti s tem, da ne dovolimo čitati razlogov, zopet vpelje v drugi obliki, ni prepričal. Po končani razpravi mora dosedanjí resume odpasti, ker je le prevečkrat več ali manj subjektivno pobarvan, njegovo mesto naj zavzame ekspozé.

Kot novo je sprejeto v načrt, da izreče kazen pet oseb in sicer trije sodniki ter dvojica porotnikov, izbranih po porotnikih samih. Ideja je zdrava in utegne prepričati marsikak sedaj nerazumljiv porotniški izrek o krivdi. Če bodo porotniki vedeli, da bodo sodločali tudi oni o kazni, bo izginila njih bojazen, da bo prejel obsojeni prehudo kazen, in s tem tudi vpliv na njih pravorek. Vendar bi po mnenju naših pravnikov zadostovalo, da se pritegne samo en porotnik. Prvomestnik naj pristopi v zbor sodnikov, ki izrečejo kazen. Tudi sicer je skupno število sodnikov štiri ugodnejše za obsojenca kakor po načrtu predlagano število pet.

Ali naj obdrži senat še nadalje pravico, da sme razveljaviti pravorek porotnikov, ki se mu zdi pomoten? Načrt modificira v tej točki veljavno pravo prav znatno. Senatu daje to pravico in sicer tako v kvar kakor v prid obtožencu. Če je razveljavljenje za obtoženca kvarno, zahteva od njega enoglasnost, če mu je pa v korist, zadostuje prosta večina.

Sestanek se temu predlogu ni pridružil. Ostane naj tako, kakor je bilo dosedaj. Vsaka druga rešitev bi pomenila kontrolo državnih sodnikov nad poroto, s tem pa ji jemala ugled in zaničala upravičenost njenega obstoja. Tudi kadar gre za razveljavljenje pravoreka v prid obtoženca, se mora zahtevati enoglasnost senata. Kajti kako more biti sicer sklep senatov prepričevalen, da so se porotniki motili, če se učeni sodniki sami v tem ne strinjajo.

II.

**Sodnik poedinec v kazenskih stvareh pri zbornih sodiščih
I. stopnje.¹⁾**

Naraščanje kriminalitete in pomanjkanje sodnikov je prisililo že bivšo Avstrijo, da je razmišljevala, kako odpomoči vedno bolj obremenjenim kazenskim sodnikom, ki svojega dela niso mogli več zmagovati. Sile zunanjih razmer, ne pomanjkljivost in pogrešnost njegovih temeljnih idej so dovedle do reform kazenskega pravnega reda, tega mojstrskega Glaserjevega dela.

Bivša avstrijska vlada je predložila že leta 1918 zakonski načrt, po katerem se prenaša kazensko sodstvo pri zbornih sodiščih I. stopnje deloma na sodnika poedinca. Ta načrt je u zakonila koncem istega leta začasna zbornica nemško-avstrijske države v obliki, ki mu jo je dal justični odsek bivše avstrijske poslanske zbornice.

Še slabše razmere kakor v Avstriji so nastopile po prevratu pri nas. Število sodnikov je padlo na minimum; posle velikih okrajnih sodišč je opravljal po en sodnik, zborna sodišča so štela komaj po polovico prejšnjih članov. Kaj čuda potem, da so razpravljali tudi pri nas, ali naj se ne uvede enako kakor v avstrijski republiki za lažje kazenske stvari pri zbornih sodiščih mesto senata četvorice sodnik — poedinec.

Predlog so sprejela naša sodišča hladno, da nezaupljivo. Prevladovala je bojazen, da zna pokopati osobito določba, da imej vsak obtoženec pri glavni razpravi zagovornika, ki bi si štel dolžnost, da se vzkliče proti obsodilni razsodbi, vse druge pridobitve novega postopka. Vzklic bi šel namreč na senat pri istem zbornem sodišču. Delo bi bilo mesto pospešeno in skrajšano celo podvojeno.

Ostalo je vse pri starem.

Razmere so se med tem v Sloveniji sicer zboljšale, a slabšale v Hrvatski in Dalmaciji.

Z uredbo z dne 22. junija 1921. je bilo odrejeno za Hrvatsko in Slavonijo, da razpravlja o hudodelstvih in pregreških, za

¹⁾ Glej tudi razpravo dr. Kremžarja v tej številki: Osnutek edinstvenega kazenskega postopnika in vzklicni postopek.

katere zakon ne odreja nad 5 let kazni na svobodi ali odgovarjajoče denarne kazni, sodnik poedinec, in da sodi o navedenih deliktih, za katere je zagrožena kazen na svobodi nad 5 in do 10 let, kolegij treh sodnikov mesto dosedanjih pet. Ostalo pušča uredba pri starem, osobito so dopuščena proti vsem tem sodbam ista pravna sredstva kakor poprej.

Nekaj podobnega se je nameravalo napraviti za Slovenijo in Dalmacijo letos. Narodni skupščini predloženi zakon o proračunskih dvanajstinah za meseca maj in junij 1922 je obsegal tudi pooblastilo za ministra pravde, da sme izdati uredbo z zakonsko močjo, po kateri naj bi posloval pri zbornih sodiščih v razpravah o hudodelstvih in pregreških, za katere porota ni pristojna in kjer ni predvidena kazen na prostosti nad eno leto ali pa je določena le denarna kazen, sodnik poedinec. Nameravana uredba je med drugim določevala, da sme v obtožnici državni pravdnik predlagati, da razpravlja o imenovanih kaznivih dejanjih mesto senata sodnik poedinec, da mora imeti vsak obtoženec, ki še ni dovršil 18 let, zagovornika in da so dopuščena proti razsodbi, izrečeni v tem postopanju, pravna sredstva kakor proti sodbam kolegija štirih sodnikov.

Na Pravnikovem sestanku 26. aprila 1922 je stvar obrazložil načelnik oddelka ministrstva pravde dvorni svetnik dr. Babnik. Načelnega glasu proti reformi ni bilo čuti; od leta 1919 se je mišljenje v tej stvari tako izpremenilo, da so nekateri pozdravljali preuredbo z velikim navdušenjem. Vendar je bilo mnenje zbranih slovenskih juristov, da se tak zakon ne sme izdati z nameravano naglico, osobito ko razmere pri nas ne zahtevajo tega tako nujno. Zaslišijo naj se poprej sodni gremiji, odvetniške zbornice in druge stanovske in strokovne organizacije. Priporoča se, da se u zakon i čimprej kazenski pravdni red za celo državo, ker je načrt tega zakona že izvršen. Če se to zgodi, potem odpade potreba po poprej omenjenem izrednem zakonu sama od sebe.

Za največje hibe nameravane uredbe so se smatrale določbe o pravnih sredstvih. Zoper sodbo sodnika poedinca bi bila dopuščena glede krivde samo ničnostna pritožba. Radi prestopka od okrajnega sodišča obsojeni bi bil na boljšem ka-

kor hudodelstva krivim spoznani. Da se položaj obtožencev ne poslabša, je edina pot v dopustitvi polnega vzklica proti sodbam sodnika poedinca. Toda na katero sodišče naj gre ta vzklic, s katerim bi bilo dopuščeno tudi izpodbijanje dejanskih ugotovitev? Načrt kazenskega postopka določa, da na apelacijsko sodišče. Za tako rešitev se je zavzemal tudi profesor dr. Dolenc, češ da bi bilo sicer mučno, če bi sodili v isti stvari drugi sodniki nad svojim tovarišem pri istem sodišču. Kljub temu je prevladovalo mnenje, da naj razsoja o vzklicu senat pri istem sodišču. To ne bi obremenjevalo apelacijskega sodišča, vrh tega bi bilo tako za stranke kakor za državo najcenejše. Svetnik Keršič pa je izrazil mnenje, da naj bi sodil take delikte sodnik poedinec pri okrajnem sodišču na sedežu zbornega sodišča. Vprašanje pravnih sredstev bi bilo s tem povoljno rešeno.

Po uredbi ima obtožitelj pravico, spraviti kazensko stvar pred senat ali pa pred sodnika poedinca. Nekaterim se je zdela ta določba simpatična, češ da naj ne bo odločilna abstraktna, marveč le manjša konkretna kaznivost. Drugi so pa tako do ločbo odločno odklanjali. Ni namreč izključeno, da bi utegnil obtožitelj samovoljno predlagati različne kazni, kadar bi hotel spraviti kazensko stvar pred ta ali drugi forum. Zato da je treba, da je meja pristojnosti ustanovljena po objektivnih znakih.

Sestanek končno ni smatral potrebnim, da imej vsak obtoženec pred sodnikom poedincem zagovornika, pač pa je zahteval to za mladostne obtožence do dovršenega 18. leta. Dr. Marajon je pojasnil, da stoje tudi odvetniki na tem stališču, vendar pa naj to zagovorništvo ne bo brezplačno. Za zagovornike ex offo naj plačuje država nagrade, ki naj se stekajo v fond za uboge odvetniške vdove in sirote.

Med tem izišli zakon o dvanajstinah tega pooblastila ministrstvu pravde ni dal. Stvar je torej za nekoliko časa odložena.

Iz pravosodne prakse.

A. Civilno pravo.

a) Hrvatska delniška družba ima pravdno zmožnost po § 1 c. pr. r., najsi nima odobritve za razširjenje svojega poslovanja na Slovenijo v smislu sklepa ministrskega sveta od 12. novembra 1919, VI, br. 910 (Ur. l. št. 804 iz 1919).

(Odl. od 3. novembra 1921., Ut 186/21—1, s katero se spreminja sklep viš. dež. sod. ljublj. od 6. septembra 1921., Bc I 100/21—4, s katerim se je bila sodba dež. sod. ljublj. od 13. aprila 1921., Cg I 138/20—21 kot nična razveljavila.)

Delniška družba A, registrirana v Zagrebu, ki si še ni bila izposlovala zgoraj-navedene odobritve, da sme poslovati tudi v Sloveniji, je tožila na deželno sodišče v Ljubljani B-a, na izpolnitev pogodbe ter je prvo sodišče tožbi ugodilo.

Vsled toženčevega priziva je prizivno sodišče sklenilo, da se prvosodno postopanje razveljavi in tožba zavrne, ker da tožiteljica nima pravdne zmožnosti.

Zbog revizijskega rekurza obeh strank je stol sedemorice odd. B odločil, da se izpodbijani sklep izpremeni tako, da se izrečena razveljava postopanja in zavrnitev tožbe opusti, in je prizivnemu sodišču naročil, da o prizivu nadalje postopa po zakonu.

Utemeljitev:

Prizivno sodišče odreka tožeči stranki pravdno zmožnost, zato razveljavlja v zmislu § 7 c. pr. r. pravdno postopanje na prvi stopnji z izpodbijano sodbo vred kakor nično in zavrača tožbo, glede pravnih stroškov obeh strank pa izreka, da se med seboj pobotajo.

Kolikor je rekurz tožene stranke naperjen zoper izrek o stroških, bi bil po § 528 c. pr. r. nedopusten.

V ostalem pa sta rekurza obeh strank upravičena.

Da je tožeča stranka vpisana kakor delniška družba v trgovinski register sodbenega stola v Zagrebu, o tem prizivno

sodišče ne dvomi. Vendar pa tožeči stranki ne priznava pravne zmožnosti iz razloga, ker nima vladine odobritve za poslovanje v ozemlju pokrajinske uprave za Slovenijo.

To stališče prizivnega sodišča ne ustreza zakonu.

Res je sicer, da mora tozemska delniška družba, katera ima svoj sedež izven Ljubljane, ako hoče svoje poslovanje razširiti na Slovenijo, v to svrhu prej izposlovati odobritev. To potrebnost ugotavlja tudi sklep ministrskega sveta od 12. novembra 1919 VI br. 910 (v Ur. l. za leto 1919. pod št. 804). Nikakor pa ne gre nedostajanju tega pripusta k poslovanju pripisovati za take tozemske družbe dalekosežnejših in strožjih posledic, nego jih ces. naredba od 29. novembra 1865 d. z. št. 127 in na njeni podlagi tako teorija kakor judikatura pripisuje omenjenemu nedostatku za inozemske družbe. Tega načela ne bi bilo izpustiti izpred oči niti ne pri meritorični presoji navzočnega pravnega spora.

Za odločitev o predloženih pravnih lekkih pa zadošča že ugotovitev, da pravna zmožnost omenjene delniške družbe ni zavisna od oblastvenega pripusta k poslovanju v Sloveniji. Ta pripust je zgolj obrtno-policijskega pomena. Ni ga šteti za potrebnost, katera bi družbo šele opremila s pravno zmožnostjo.

Pravno zmožen je, kdor more biti nosilec pravic. O takem svojstvu tožeče družbe ni dvoma, pa ji to svojstvo priznava i pobijani sklep, le da pravno zmožnost tožeče družbe nekako omejuje na njeno poslovanje v Hrvatski. Toda čim je pravno zmožna v Hrvatski, ji celo po zakonskih določbah, veljajočih za inozemce (§§ 26, 33 in sled. o. d. z.) ni moči odreči pravne zmožnosti i za Slovenijo.

Gre za to ali ima tožeča družba v obče pravico, pred sodiščem v Sloveniji tožiti in tožena biti, ali nima te pravice in je kratkomalo v Sloveniji brezpravna. Stol sedmorice oddelek B ne dvomi, da gre tožeči stranki navedena pravica.

V tem smislu je bilo revizijskima rekurzoma ugoditi in pobijani sklep izpremeniti v to svrhu, da prizivno sodišče po opustitvi izrečene razveljave postopanja in zavrnitve tožbe o prizivu nadalje postopa po zakonu.

Ur.

b) Krivda na telesni poškodbi, deljena med poškodovancem in železnico. (§ 1 zak. od 5. marca 1869 št. 27 d. z., § 1304 o. d. z.)

(Odl. od 30. decembra 1921., Rv 528/21—1, ki se ž njo spreminja sodba viš. dež. sod. v Ljubljani od 13. septembra 1921., Bc I 86/21—4, s katero je bila potrjena sodba dež. sod. ljublj. od 1. aprila 1921., Cg II 216/19—24.)

Tožitelj je potoval dne 28. julija 1919 s svojim pohoštvo iz Karlovca v Linz v tovornem vagonu s tovornim vlakom. Dne 29. julija ponoči je stal njegov vagon na državnem kolodvoru v Š. Ker je toženec želel, da bi šel njegov vagon čim prej naprej, je hotel govoriti s postajnim uradnikom, zato je šel iz vagona in v temi iskajoč postajno poslopje hodil po tirih, pri tem ga je podrl neki premikan vagon na tla in mu poškodoval levico. Tožena železnica je ugovarjala, da si je tožitelj sam kriv svoje nesreče, ker bi ne bil smel zapustiti vagona in hoditi po tirih, kar je zabranjeno.

Prvo sodišče je najprvo razpravljalo o pravni podstavi zahtevka in izreklo, da je krivda na obeh straneh in sicer deljena na polovico.

To sodbo je prizivno sodišče vsled priziva obeh strank razveljavilo in vrnilo stvar prvemu sodišču v ponovno razpravo, na kar je prvo sodišče tožbeni zahtevek popolnoma zavrnilo. To sodbo je prizivno sodišče potrdilo.

Stol sedmorice odd. B kot revizijsko sodišče je reviziji tožeče stranke ugodil in spoznal, da zahtevek tožeče stranke obstoji glede pravne podstave, toda le v polovici.

Razlogi.

Revizija pravi, da se upira prizivni sodbi v vsem obsegu. Vendar njenim izvajanjem ni posneti, da se obrača zoper prizivno sodbo tudi, kolikor se sodba tiče tožiteljeve lastne krivde na predmetni svoji poškodbi.

Tožiteljevo lastno krivdo sta ugotovili že prvosodna sodba z dne 24. maja 1920 Cg II 216/19=7 in prizivnosodni sklep od 11. decembra 1920 Bc I 98/20=4, a se na to ugotovitev in njeno obrazložitev opirata ponovna prvosodna sodba z dne 1. aprila 1921 Cg II 216/19=24 in skladno ž njo tudi pobijana sodba prizivnega sodišča. Po tej obrazložitvi tiči tožiteljeva

krivda bistveno v tem, da je premalo pazljivo in brez luči stopal po tirih na kolodvoru, daši je hoja po železniških tirih in napravah sploh prepovedana; noč da je bila temna, slišal da je premikanje vozov, bile so mu neznane krajevne razmere, zato da bi bil moral uporabljati večjo pazljivost in ne se zanašati samo na to, da je železnica ukrenila vse potrebno, da se mu ne pripeti nezgoda. Nadalje da je moral imeti pred očmi, da se vozi s tovornim vlakom in da se bo radi tega moralo ravnati vlakovno osebje le po predpisih za tovarne vlake, in tudi še, da po razgovoru z železniškim uslužencem H. ni šel ne proti kolodvoru ne nazaj proti svojemu vozu, ampak pričel prekoračevati tire baš v nasprotni smeri. Vse te obrazložitve se revizija ne dotika ne v dejstvenem, ne v pravnem pogledu. V vprašanju tožiteljeve krivde tedaj revizija ni po zakonu (§ 506 c. pr. r.) izvedena in je zato neupoštevana.

Vsa revizijska izvajanja se obračajo zoper prizivno sodbo le zato, ker ne izreka sokrivde tožene stranke, oziroma prizade železnice na tožiteljevi poškodbi.

V tej smeri pa po pravici očita revizija prizivni sodbi, da stvar napačno presoja, ko v postopanju toženkinega uslužbenca H. tik pred tožiteljevo nezgodo ne vidi predmetne toženkine sokrivde.

Tožena stranka sama navaja, da je tožitelj, zapustivši pred nezgodo svoj vagon, srečal med tirom V. in III. toženkinega nočnega čuvarja H. in ga vprašal po postaji. H. da je vprašal tožitelja, kaj hoče, na kar da mu je tožitelj povedal, da želi doseči prevoz svojega vagona na glavni kolodvor. H. da je odvrnil, da je to izključeno, ter mu pokazal z roko smer proti kolodvoru. Ugotovljeno je, da je po tem razgovoru pustil H. tožitelja samega in v temi bloditi naprej po nevarnem kolodvoru, kjer so takrat premikali vozove, kar je bilo H. znano.

Prizivno sodišče je v svojem sklepu z dne 11. decembra 1920 Bc I 98/20-4 izreklo svoj pravni nazor, ki se ga drži tudi z navzočno revizijo pobijana sodba, da je bil ob oni priliki H. pač upravičen, zabraniti tožitelju nadaljnjo prepovedano hojo po tirih, da pa ni bil primoran karkoli ukreniti v njegovo osebno varstvo. Pa če bi bil H. s to opustitvijo tudi službeno

kaj zagrešil, da bi se s tem še nikakor ne bila izpremenila izključna tožiteljeva krivda.

Pritrditi je reviziji, da ta prizivnosodni nazor ne ustreza zakonu. Že dalekosežno jamčenje, katero nalaga zakon od 5. marca 1869 d. z. št. 27 železnicam za telesne poškodbe ali usmrtitve ljudi, provzročene po dogodkih na železnicah, razodeva dolžnost železnic za skrajno brižnost v svrhu telesne varnosti občinstva. Čim je bila prepovedana ali tudi le nevarna tožiteljeva hoja po tiru — in to oboje je ugotovljeno — potem je bila dolžnost železniškega nočnega čuvaja H., da ubrani to hojo, oziroma prepreči nevarnost.

Baš v tem smislu določa § 6 predpisov o prometni službi, da je skrbeti za red in varnost na kolodvorih in da je v obče prepovedana občinstvu hoja po železnici izven mu namenjenih prostorov; ob neupravičeni hoji da je dotičnika opozoriti ali prijeti, pa tudi one, kateri so k navedeni hoji upravičeni, pa ne pripadajo železničarskemu poklicu, da je opozoriti na nevarnost, združeno z bivanjem na železnici. Ne glede na to izrečno določbo je ob opisanih razmerah opustitev sleherne opozoritve na nevarnost v nasprotju z ono brižnostjo in pozornostjo, ki jo je uporabiti že pri navadnih sposobnostih in ki bi jo bil moral uporabiti zlasti železniški nočni čuvaj z ozirom na svoje področje. Ako se po pravici šteje tožitelju v krivdo kolovratenje v temi po neznanem kolodvoru, je šteti v krivdo i nočnemu čuvaju H., da ni storil nič, da to kolovratenje in ž njim združeno nevarnost prepreči.

Potemtakem pa je poleg tožiteljeve lastne krivde tudi toženkin uslužbenec pripomogel svoj del k temu, da je tožitelj zašel na kraj, kjer ga je poškodoval premikani voz. Ker po § 1 zakona od 5. marca 1869 d. z. št. 27 železnica jamči za krivdo svojih uslužbencev, je podan primer krivde, zadevajoče hkratu obe stranki. Mero te krivde smatra revizijsko sodišče na obeh straneh za enako veliko. V tej meri, tedaj v polovici, je deloma ustrezajoč reviziji tudi ugotovilo temeljno obveznost tožene stranke v povračilo iztoževane škode.

Ker je revizija uspela že iz tega razloga, ni bilo treba se pečati še z drugimi revizijskimi razlogi.

Upoštevajoč mero uspeha in zanj uporabljenega potrebnega truda se je tožitelju z ozirom na določbe §§ 50, 43 c. pr. r. priznala polovica stroškov prizivnega in revizijskega postopanja.

Izrek o povračilu ostalih stroškov je bilo po § 393 odst. 4 in § 52 odst. 2 c. pr. r. pridržati končni razsodbi, ker za poudarek mere njih potrebnosti ne bo brezvpliven dejanski končni uspeh tožbe. **Ur.**

c) Omejena višina odškodnine, katero mora plačati Južna železnica za izgubljeno brzovozno blago. (§§ 2 št. 4, 35 št. 2 43 žel. obr. pr.)

(Odl. od 17. januarja 1922., Rv 8/22—1, ki se ž njo potrjata sodbi dež. sod. v Ljubljani od 1. maja 1921., Cg II 24/21—6 in viš. dež. sod. od 18. oktobra 1921., Bc I 121/21—4.)

Za tožitelja v Z. je bila oddana dne 5. novembra 1920 na Južni železnici v Ljubljani kot brzovozno blago razna manufaktura, težka 299 kg. V Z. je dospelo samo 157 kg, 142 kg je manjkalo. Tožitelj je trdil, da je bilo manjkajoče blago vredno 98.781 K 50 v. Toženka je ugovarjala, da v smislu naredbe ministrstva saobračaja od 29. aprila 1920 št. 14.031 (Ur. l. št. 66 od 31. maja 1920) ni zavezana več plačati nego 48 K za kilogram, tedaj vkup le 6816 K; ta znesek pa je tožitelj pred tožbo odklonil. Nasproti je tožitelj zastopal nazor, da navedena naredba ne velja za toženko; v drugo roko pa da mora toženka plačati ves zahtevani znesek tudi zato, ker je skrajno malomarno postopala pri prevozu.

Prvo sodišče je prisodilo tožitelju samo 6816 kron rekoč, da je citirana naredba veljavna tudi za toženko, ker je bila razglašena v Uradnem listu od 31. maja 1920 št. 66 izrečno tudi v njenem imenu, zatrjevano malomarnost toženke pa bi bil moral dokazati tožitelj, ki pa ni zanjo navedel nikakih konkretnih dejanstev.

V prizivu je pobijal tožitelj pravno presojo prvostopnega sodišča in je zlasti poudarjal sledeče:

Naredba ministrstva saobračaja z dne 29. aprila 1920, št. 14.031, razglašena v Ur. l. z dne 19. maja 1920, št. 60, od-

nosno razglas inšpektorata državnih železnic z dne 26. maja 1920, Urad. list št. 66 in torej tudi naredba istega ministrstva št. 5098 izza leta 1919., razglašena v Ur. listu z dne 13. junija 1919 št. CVI, na katero se opira prva, vsebujejo zgolj po posamezni železnici v smislu 2. odstavka § 35 žel. obr. pravilnika izvršeno utesnitev odškodnine na določeni najvišji znesek. Veljavnost imenovanih naredb za toženo Južno železnico radi tega ni podana, ker z dotičnimi razglasi ni dokazano, da je Južna železnica sama sklenila, da vpelje na svoji progi maksimalno odškodnino, niti niso v razglasih navedene tiste izvenredne okoliščine, katere morejo opravičiti tak sklep, niti ni izkazano, da je bil morebiten takšni sklep Južne železnice odobren po nadzorstveni oblasti in ker slednjič Južna železnica takega svojega sklepa še do danes ni razglasila.

Prizivno sodišče prizivu ni ugodilo.

Iz njegovih razlogov:

Prizivatelj prezira, da ne gre pri navedenih naredbah za odobritev v smislu 2. odstavka § 35 železn. obr. pr., marveč za izpremembo reglementarne določbe v smislu št. 4 § 2 navedenega pravilnika. To razodeva že napis v Ur. l. z dne 13. junija 1919 razglašene naredbe št. 5098, ki se glasi »Dopolnitev reglementarnih določb«. Kaže pa to tudi vsebina naredbe. Kakor more po 2. odst. § 35 železn. obr. prav. posamezna železnica z odobrenjem nadzorstvene oblasti višino odškodnine za izgubo, zmanjšavo ali poškodbo prtljage in pospešenega blaga omejiti z določitvijo najvišjega zneska, more po § 2 št. 4 istega prav. storiti to tudi nadzorstvena oblast in sicer v obče ali za določene železniške proge, vendar je ta njena pravica omejena toliko, da velja izprememba le začasno. In res vse to upošteva omenjena naredba št. 5098 de 1919, ki je omejevala višino zadevne odškodnine na največji znesek 30 K za kilogram in ki jo je — kar je prizivnemu sodišču znano — objavila v svojem službenem listu tudi Južna železnica, ter odreja navedeno utesnitev odškodnine brez omejitve na določene proge in izrečno do preklica. Na tej naredbi temelji druga, za prizivatelja ugodnejša naredba z dne 29. aprila 1920 št. 14.031, ki zvišuje odškodnino za kilogram do najvišjega zneska 48 K, toda le za proge severno od Beograda, v Bosni in Hercegovini

in v Dalmaciji. Obe naredbi sta bili pravilno razglašeni v uradnem listu in sicer druga izrečno tudi v imenu Južne železnice, kar pa seveda ni odločilno, ker velja za državno in Južno železnico enotna tarifa. Prizivateljev očitek, da je prvo sodišče le pravnopomotno priznalo ministrski naredbi z dne 29. aprila 1920 št. 14.031 veljavo tudi za toženo železnico, je torej neupravičen.

Enako tudi stol sedm orice odd. B ni ugodil tožiteljevi reviziji iz razlogov:

Poglavitno se upira revizija prizivni sodbi z vidika revizijskega razloga št. 4 § 503 c. pr. r., odrekajoč zakonito obveznost naredbi ministrstva za promet od 29. aprila 1920, št. 14.031, objavljeni z razglasom z dne 26. maja 1920, na katero se opirata spodnji sodbi.

Tozadevnim izvajanjem revizije je sicer pritrđiti toliko, da razglas od 26. V. 1920 v istini pravi, da z dnem 1. VII. 1920 stopi v veljavo naredba ministrstva za promet z dne 29. aprila 1920 št. 14.031 glede omejitve jamstva, po kateri plačuje železnica za izgubljeno ali poškodovano prtljago odškodnine največ 12 dinarjev za kilogram; ta razglas da tedaj ne omenja tudi ekspresnega blaga. Toda je bil ta razglas z razglasom od 17. junija 1920 (v Ur. l. od 23. junija 1920) izrečno dopolnjen tako, da navedena omejitev jamstva velja tudi za ekspresno blago. Položaj ostaja tedaj za tožečo stranko neizpremenjen.

Kolikor pa revizija potem naredbi ministrstva za promet sploh odreka obveznost, je neutemeljena. Tozadevna obrazložitev prizivnega sodišča vseskozi ustreza zakonu.

Prevozne pogodbe med železnico in stranko se presoјajo po določilih žel. obr. pravilnika (žel. prom. uredbe) in tarife. V zadnjem odstavku § 2 žel. obr. pr. enako kakor na istem mestu žel. prom. uredbe (v Ur. l. od 30. sept. 1920) je nadzorovalna oblast (ministrstvo za promet) izrečno upravičena v prehodne ali začasne izpremembe opravilnika ozir. uredbe. Tako izpremembo baš obsega predmetna naredba. Začasni njen značaj razodeva jasno že okolnost, da prinaša razglas od 26. maja 1920. leta oziroma od dne 27. junija 1920. leta izpremembo glede višine odškodnine, določene šele v predidočem letu

z odlokom ministrstva za promet števil. 5098 iz leta 1919. (Uradni list od 13. junija 1919. Službene novine od 14. junija 1919.) Vrhutega slednji odlok izrečno omejuje višino odškodnine »do preklica« in utemeljuje to omejitev z izrednimi obratnimi razmerami, torej s stanjem, katero ni redno in zato le začasno.

Da more ministrstvo za promet enako kakor za prtljago tudi za ekspresno blago omejiti višino jamčevanja, kaže še posebej § 43 žel. obr. pr. (žel. prom. ur.), po katerem za ekspresno blago lahko veljajo določila za potno prtljago.

Razglas jasno izraža, da je naredba izdana od ministrstva za promet; a nikoder ni za obveznost naredbe predpisano, da mora biti z vsebino naredbe tudi objavljen podpis onega, ki je naredbo izdal.

Na novo iznaša revizija, da bi morala biti predmetna naredba objavljena ne le v uradnem listu, marveč tudi v Službenih novinah. Ali ta ugovor ni v prid tožeči stranki. Kajti če bi iz kateregakoli vzroka ne bila obvezna predmetna naredba, bi prišel v poštev že navedeni odlok ministrstva za promet št. 5098 iz leta 1919 (v Služb. Nov. od 14. junija 1919), ki določa še manjšo odškodnino.

Da velja naredba tudi za Južno železnico, o tem ni povoda za stvaren dvom ne le že spričo podpisa pod razglasom »Inspektorat državnih železnic tudi v imenu Družbe južne železnice«, marveč tudi sprečo naslova, ki govori o izpremembi železniške uredbe, ki je načelno enotna.

Ni pa tudi utemeljena revizija, kolikor si iz odklonitve zaslišanja priče M. snuje revizijski razlog št. 2 § 503 c. pr. r. Revizija sama pravi, da bi se naj bila zaslišala ta priča v to svrhu, da se razjasni, kje in na kak način je bila tožiteljeva pošiljatev spoliirana. Toda dokazila naj služijo v dokaz določenih zatrjevanjih dejanstev (§ 266 c. pr. r.), ni pa po zakonu njih namen, da preskrbe stranki šele informacijo za morebitne trditve. Odklonitev takega dokazila ne more tvoriti pomanjkljivosti postopanja. Reviziji tedaj ni bilo ugoditi. **Ur.**

d) **Železnica jamči za škodo, nastalo vsled isker v pohištvenem vozu, ako je le-ta tako zgrajen in v takem stanju, kakor železniški voz. (§§ 84, 86, št. 1 žel. obr. pr.)**

(Odl. od 31. januarja 1922., Rv 43/22—1, ki se ž njo potrjata sodbi viš. dež. sod. v Ljubljani od 15. nov. 1921., Bc I 134/21—4 ter dež. sod. ljubljanskega od 22. maja 1921., Cg II a 114/20—16.)

Tožitelj je zahteval od železnice odškodnino za del pohištva, ki mu je pogorel na prevozu, ker so bile iskre iz lokomotive zažgale pohištveni voz, ki je bil naložen na odprt železniški vagon. Toženka je ugovarjala, da po § 86., št. 1 žel. obr. pr. ni odgovorna za ono škodo, ki je nastala iz načina prevoza na odprtem vagonu. Pohištveni voz da je bil pomanjkljiv, imel luknje in razpoke in zato da so mogle iskre zanetiti požar.

Prvo sodišče je obsodilo toženko v plačilo odškodnine, ker da je moral biti pohištveni voz ob sprejemu na železnico v dovolj dobrem stanju, ko ni ugotovila toženka na tovornem listu kaj drugega, in ker požar tudi pri železniških vagonih ni izključen.

Prizivno sodišče je potrdilo prvo sodbo. Enako je razsodil tudi stol sedmorice, odd. B., iz sledečih razlogov.

Niso neutemeljena revizijska izvajanja, kolikor se z vidika revizijskega razloga št. 4 § 503 c. pr. r. upirajo izreku prizivne sodbe, da tožena železnica v navzočnem primeru ob uvrstitvi voza s tožiteljevim pohištvom v vlaku ni uporabila skrbnosti rednega trgovca in da jo zato zadeva krivda na škodi, ki jo tožitelj iztožuje.

Prizivna sodba sama ugotavlja, da ni predpisano, kje da je uvrstiti voz predmetne vrste v vlaku glede na nevarnost požara. Toda ni prezreti, da razodevajo baš železniški predpisi v podrobni, posebnim zahtevam urejenega železniškega prometa ustrezajoči meri način, kako je železnici udejestvovati ono po zakonu jo zadevajočo skrbnost rednega trgovca, da bo kos svojim važnim nalogam v javnem gospodarskem življenju ob čim izdatnejši zaščiti interesov posameznih, železnico uporabljajočih strank. Čim tedaj nedostaje kršenje določnih predpisov,

praviloma tudi nedostaje zanemarjenja imenovane skrbnosti. Le tedaj ne bi predpisi mogli biti merodavni za merilo uporabljene potrebne skrbnosti, ako bi bil zadevni posel železnice tako izreden ali opravljen ob tako izrednih okoliščinah, da ne bi spadal pod vidike predpisov. To pa za navzočni primer gotovo ne velja, ko prizivna sodba v eno roko ne zanika, da v obče obstoje predpisi, kako uvrščati vozove v vlak glede na nevarnost požara, a v drugo roko sama označuje dogodek kot takšen, da železnici ni smel biti ob njenih izkušnjah docela nepričakovan. Prizivnosodni izrek o toženkini krivdi je tedaj brez trdne dejstvene podlage.

Navzlic temu reviziji ni ugoditi. Toženo železnico zadeva jamčevanje za predmetno škodo po § 84. žel. obr. pr. brez ozira na okolnost, ali je škodo zakrivila, kajti določba § 86. (1) žel. obr. pr. o omejitvi njenega jamčevanja, ki se nanjo tožena železnica sklicuje, v navzočem primeru ne velja.

Po tej določbi namreč železnica pri blagu, katero se po predpisih ali po dogovoru prevaža v odprtem vozu, le za ono škodo ne jamči, katera nastane iz nevarnosti, združene s tem načinom prevoza. Nesporno je nastala škoda, ker se je na odprtem vagonu naloženi pohištvni voz vnel od iskre iz lokomotive. Že prva stopnja pa ugotavlja na podlagi izvedeniškega mnenja, da nevarnost takega požara tudi ni izključena pri železniških vozovih, in izreka, da je bil predmetni pohištvni voz, ker v normalnem dobrem stanju, sposoben, da enako kakor zaprt železniški vagon varuje v njem transportirane mobilije pred nevarnostmi, katere so združene s prevažanjem na odprtem železniškem vozu. Revizija se tem ugotovitvam v najpopolnejši meri pridružuje: predmetni pohištvni voz da je bil v normalno dobrem stanju in krit; pohištvni voz da ni lahko gorljiv in redkokdaj da se zgodi, da bi se vnel, pohištvni voz da se lahko uporabi celo kot kritni voz pri prevozu municije; po mnenju izvedenca da se lahko uvrsti tudi kot prvi za lokomotivo; v splošnem da je pohištvni voz tako zgrajen kakor zaprt železniški voz; mogoče da je tudi pri slednjem, da se vname. Ko se pa potemtakem pohištvni voz glede nevarnosti za požar enači zaprtemu železniškemu vozu, ni moči reči, da je nevarnost škode bila vsled prevoza mobilij v pohištvnem

vozu, naloženem na odprtem vagonu, večja ali drugačna, nego bi bila ob prevozu v zaprtem železniškem vagonu. Pogoj za omejitev jamčevanja v smislu § 86. (1) žel. obr. pr., da je namreč škoda nastala iz nevarnosti, združene baš s tem načinom prevoza, tedaj ne obstoji.

Spričo tega izrek spodnjih stopenj, da mora tožena stranka plačati vtoženo škodo, ne nasprotuje zakonu. **Ur.**

e) Ali jamči več na prevozu udeleženih železnic po meri § 100. žel. obr. pr. tudi v primeru, da ne gre za prevoz tovornega blaga nego prtljage? — Višja sila? (§§ 34, 35, 99, 100, 84 žel. obr. pr.)

(Odl. od 13. decembra 1921., Rv 494/21—1, ki se ž njo potrja sodba viš. dež. sod. ljublj. od 18. oktobra 1921., Bc I 54/21—3, s katero je bila izpremenjena sodba dež. sod. v Ljubljani od 10. februarja 1921., Cg II 159/19—19.)

Tožiteljica je dala dne 2. novembra 1918. v Gorici na železnico kot potno prtljago košaro in kovčeg. Na namembni postaji v Mariboru se je izkazalo, da košara sploh ni dospela, iz kovčega pa je manjkalo blago. Zoper tožbo na plačilo odškodnine je tožena železnica ugovarjala pomanjkanje svoje pasivne legitimacije, češ da s tožiteljico ni sklenila glede izgubljenega dela prtljage sploh nobene prevozne pogodbe. Izguba da je bila marveč ugotovljena že na kolodvoru v Celovcu, predno je tožena železnica prevzela ostalo prtljago.

To pravno stališče toženke si je usvojilo prvo sodišče in je tožbeni zahtevek zavrnilo.

Prizivno sodišče pa je razveljavilo to sodbo in naročilo I. stopnji novo razpravo in razsojo, zlasti iz nastopnih razlogov:

Gre tu za potno prtljago, ki ni krita s tovornim listom. Res se ni mogel izvršiti prevzem prtljage točno po besedilu določbe § 100., št. 2 ž. o. pr., ker o prevzemu tovornega lista naravno sploh ne more biti govora, rešiti pa je vprašanje, če je že z dejanskim in po toženi železnici priznanim prevzemom tudi le dela tožiteljčine prtljage vstopila tožena v prevozno pogodbo in s tem prevzela tudi jamstvo za tekom celega pre-

voza prtljage kjer koli nastalo izgubo večjega dela te prtljage. To vprašanje je potrditi. Predvsem zato, ker velja določba § 100., odst. 2 in 3 ž. o. pr. tudi za potno prtljago. Glede te prtljage je prišlo do prevozne pogodbe po smislu določbe § 32 ž. o. pr. (prim. § 61) že z njenim sprejemom, ki se je potrdil z izročitvijo prtljažnega lista tožeči stranki. Potno prtljago je vrniti potniku na namembni postaji proti izročitvi prtljažnega lista, jamstvo železnic za med prevozom, to je od trenutka sprejema prtljage do nje vrnitve potniku, odnosno imetniku prtljažnega lista nastalo škodo presoja se po smislu § 35., odst. I žel. o. pr. po določbah poglavja VIII. navedenega pravilnika o jamčevanju za tovarno blago. Iz tega sledi, da prihajajo določbe § 100. žel. o. pr. v poštev tudi za potno prtljago in ne le izključno za tovarno blago. Vstop tožene železnice v prevozno, prvotno z drugo železnico sklenjeno pogodbo, se je izvršil naravno že s samim prevzemom če tudi le dela prvotne prtljage, kakor bi se bil ta vstop izvršil, če bi šlo tu za tovarno blago, s prevzemom le preostanka tovarnega blaga in zadevnega tovarnega lista. S svojim vstopom v pogodbo je tožena železnica prevzela tudi jamstvo za vso in kjer koli nastalo škodo glede predmetne prtljage. Da je to naziranje pravo, sledi najbolj jasno iz besedila določbe § 100., odst. 3 in 5 ž. o. pr., kjer je predviden slučaj vstopa v prevozno pogodbo in s tem polnega prevzema jamstva, četudi se je škoda na tovarnem blagu (ali prtljagi) zgodila na progi druge železnice. Slednja okolnost utemeljuje namreč zopet samostojno jamstvo za nastalo škodo.

S tem, da je tožena prevzela prazni kovčeg kakor ostanek tožiteljčine prtljage, je postala pasivno legitimovana v tej pravdi ter se opravičeno tožeča stranka s svojim zahtevkom obrača zoper njo.

Na ponovni razpravi je tožena železnica še ugovarjala višjo silo, češ da so v dobi prevrata splošno plenili na železnici oboroženi vojaki, proti katerim je bila toženka brez moči.

Nato je prvo sodišče v smislu pravnega naziranja druge stopnje obsodilo toženko v plačilo odškodnine.

Prizivno sodišče je to sodbo potrdilo in glede ugovora višje sile izreklo:

Tudi izgovor višje sile pravno ni prihajal v poštev, kajti tudi ob resničnosti tozadevno po toženi zatrjevanih dejstev ne bi se moglo govoriti o tem, da je konkretno dejanje ali konkretni prigodek, katerega ni mogla tožena preprečiti, privedel do izgube predmetne prtljage. Tožena v bistvu ne zatrjuje drugega, kakor da je verjetno, da so prtljago izropale po prevratu domov se vračajoče vojaške tolpe. Podana možnost takega izropanja pa še ne zadostuje, tožena bi morala naravnost dokazati konkretno višjo silo, v tem primeru izropanje blaga po tretjih osebah-vojaki, če hoče biti prosta jamstva za izgubo. Po izvedbi ponujenih dokazov, katerih prvo sodišče po pravici ni dopustilo, bi se kaj takega sploh ne dalo dognati.

Revizijo tožene železnice je stol sedmorice, odd. B, zavrnil iz razlogov:

Sklicujoč se na revizijski razlog št. 4 § 503 c. pr. r. skuša revizija nasproti prizivnosodnemu stališču spraviti v veljavo svoj pravni nazor, da določba § 100. (3) žel, obr. pr. o nerazdelnem jamčevanju več na prevozu udeleženih železnic velja le za tovorni prevoz ne pa v primeru, kakor je navzočni, ko se je sklenila prevozna pogodba glede potne prtljage. V navzočnem primeru da se je predmetna izguba dela prtljage ugotovila že na glavnem kolodvoru v Celovcu, ki da je last državne železnice. Šele po tej ugotovitvi, da je prevzela tožena železnica prevoz preostale prtljage. Le-to da je tožiteljici tudi izročila, za več nego je v prevoz sprejela, pa ne jamči. Zato da ji za navzočno tožbo nedostaje pasivne legitimacije.

Revizijska ta izvajanja ne ustrezajo ne dejanskemu ne pravnemu položaju.

Navedba, da je glavni kolodvor v Celovcu last državne železnice in da je potemtakem tožena železnica prevzela prevoz šele potem, ko se je že bila dognala predmetna delna izguba prtljage, nima podlage v podsodnih ugotovitvah.

Brez ozira na to pa tudi v pravnem pogledu ni moči pritrditi izvajanjem revizije. Pridružuje se namreč revizijsko sodišče v tej točki docela stališču prizivne stopnje, katera je

v skladu tako z besedilom kakor s smislom merodajnih določb §§ 35 in 100 žel. obr. pr. Tozadevno podsodno obrazložitev revizijsko sodišče v polni meri odobruje.

Ko si revizija kliče na pomoč neko odločbo vrhovnega sodišča bivše Avstrije, bodi zavrnjena na odločbo istega sodišča od 30. maja 1917., R I 142/17 (ur. zbirke št. 1761), katera po izčrpnem pretresu zadevnih določb žel. obr. pravilnika, njih namena in smisla enako tolmači te določbe, kakor so tolmačene v pobijani sodbi.

Tako pravno stališče pa je spričo okolnosti navzočnega primerà tudi edino v skladu s šegami poštenega prometa. Nesporno je tožena železnica od tožeče stranke prevzela prtljažni list o vsej prtljagi, tudi o izgubljeni. Baš prtljažni list pa v prvi vrsti služi v dokaz upravičenosti za uveljavljanje odškodnine (§§ 34, 99 žel. obr. pr.). Ugotovljeno je nadalje, da je tožena železnica sama zapisala in sprejela tožiteljini reklamaciji o predmetni izgubi. Nasproti se ni niti trdilo, da je tožena železnica reklamaciji v smislu § 99 (4) žel. obr. pr. zavrnila ali ju upotila drugi železnici, katero da je štela za poklicano v jamčevanje, ali da je do navzočne pravde kakorkoli razodela tožiteljici, da načelno odklanja pasivno legitimacijo. Ko je s tem svojim postopanjem tožena železnica svojo jamčevalno obveznost priznala, ne more sedaj, ko je tožeči stranki vsled poteka zastaralne dobe § 98. žel. obr. pr. nemogoče pri drugi železnici si iskati odškodbe, brez zakonitega vzroka odklanjati jamčevanje. **Ur.**

f) O delitvi skupnih zemljišč (agrarskih enot), o uravnavi njih užitnih in uporabnih pravic ter o sporih glede posesti in lastnine posameznih delov teh zemljišč odločajo izključno agrarske oblasti.

(Razsodba stola sedmorice v Zagrebu od 22. marca 1921., opr. št. Ut 18/21.)

V katastrski občini X. je vpisano skupno zemljišče v zemljiški knjigi in v katastru kot last 13 vsakokratnih lastnikov določenih domačij po enakih delih, v naravi pa je

dejansko razdeljeno že nad 60 let, da ga individualno izkoriščajo posamezni upravičenci, le paša je ostala še skupna. Nekaterim solastnikom se je zahotelo lesa v tujih oddelilih; šli so sekat, češ da je zemljišče glasom zemljiške knjige in katastra skupna last vseh upravičencev. Posledica je bila tožba ene skupine upravičencev proti drugi radi motene posesti. Okrajno sodišče razsodi po dolgotrajnem postopanju v smislu tožbenega zahtevka s tem, da je smatrati tožnike v tem primeru po § 372. o. d. z. za lastnike in da toženci niso upravičeni poseči samolastno s sekanjem v last tožnikov, čeprav tožniki niso zemljiškoknjižni lastniki spornih delov in so ti glasom zemljiške knjige in mape še vedno skupna last vseh upravičencev.

Druga stopnja je na priziv razveljavila prvo sodbo s postopanjem vred iz razloga ničnosti po § 477., št. 6 c. pr. r. s to utemeljitvijo:

Po dejanskem stanju, obrazloženem v tožbeni pripovedi in ugotovljenem po prvem sodniku v izpobijani sodbi, gre tožnikom za tem, da izreče pravedni sodnik deklarativno, v koliki meri da pripada posameznemu tožniku delež in način souživanja glede njim in tovarišem, ki jih je 13, solastne zemljiške vloge št. 23. k. o. X. ozir. njej pripisanih gozdnih parcel št. 2694/16 in 2154. Nesporno je ta vloga objekt agrarske skupnosti, kar sledi tudi iz zemljiškoknjižnega stanja, sporna pa je med tožniki in toženci trditev tožnikov, da je ta skupnost dejanski že porazdeljena in sicer individualno tako, da je vsak štirih tožnikov v izključni posesti določenega dela, vendar ne glede paše, ker je ta tako vsem tožnikom, kakor tudi tožencem skupna, čemur ugovarjajo toženci z nasprotno trditvijo, da je opravljena individualna porazdelba zgolj kolikor gre za košnjo stelje, nikakor pa ne v pogledu paše in sekanja lesa, skupnih za vse upravičence, torej tako za tožence kakor tudi za tožnike.

Za razsojo o takem sporu pa niso pristojna redna sodišča. Užitarne pravice, kakršne so vsebina iz agrarskih skupnosti izvajanih ugodnosti, niso zasebnopravne narave, marveč so subjektivne javne pravice in zato nimajo veljave glede njih civilnopravna načela o pridobitvi, o prenosu ali o prenehanju pravic.

Tako je odločilo upravno sodišče dosledno v mnogih odločbah in enako tudi vrhovno sodišče Gl. U. 13.271. Taki spori in njih ureditev so zato pridržali agrarskim oblastvom po smislu zakona o razdelbi skupnih zemljišč in uredbi dotičnih skupnih pravic do njih uživanja in oskrbovanja z dne 7. junija 1883., drž. zak. št. 94, oziroma z dne 26. oktobra 1887., dež. zak. št. 2 iz l. 1888. Po teh zakonih je dana agrarskim oblastvom radi uspešnejšega poslovanja, nego je isto možno sodiščem, dalekosežnejše in v svojih sredstvih prosto, na uradnih poizvedbah in tehničnih ugotovitvah temelječe ustanavljanje in urejanje pravic.

Kralj. stol sedmorice je potrdil na revizijski rekurz razsodbo druge stopnje iz t e h r a z l o g o v.

»Revizijski utok ne zanika ugotovitve izpodbijanega sklepa, da gre za spor o meri deležev in o načinu souživanja zemljišč, ki tvorijo predmet agrarske skupnosti. Taka zemljišča, najsi so kakor se trdi o predmetih, sedaj vsled fizične delitve prišla v posest posameznikov, ako so le bila poprej v skupnem uživanju in ako delitev ni bila izvedena po pristojni oblasti in ni še izvršena v zemljiški knjigi, kar se tudi ne trdi, spadajo v okvir določb zakona z dne 7. junija 1883., št. 94, dr. zak., odnosno zadevnih posebnih deželnih zakonov, in sicer glede bivše vojvodine Kranjske z dne 26. oktobra 1887., št. 2 dež. zak. iz l. 1888. ter kasnejših, kakor z dne 15. novembra 1910., št. 38 dež. zak. in posebno naredbe z dne 18. julija 1915., št. 38 deželnega zakona.

Glasom citiranih zakonov odločajo pa glede delitve takih skupnih zemljišč, glede uravnave užitnih in uporabnih pravic na njih ter o sporih glede posesti in lastnine na posameznih delih teh zemljišč, v to imenovane agrarske oblasti, t. j. lokalni komisar, deželna komisija in ministerialna komisija, z izključitvijo pristojnosti vseh onih oblastev, v katerih delokrog bi sicer pripadale take stvari (§ 1 zak. od 7. junija 1883., št. 94 drž. zak. in §§ 9, 10 zak. 26. oktobra 1887., št. 2, dež. zak. za l. 1888.) Torej je izpodbijani sklep povsem pravilno

izključil podsodnost rednih sodišč za rešitev tega spora ter razveljavil prvostopno rzsodbo s predhodnim postopanjem v tem sporu radi ničnosti (§§ 1, 42 sod. prav.).

Dr. Spiller-Muys.

g) Tožbeni zahtevak mora biti tako določen, da ureja na objektivno in ne le za stranke jasen način sporno pravno razmerje.

(Odločba stola sedmorice v Zagrebu, odd. B, od 24. januarja 1922., opr. št. Rv 7/22.)

Tožnik A je vložil proti tožencu B na okr. sodišču tožbo na priznanje lastnine. Zahtevak se je glasil: »Toženec je dolžan priznati, da je tožnik kot lastnik parc. št. 1105, spadajoče k njegovemu zemljišču vl. št. 114 k. o. X. lastnik brega do točke a) in b), kakor se pokaže pri razpravi na licu mesta in je dolžan se vzdržati vsakega poseganja v tožnikovo last v ogib izvršbe.«

V dejanskem stanu navaja tožnik, da leži B-ova njiva nižje kakor A-ov vrt, ki sega pod vznožje brega do točke a) in b), kakor se pokaže natančno pri razpravi na licu mesta ter navaja, da je do te črte svet priposestvoval. Toženec si je začel svet nad točkama a) in b) lastiti s tem, da je ta svet pokosil, a na A-ov opomin vrnil na spornem svetu pokošeno travo. Par let pozneje pa je A v prisotnosti B-a na bregu pod vrtom pograbil in vzel travo, katero je tam B nakosil. Tudi je B odkopal del tožnikovega brega, tako da se utegne breg porušiti.

Okrajno sodišče je izdalo zamudno sodbo po tožbenem zahtevku, ker toženec ni prišel na razpravo.

Proti zamudni sodbi je vložil B priziv in izpodbija sodbo radi pravnopomotne presoje, češ da tožbeni zahtevak ni jasen in ne odgovarja predpisom § 226. c. pr. r. Razen tega bi pa moralo sodišče predlog za izdajo zamudne sodbe zavriniti in razpisati nov narok v smislu § 402. c. pr. r., in to pa da je prizivni razlog pomanjkljivega postopanja.

Prizivno sodišče je zavrnilo obojno, kajti tožbeni pripovedi je jasno povzeti, da gre tožniku za kompleks brega, ki sega pod njegovim vrtom tja do podznožja in je tožbeni pripo-

vesti povzeti, da je baš ob tem podznožju lega točkama a) in b), ki ju navaja tožnik v tožbenem zahtevku. Pri tako podanem stvarnem položaju ni uvidevno, da bi bilo dvomljivo, kaj da je tožnik s svojim tožbenim zahtevkom nameraval, ni torej povoda, da bi bil moral prvi sodnik, predno je izdal zamudno sodbo, odrediti poprejšne ugotovitve, kajti do kam sega podznožje brega, ne more biti nejasno onemu, ki pozna kakor toženec krajevni položaj. Prizivu torej ni bilo ugoditi.

Kr. stol sedmorice v Zagrebu, oddel. B, je ugodil reviziji z razsodbo in razsodbo prizivnega sodišča izpremenil tako, da je tožbeni zahtev, kakor je bil stavljen, zavrnil.

R a z l o g i:

Revizija upravičeno uveljavlja revizijski razlog nepravilnega pravnega nazora o stvari po § 503/4 c. pr. r.

V tožbi se trdi, da je med tožiteljevo in med toženčevima parcelama breg, ki spada k tožiteljevi parceli, in da gre meja med parcelami v vznožju tega brega v črti a-b obrisa.

Že po teh tožbenih navedbah meja, katero zahteva tožitelj, ni točno na v naravi izvedljiv način določena, zlasti če se uvažujejo še nadaljne tožbene navedbe, da je toženec pri oranju svoje njive del tožiteljevega brega odkopal. Iz tega bi namreč moglo slediti, da se je tudi prvotno vznožje brega za-brisalo. Te nedoločnosti zahtevane meje bil si je tudi tožitelj sam svest, ko je stavil tožbeni zahtev na priznanje, da je on (tožitelj) lastnik brega do črte a-b, »kakor se pokaže pri razpravi na licu mesta.«

Ta tožbeni zahtev je le še bolj nedoločen, ker zahtevane meje sploh in niti približno ne opiše, niti tega ne izreka, da naj bi šla ta meja v vznožju tožiteljevega brega, temveč zahteva le mejo, kakor naj bi se šele določila na licu mesta. Ta določitev pa se baš ni zgodila niti ni tožitelj na naroku po meri § 442/2 c. pr. r. tožbeni zahtev popolnil.

V smislu § 226. c. pr. r. mora biti tožbeni zahtev določen tako, da na objektivno, ne le za stranke jasen način ureja sporno pravno razmerje. Zlasti mora zahtev na storitev ali opustitev ustrezati potrebi tožitelja, da se mu pravi zahtev

tudi izvrši («izogib izvršbe»). Po § 7. izvr. r. se pa izvršba niti dovoliti ne more, če se iz izvršilnega naslova ne da posneti predmet in obseg dolžne storitve ali opustitve.

Ker tožbeni zahtevk ne ustreza navedenim določbam, je bil v obliki, kakor je stavljen, zavrniti in spoznati kakor navedeno.

Dr. Fran Kandare.

B. Kazensko pravo.

a) Porotna sodišča niso več pristojna za presojevanje kaznivih dejanj, izvršenih s tiskovinami.

(Rešenje stola sedmorice, odd. B, od 28. marca 1922. l. Kr. 82/22.)

Na pritožbo ničnosti v varstvo zakona je stol sedmorice odd. B. razsodil:

Sklep višjega deželnega sodišča ljubljanskega od 1. marca 1922 l. J 11/22=1, s katerim je bilo ugodeno ugovoru obdolženca zoper obtožnico od 12. februarja 1922 l. Pr. IV 10/21=15, ki jo je vložil pri okrožnem sodišču novomeškem kakor sodnemu zboru I. stopinje zas. obtožitelj A. radi pregreška zoper varnost časti po §§ 488, 491 in 493 k. z. in s katerim je bila ta obtožnica sicer dopuščena, a bilo določeno za glavno razpravo porotno sodišče novomeško, krši zakon v čl. 13. ustave od 28. junija 1921. l.; rečeni sklep je razveljavljen, ugovor obdolženca Z. je zavrnjen in omenjena obtožnica je dopuščena v celem obsegu, torej tudi kolikor poziva okrožno sodišče novomeško kakor sodni zbor I. stopinje za glavno razpravo.

Razlogi.

A. iz Ljubljane je vložil zoper urednika Z. pri okrožnem sodišču novomeškem dne 12. februarja 1922 l. obtožnico radi pregreška zoper varnost časti po §§ 488, 491 in 493 k. z. Zoper to obtožnico je vložil obdolženec ugovor, češ da za presojo o obtožbi ni pristojno okrožno kakor sodeče ampak kakor porotno sodišče novomeško. Za razsojo tiskovnih pravnih da so pristojna porotna sodišča. Na tem da člen 13 ustave ni ničesar spremenil. Redna sodišča da so tudi porotna sodišča. Viš. dež. sodišče ljubljansko je z rešenjem od 1. marca 1922 l. J 21/22-1

ugovoru ugodilo, obtožbo sicer dopustilo, a izreklo, da je za glavno razpravo pristojno porotno sodišče v Novem mestu, ter je le-temu odkazalo kazensko stvar v razpravljanje. Svoje rešenje je obrazložilo tako-le: »Po obtožbi, naslovljeni na okrožno sodišče v Novem mestu kakor sodnemu dvoru I. stopnje, gre za pregrešek zoper varnost časti po §§ 488, 491 in 493 k. z. storjen s tiskovino »Ljudski Glas«. Glasom členu VI. A uvodnega zakona h kaz. pr. r. in § 484 k. pr. r. spada ta pregrešek v podsodnost porotnega sodišča. Med sodišči, ki so glasom § 8 k. pr. r. pozvana, da sodijo v kazenskih stvareh, je v točki 3. navedeno porotno sodišče. Ustava kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev od 28. junija 1921 l. normira v svojem drugem oddelku osnovne državlanske pravice in dolžnosti in določa v čl. 13., da sodijo kazniva dejanja, učinjena s tiskom, redna sodišča. Ustava ne govori niti o okrajnih, niti o zbornih, niti o porotnih sodiščih, niti o izrednosti tega ali onega teh sodišč, prepoveduje pa ustanavljanje izrednih sodišč kakor sodne oblasti (čl. 109). Iz tega sledi, da je smatrati vsa v §-u 8 k. pr. r. navedena sodišča, dokler velja sedanji k. pr. r., kakor redna sodišča v Sloveniji. Ne zborna sodišča, marveč porotna sodišča v Novem mestu je potemtakem pristojno za glavno razpravo v predmetni kaz. stvari. Obtoženčevemu ugovoru je bilo torej ugoditi in odločiti temeljem § 212 k. pr. r. kakor gori pisano.«

To rešenje višjega deželnega sodišča ljubljanskega pa je zgrešeno.

Porotna sodišča niso redna sodišča v smislu zadnjega stavka čl. 13 naše ustave. Ustavni odbor ustavotvorne skupščine je izrečno izključil porotna sodišča od presojanja kaznivih dejanj, izvršenih s tiskovinami. Čl. 13 ustave je po stenografskih zapiskih o razpravah ustavnega odbora postal tako-le: V čl. 14 vladnega načrta, ki se vjema s čl. 13 ustave, ni bilo nikake določbe v pogledu sodne pristojnosti (str. 39, zvez. II. zapiskov). To določbo je predlagal na XVII. odborovi seji dne 23. februarja 1922. leta poslanec dr. Tomislav Tomljenovič. Svoj predlog je utemeljil tako-le: »Sadrži takodjer ovaj predlog jednu drugu novotu, da za sve krivice štampom učinjene sudi redovni sud. Ja mislim, da ni u ovoj tački ne treba pobliže izlagati jer su sve krivice sto su štampom učinjene tako istan-

čane naravi, da se do pravde, do pune pravde može da dodje jedino onda, ako te krivice prosudjuju i rasudjuju suci, koji su obrazovani i koji su dorasli rasudjivanju takvih zapletenih slučajeva« (str. 63. zvez. II. zapiskov). Minister pravde se je navedenemu predlogu pridružil (str. 64 ravnot.). Na isti seji je predlagal poslanec dr. Ivan Pavičić, naj tiskovne kazenske pravde presojava porotniki. Izvajal je: »Treći predlog narodnog kluba jest taj što mi tražimo, da za krivice štampom učinjene sudi porotni sud sastavljen od gradjana i jednog sudije. To je jedna velika i jaka garancija za samu slobodu štampe kad se krivci za krivice štampom učinjene budu podvrgavali porotnom sudu, a ne budu ih sudili redovni sudovi. Ja neću, da ovom prilikom izrabljujem Vašu strpljivost i da Vam tumačim što su to porotni sudovi o koja im je vrednost za javni život, već stavjam kao svoj predlog to, da za krivice štampom učinjene sude porotni sudovi« (str. 75 ravnot.). Ustavni odbor je pritrdil predlogu dr. Tomljenovića (str. 79 ravnot.). Velika ustavotvorna skupščina je istotako pritrdila besedilu čl. 14 načrta, kakor ga je bil predlagal dr. Tomljenović. Tako je bilo to besedilo uzakonjeno v sedanjem čl. 13 ustave.

Potemtakem ne morejo porotna sodišča presojava tiskovnih kazenskih pravd in je smatrati po členu 142 ustave, določbe čl. VI A uvodn. zak. k avstr. k. pr. r. od 23. maja 1873. leta št. 119 drž. zak. in §§ 14 in 484 avstr. k. pr. r., v kolikor se leta dva paragrafa tičeta hudodelstev in pregreškov, izvršenih s tiskovinami, za razveljavljene, ker te določbe nasprotujejo zadnjemu stavku čl. 13 ustave. Ob sebi je umevno, da za veljavo omenjenih členov ustave ni treba morda kakih posebnih izvršilnih zakonov ali naredb. Navedene določbe čl. 13 in 142 ustave so samostojne, točno odmerjene, določne zapovedi, ki veljajo za vse primere brez izjeme in ne potrebujejo podrobnih razjasnenj za izvrševanje, kakor je pisano baš v pogledu kaznivih dejanj, izvršenih s tiskovinami, v predzadnjem stavku čl. 13 in v čl. 130 ustave. Rečene določbe so postale torej obvezne takoj, čim je bila razglašena ustava dne 28. junija 1921. leta v »Službenih Novinah«, ne da bi trebalo posebnega zakona o razveljavi prejšnjih pravnih predpisov, ki ustavi nasprotujejo.

Člen 109 ustave, ki določa v 2. odstavku, da se ne smejo ustanavljati izredna sodišča, ni navedenemu naziranju na poti. Obstoječa porotna sodišča ostanejo redna sodišča v Sloveniji, dokler bodo veljavni navedeni členi VI B uvodn. zak. k avstr. k. pr. r. in §§ 8 in 14 avstr. k. pr. r., za vsa hudodelstva in pregreške v njih naštetu izvzemši samo kazniva dejanja, ki so bila izvršena s tiskovinami. Ni torej, da so po čl. 13 ustave postala porotna sodišča kar naenkrat izredna sodišča; samo tiskovne pravde so bile izločene iz njih pristojnosti.

Zategadelj je stol sedmorice odd. B ničnostno pritožbo v varstvo zakona, vloženo po vrhovnem državnem pravdnistvu v smislu § 33 k. pr. r. smatral utemeljeno ter po § 292 k. pr. r. razsodil v gorenjem smislu.

Gerkič.

_____

b) Za intelektualno potvorbo listin nima zakon posebnih kazenskih določb. Kar služi kakor sredstvo ali pripomoč v izvršitev kakega kaznivega dejanja, zapade kazni, določeni za dotično kaznivo dejanje.

(Rešenje stola sedmorice, odd. B, od 17. maja 1922. l. Kl 78/22.)

Ivana Ž. ni marala za svojega soproga. Bivši redarstveni stražar Josip O. pa ni maral svoje soproge. Hotela pa sta uživati vendarle sladkosti družinskega življenja. Združila sta se v divji zakon. Ivana je povila nezakonskega sina, ki ga je Josip priznal brez drugega za svojega. V olajšanje vzdrževalnih stroškov za tega sina sta se dogovorila, da ga javita oblastvu za zakonskega, da bi prejemal Josip zanj iz državne blagajne družinsko doklado. Josip O. je vposlal svoj poročni list z Ivano K., a Ivana Ž. se je izdala za zakonsko soprogo Josipa O., pokazala duhovniku rečeni poročni list in izjavila, da je otrok zakonski. Duhovnik je otroka vpisal v krstne bukve za zakonskega sina zakoncev O. Mariborsko okrožno sodišče je obsodilo Ivano Ž. zbog hudodelstva goljufije iz §§ 197, 199 d. kaz. z., ker je spravila duhovnika v zmoto, da je vpisal otroka v krstne bukve za zakonskega sina Josipa in Ivane O., a Josipa O. radi sokrivde po § 5 kaz. z. navedenega hudodelstva, ker je

izročil Ivani Ž. svoj poročni list z Ivano K. in tako pripomogel izvršitvi rečenega hudodelstva, katero sta oba obtoženca započela z namenom, da oškodujeta državo v pravilnem upravljanju krstne matice in v izplačevanju družinskih doklad za znesek 3648 kron. Stol Sedmorice odd. B je na ničnostno pritožbo obtoženke Ivane Ž. tako-le razsodil:

Izpodbijana razsodba je razveljavljena glede obtoženke Ivane Ž. po § 288/3 kaz. pr. r., glede obtoženca Josipa O. pa v smislu § 290 kaz. pr. r. Ivana Ž. je kriva, da je 14. septembra 1920 v Mariboru v namenu oškodovati državo za družinsko doklado ob krstu svojega nezakonskega otroka navedla, da je otrok njen in Josipa O. zakonski sin in predložila v dokaz tega poročni list Josipa O. z Ivano K. ter da je s tem zvitim prigovarjanjem in ravnanjem spravila duhovnika v zmoto, vsled katere je bil otrok vpisan za zakonskega sina Josipa in Ivane O. in je državo zadela škoda na izplačanih družinskih dokladah v znesku 3648 kron. Josip O. je kriv, da je pravkar navedeno ravnanje Ivane Ž. z nasvetom in pošiljatvijo svojega poročnega lista, torej s pripravo sredstev namenoma napeljal. S tem je zakrivila obtoženka Ivana Ž. prestopnik goljufije po §§ 197, 461 kaz. z., obtoženec Josip O. pa sokrivdo na prestopku po § 5, 239, 197, 461 kaz. z.

Razlogi.

Branitelj ima prav, ko prigovarja po točki 10 § 281 k. pr. reda, da za hudodelstvo iz § 199 d k. z. treba, da storilec kaj započne neposredno z listino samo; obtoženka da ni ne pre naredila ne ponaredila pristne javne listine (krstnega lista).

Potvorbo — ponarejanje in pre narejanje — listin zakrivi v resnici le oni, ki ustvarina listini sami vsebino, katere listina prej ni imela, ali pa obstoječo vsebino listine spremeni v bistveno pravnem pomenu s tem, da vsebino okrne, izbriše ali ji kaj doda. Vsekakor mora s samo listino snovno rokovati. Kdor s pismom lažnivo posvedoči neresnico ali zvijačno od koga drugega izmami lažnivo posvedočbo, ne potvori dotične listine. Ko to ali ono izvrši z

namenom koga oškodovati, slepari v smislu § 197 in zapade potem, kolikor znaša nameravana škoda, kazni po § 202 ali § 203 ali § 461 k. z.; ko pa to započne brez namena škodovati, je odgovoren zgolj po § 320 e k. z.

Po sodnih ugotovitvah je obtoženka Ivana Ž. izjavila poslujočemu duhovniku, da je otrok zakonski ter je v podporo svoje izjave pokazala poročni list Josipa O. z Ivano K. Duhovnik je po vpogledu v poročni list verjel njeni izjavi in vpisal v krstno knjigo otroka za zakonskega na ime O. Tako je obtoženka s svojo lažnivo izjavo in zvitim slepilom spravila duhovnika v zmoto, da je nevede vpisal v krstne bukve neresnico. Vpis pa je bil pristen in izvršen po v to poklicanem opravitelju. Krstne bukve niso bile torej potvorjene kakor listina. Obtoženka ni imela sploh nikakega posta s krstnimi bukvami. Samo zato, ker ni bila vsled prevare po duhovniku napačno vpisana vsebina prava, ni postal vpis nepristen. Pač pa je obtoženka zvijačno povzročila nepravi vpis in s tem ustvaritev potvorjene listine. Tako je postala umstvena začetnica potvorbe krstnih bukev. Za intelektualno potvorbo listin pa nima zakon posebnih kazenskih določb. Kar služi kakor sredstvo ali pripomoč v izvršenje kakega kaznivega dejanja, spada pod kazen, določeno za dotično kaznivo dejanje. Obtoženka je po izreku sodnega zbora preslepila duhovnika z namenom, da oškodi državo na njeni pravici na pravilno vpisovanje v krstne bukve in na pravično nakazovanje družinskih doplatkov. Njeno ravnanje vsebuje potemtakem vse znake goljufije po § 197 k. z. Imovinska škoda, katero je obtoženka dejanski povzročila državi, znaša 3648 kron; radi večje škode, ki jo je obtoženka morebiti nameravala in ki bi jo bila najbrže povzročila, ako bi ne bili njene goljufije razkrinkali, ni bila niti tožena. Obtoženkin ravnanje obrazuje zatorej prestopok goljufije iz §§ 197 in 461 k. z. Njeni ničnostni pritožbi je bilo ugoditi, izpodbijani krivdorek v navedenem smislu predrugačiti in kazen na novo odmeriti po § 460 k. z.

Isti ničnosti razlog obstoja tudi v pogledu obtoženca Jos. O., ki ni vložil ničnostne pritožbe. Po § 290 k. p. r. je bilo ta

ničnosti razlog uradoma vpoštevati ter obsodbo tudi za Josipa O. izpremeniti kakor je gori pisano.

O zastaranju, ki ga branitelj prigovarja, ne more biti govora, ker obtoženca povzročene škode nista poravnala (§ 531 a in b k. z.).

Braniteljevim izvajanjem v smeri točke 5 § 281 k. pr. r. ne dostaje dejanske podlage v očigled današnjega stvarnega rešenja, v kolikor ne vsebujejo golo prerekanje sodnih ugotovitev.

Jeli obtoženka Ž. nameravala ponarediti ali pre narediti krstne bukve ali krstni list, je sedaj brez pomena, ko ni sploh ničesar potvorila. Da je Ž. poznala namen Josipa O. in smoter njegovega ravnanja in da je bila ž njim v vsem složna, je sodni zbor ugotovil in za svoj izrek navedel razloge. Očitek, da v tem pogledu manjkajo razlogi, ni opravičen. V krstni list vpisana botra Alojzija J. ni dejanski kumovala na krstu. Ugotovitev, da je obtoženka nalašč zaprosila babico za botro, kateri niso bile znanè njene družinske razmere, a da ni pritegnila h krstu kake svoje znanke, kateri je bilo znano nezakonsko rojstvo otroka, ker bi mogla goljufijo razkriti, ni navskrižna s krstnim listom, ker je v krstnem listu pisano, da je bila J. zastopana po babici. V pogledu točke 5 § 281 k. p. r. je bilo zategadelj neutemeljeno ničnostno pritožbo zavrniti.

Gerkič.

c) Določba § 104 srb. k. z. ščiti zgolj ugled oblastva, v čigar imenu ali naročilu poslujejo gosposkinji opravitelji, ne pa osebne časti gosposkinjih opraviteljev. Žaljenje mora biti zapazno tudi še kakj drugi osebi ne samo gosposkinemu opravitelju. — Če državni uradnik od uradne molčečnosti ni bil odvezan, je njegovo pričanje o okolišnih, ki so mu zgolj službeno znane, nično. (§ 151/2 k. pr. r.)

(Rešenje stola sedmorice, odd. B, od 23. novembra 1921. l. Kr. 250/21.)

Učiteljico narodne šole A. je obsodilo okrožno sodišče radi pregreška po § 104 srb. k. z., ker je razžalila

1) v zasebnem pismu od 2 februarja 1921 l. državnega uradnika,

2) v službeni vlogi od 13. aprila 1921 l. višji šolski svet, obakrat v pogledu na službeno poslovanje.

Obtoženkini ničnostni pritožbi je stol sedmorice odd. B ugodil, izpodbijano rzsodbo razveljavil, obtoženko v pogledu razžalitve 1) oprostil od obtožbe po §§ 259/3, 288/3 in 290 k. pr. r., v pogledu razžalitve v 2) pa odpravil kazensko stvar na sodeče sodišče v ponovno razpravo in presojo.

R a z l o g i.

§ 104 srb. k. z. je uvrščen v X. poglavje II. dela srb. kaz. zak. med hudodelstva in pregreške zoper zakon, oblastvo in javni red ter določa v svojem zadnjem odstavku, da more v vseh v njem naštetih primerih policijsko oblastvo samo izročati krivce sodišču tudi brez razžaljenčeve tožbe. Ta uvrstitev § 104 v sestavu srb. kaz. z. in njegova omenjena določba kažeta jasno, da rečeni § ne štiti osebne časti gosposkinih opraviteljev, ampak uradni posel, oblastveno službo ali gosposkino naročilo, ki jih oni opravitelji izvršujejo ali so jih že izvršili, da štiti torej zgolj ugled oblastva, v čigar imenu in po čigar naročilu opravitelji poslujejo. Morebitni čut osebne žaljenja ne prihaja posebe v poštev. Osebno žaljenje je poravnano s kaznovanjem važnejšega oblastvenega žaljenja. Gosposkini opravitelji morejo osebno žaljenje odpustiti, ne pa oblastvenega. Razžaljenje oblastva more javni obtožitelj sodno preganjati tudi zoper voljo razžaljenega gosposkinega opravitelja. Kakor v pogledu zasebnika, tako je tudi v pogledu oblastva žaljenje mogoče samo napram osebi, ki je različna od razžaljenca. Naj je žaljenje naperjeno zoper samo oblastvo kakor abstraktno bitje ali zoper fizične osebe, ki namestujejo oblastvo, vsekakor mora obstojati možnost, da kdo drugi žaljenje sliši ali vidi. Oblastveni namestnik more biti obenem posredovalec čez predmet razžaljenja, vsekako pa mora žaljenje biti zapazno tudi še kakemu drugemu, sicer ne more biti govora o kakem prikrajšanju ali odrekanju dolžnega spoštovanja ali celo o kakem sramotanju, zasmehovanju in obrekovanju. Žalitve, katerih ni mogel nikdo zaznati, ne morejo kvarno vplivati na ugodno mnenje, ki ga razžaljenec

uživa v vnanjem svetu, one ne morejo očrniti ne oblastva ne fizične osebe. Zato ne morejo biti predmet sodnega preganjanja po kazenskem zakonu. Zadoščenje zoper take žalitve nudi § 1339 o. d. z.

Razžalitve, katere vsebuje obtoženkinino pismo od 2. febr. 1921. l. ni doznal nikdo razen naslovljenca, ker je bilo zalepljeno pismo naslovljeno nanj. Na zavitek je bila obtoženka zapisala »zasebno pismo«. In v resnici je pismo došlo v njegove roke. On je pismo prebral in zase pridržal. Da je poslal pismo dne 23. februarja 1921 policijskemu komisarijatu v Maribor s predlogom na postopanje po § 1339 o. d. z. in s tem omogočil, da so se še drugi seznanili z vsebino tega pisma, ne gre na rovaš obtoženke; po njenem namenu in njenem ravnanju je doznal vsebino zgolj le naslovljenec, kateremu je bila namenjena razžalitev v pogledu njegovega službenega poslovanja. Krivdorek radi vsebine tega pisma je potemtakem zgrešen. Nedostaje znakov po kazenskem zakonu kaznivega žaljenja. Napačna uporaba kazenskega zak. utemeljuje ničnostni razlog iz § 281 točke 9a k. pr. r. Ta ničnosti razlog, ki ga obtoženka ni uveljavila, je stol sedmorice v smislu § 290 k. pr. r. uradom vpošteval in je obtoženko v tem pogledu po § 259/3 k. p. r. od obtožbe oprostil.

A tudi krivdorek radi vsebine vloge na višji šolski svet je prenaqljen. Obtoženka uveljavlja zoper ta krivdorek po pravici ničnostni razlog točke 3 § 281 k. pr. r. Vabilo na glavno razpravo od 11. jul. 1921 je bilo vročeno toženki stoprav 8. jul. Tako je bil obtoženki prikrajšan v § 221 k. pr. r. določeni tri-dnevni rok za pripravlanje na obrambo, katerega se mora držati sodišče, sicer je glavna razprava nična in ne more nuditi podlage zakoniti rzsodbi. Navedbe obtoženke na glavni razpravi ne kažejo, da ta nedostatek sodnega postopanja ni imel kvarnega vpliva na presojo stvari (zadnji odstavek § 281 k. pr. r.). Omeniti je še, da obtoženka navaja v ničnostni pritožbi, da ji vsled prikrajšanja 3 dnevnega pripravljalnega roka, 10. julija 1921 je bila celo nedelja, ni bilo mogoče dobiti branitelja, ki bi ji dal potrebna navodila za uspešno obrambo na glavni razpravi. Če je torej res obtoženka morala vsled tega pristopiti na glavno razpravo brez branitelja, ji je bilo to gotovo v kvar

in ne bi bila nastopila ta okolnost, ko bi se bil sodni dvor držal predpisa § 281 k. p. r.

Sodni zbor je zaslišal okrajnega glavarja in okrajnega šolskega nadzornika kakor priči o okolnostih, ki morejo biti njima znane zgolj službeno kakor državnima uradnikoma. Ti dve priči pa niste bili odvezani po svojih starešinah od uradne molčečnosti. Njuni izpovedi ste zato nični po § 151/2 k. p. r.

Zategadelj je bilo obtoženkini ničnostni pritožbi ugoditi in v smislu § 288/3 k. pr. r. razsoditi, kakor je gori pisano, ne da bi trebalo pretresati tudi še izvajanja pritožbe v smislu §§ 170/6 in 281/3 ter v smislu točke 5 § 281 k. pr. r. ko dotični prigovori itak ne morejo prejudicirati prihodnji razsodbi. **Gerkič.**

d) Kazensko pravno odgovornost zasebnega obtožitelja za posledice zasebne obtožbe treba presoјati po istih določbah kakor odgovornost storilca za krivično dejanje. Po civilnem pravu radi bebstva preklicani ni brezpogojno neprištevit po kazenskem pravu. — Obsoјeni mora povrniti vse stroške kazenskega postopanja; oproščeni toženec pa ne plača nikakih stroškov, more celo zahtevati od zasebnega obtožitelja povrnitev vseh stroškov svoje obrambe. Stroški sodnega postopanja niso poškodba dotične stranke v smislu § 1308 o. d. z.

(Rešenje stola sedmorice odd. B od 21. februarja 1922 l. Kl 45/22.)

Na ničnostno pritožbo v varstvo zakona, ki jo je vložil vrhovni državni pravdnik v smislu § 33 k. pr. r., je stol sedmorice odd. B po § 292 k. pr. r. razsodil:

I. Sklep okrajnega sodišča m. od 20. dec. 1920 U VII 2266/20-2, s katerim je bila dovoljena obnova kazenskega postopanja dovršenega z razsodbo rečenega sodišča od 13. nov. 1919. U VII 157/19-9, potrjeno z razsodbo okrožnega kakor vzklicnega sodišča m. od 7. januarja 1920, Bl 309/19-3 v kazenski stvari zasebnega obtožitelja Franja Z. zoper Josipa W. radi prestopka razžaljenja časti, ter sta bili razveljavljeni omenjeni razsodbi, krši zakon v § 353/2 k. pr. r.; in

II. Sklep okrožnega kakor vzklicnega sodišča m. od 23. marca 1921., Dl 15/21-2, s katerim je bil razveljavljen sklep okrajnega sodišča m. od 23. februarja 1921. U VII 2266/20-3,

zavrnen predlog obtoženca Josipa W., da bodi naložena zasebnemu obtožitelju Franju Z. povrnitev njegovih kazensko-pravnih stroškov ter obsojen obtoženec Josip W., da povrne zasebnemu obtožitelju Franju Z. stroške njegove pritožbe v znesku 182 K, — krši zakon v § 390 k. pr. r.

Razlogi.

Trgovec Franjo Z., zastopan po pooblaščenцу odvetniku dr. P., je vložil dne 20. februarja 1919. pri okrajnem sodišču zoper Josipa W. zasebno obtožbo radi prestopka zoper varnost časti. Po opetovanih glavnih razpravah je bil obtoženec W. z rzsodbo od 13. novembra 1919., U VII 157/19-9 obsojen radi prestopka po §§ 491 in 493 k. z. na denarno kazen 150 K. Okrožno kakor vzklicno sodišče v M. je z rešenjem od 7. januarja 1920. Bl 309/19-3 zavrnilo vzklic obtoženca ter je tako obveljala obsodba prvega sodca. Kazenskopravne stroške zasebnega obtožitelja je okrajno sodišče s sklepom od 13. junija 1920 U VII 157/19-15 odmerilo na 240 K.

Z vlogo od 30. novembra 1920. l. U VII 2266/20-1 je obsojenec Josip W. predlagal obnovo kazenskega postopanja, češ da je bil zasebni obtožitelj Franjo Z. že dne 13. oktobra 1909. radi bebstva sodno preklican, da zato ni mogel samostojno tožiti, in da je bilo kazensko postopanje uvedeno in bila obsodba izrečena brez predloga po zakonu upravičenega obtožitelja. Okrajno sodišče je s sklepom od 20. decembra 1920. U VII 2266/20-2 kar brez drugega ugodilo temu predlogu ter je razveljavilo svojo rzsodbo od 13. novembra 1919. U VII 157/19-9 iz teh-le razlogov: Zasebni obtožitelj Franjo Z. da je bil preklican zbog bebstva s pravomočnim sklepom okrajnega sodišča ljubljanskega. Ta preklic da je bil razveljavljen šele s sklepom od 22. septembra 1920. P I 240/09-34 okrajnega sodišča ljubljanskega. Z. da je bil torej vso dobo od 13. oktobra 1909. do 22. septembra 1920. pod skrbstvom. Pooblastilo od 17. decembra 1918. na ime odvetnika dr. P. da je podpisal samo Z., ne pa njegov skrbnik in brat Viktor Z. in skrbstveno sodišče da ni odobrilo pooblastila. Dr. P. da ni bil zato pravno

veljavno upravičen, da vloži zasebno obtožbo v imenu Franja Z. in tudi le-ta da se ni smel po zakonu spuščati v kazensko postopanje. Po § 68 ces. ukaza od 28. junija 1916., št. 207 drž. zak. da je veljal Franjo Z. od dneva 1. septembra 1916. kakor pričetka veljavnosti navedenega cesar. ukaza za zbog umobolnosti in slaboumnosti popolnoma preklicano osebo in v pogledu sposobnosti za opravljanje pravnih poslov po § 3 reč. ces. ukaza za otroka izpod 7 let. Nedorasli pak da morejo vlagati zasebne obtožbe zgolj po svojem zakonitem zastopniku. V našem primeru da je bilo torej uvedeno kazensko postopanje brez predloga upravičenega obtožitelja. Prvi sodec da bi bil obtoženca od obtožbe oprostil po § 259/1 k. p. r., če bi mu bile znane omenjene okolnosti.

Franjo Z. je nato umaknil svojo zasebno obtožbo, a okrajno sodišče m. je s sklepom od 29. dec. 1920. ustavilo kazensko postopanje po § 46 k. pr. r. in izreklo, da po § 390 k. pr. r. trpi zasebni obtožitelj stroške kazenskega postopanja.

Na predlog obtoženca Josipa W. je okrajno sodišče odmerilo njegove stroške na 898 K 08 v.

Zoper ta sklep se je pritožil Franjo Z., češ da ni dolžan povrniti obtožencu pravnih stroškov, ker da ne more biti pravnosodno obvezan baš za to ne, ker ga je bilo smatrati otrokom izpod 7 let. Okrožno kakor vzklicno sod. v M. je s sklepom od 23. marca 1921 DI 15/21-2 pritožbi ugodilo, izpodbijani sklep razveljavilo, predlog obtoženčev zavrnilo, da bodi zasebnemu obtožitelju naložena povrnitev njegovih pravnih stroškov ter izreklo, da mora obtoženec povrniti zasebnemu obtožitelju Z. na 182 K odmerjene stroške pritožbe. Ta svoj sklep je vzklicno sodišče oprlo na razloge sklepa okrajnega sodišča od 20. decembra 1920. U VII 2266/20-2, katerim je še dodalo, da zasebni obtožitelj ni po § 1308 o. d. z. odgovoren za po zasebni obtožbi provzročeno škodo, ker je bil radi bebstva pod skrbstvom. — Obsodbe obtoženca v povrnitev pritožbenih stroškov vzklicno sodišče sploh ni utemeljilo.

Sklep 1.) okrajnega sodišča od 20. decembra 1920 pa je bil prenačljen in 2.) sklep okrožnega sodišča kakor vzklicnega sodišča od 23. marca 1921 je zgrešen.

Ad 1.) Sposobnost, svoje stvari oskrbovati, samostojno gospodariti, pravne posle opravljati, kakor jo predpostavljajo civilni zakoni, je čisto kaj drugega kakor kazenskopravna prištevitost. Dotične določbe civilnega in kazenskega prava so bistveno različne, ker gre vsaka svojo pot, ima vsaka svoje cilje in svoje posledice. Zato se jih ne sme nikoli mešati ali zamenjavati, temveč se morajo presoјati civilne stvari po določbah civilnega, kazenske pa po določbah kazenskega prava. Kdor ni po kazenskem pravu odgovoren za svoje ravnanje radi umobolnosti, ni kajpada niti sposoben svoje stvari oskrbovati, nikakor pa ne tudi narobe. **Po civilnem pravu radi umobolnosti ali slaboumnosti preklicani ni nikakor brezpogojno neprištevit po kazenskem pravu. Za kazenskopravno obdolžljivost umobolnih so marveč merodanje zgolj določbe § 2 a, b, c, k. z.** Po teh določbah bi bilo moralo okrajno sodišče presoјati predlog obsoјenca Josipa W. na obnovo kazenskega postopanja; moralo bi bilo torej ugotoviti, je-li bil Franjo Z. v kritični dobi popolnoma brezumen, je-li bolehal samo na prenehujoči norosti in je-li le-ta takrat obstojala ali bila ravno prestala, ali se je Z. samo začasno nahajal v taki zmedenosti pameti, da se ni zavedal svojega ravnanja. **Kazenskopravno odgovornost zasebnega obtožitelja za posledice zasebne obtožbe treba pač presoјati načeloma po istih določbah kakor odgovornost storilca za krivično dejanje.** Napačno je bilo zatorej, ko je okrajno sodišče presoјalo kazenskopravno odgovornost Franja Z. po § 3. preklicnega reda od dne 28. junija 1916. l. št. 207 drž. zak., ter ga enačilo otroku izpod sedem let. Mrtve točke zakona in sodnih sklepov niso smele biti izključno merodajne; preiskati je trebalo, je-li leta 1919. še obstojal oni duševni stan, ki ga je bilo ugotovilo deset let prej skrbstveno sodišče. Spisi kažejo, da je bil od 1909. do 1919. neprenehoma zaposlen v raznih poklicih, da se je večinoma sam preživljal s svojimi zaslužki, da je imel opetovano posla s civilnimi in kazenskimi sodišči, z obrtnim in dohodarstvenim oblastvom, da pa ni bil nikoli odpravljen radi umobolnosti; nadalje da je služil v vojski, da je trgoval na svojo roko in naposled dosegel celo koncesijo za promet z nepremičninami in za posredovanje v hipotekarnih stvareh in slednjič, da se je 1918. l. oženil. Ob nepretrganem

trajanju leta 1919. ugotovljenega bebstva bi se Z. spričo določb §§ 48, 310 865 o. d. z. ne bil mogel tako obnašati in bi ne bil od oblasti baš ničesar dosegel. Da sodni preklic ne odloča brezpogojno niti po civilnem pravu o sposobnosti umobolnega za opravljanje pravnih poslov in o njegovi odgovornosti za zasebnopravne krivice, kažejo §§ 567, 1310 o. d. z. Že s stališča samih civilnopravnih določb je bilo torej zgrešeno enačenje Franja Z. z otrokom izpod sedem let v omenjenem obsegu.

Še bolj očiten in opozorljiv se izkazuje ta pogrešek z vidika kazenskega prava, ko preudarimo vse gori pisano in po vrhu tega še okolnost, da je bil Z. z rzsodbo istega okrajnega sodišča od 16. oktobra 1919. U VII 96/19—5 obsojen radi prestopkov po §§ 431., 487., 496. k. z. na denarno kazen 300 kron in da je vzklicno sodišče z rzsodbo od 7. januarja 1920. Bl 308/19—3 zavrnilo obtoženčev vzklic, ugodilo pa vzklicu zasebnega obtožitelja in zvišalo denarno kazen na 1000 K. Ob pretresanju W-ega predloga na obnovo kazenskega postopanja je okrajno sodišče nadalje tudi še prezrlo, da je vzklicno sodišče dne 7. januarja 1920. razpravljalo v kazenski stvari U VII 96/19, v kateri je bil Z. obtoženec in v kazenski stvari U VII 157/19, v kateri je bil Z. zasebni obtožitelj, da je Z. v obeh pravgdah prisostvoval na II. in opetovano tudi na I. stopnji sodnim razpravam, a da se ni nikoli pojavil kak pomislek zoper njegovo poslovanje kakor zasebni obtožitelj. Zato pač ni moglo okrajno sodišče dne 20. decembra 1920. l. kar brez ovinkov smatrati, da je bil Z. v kazenski stvari U VII 96/19 obdolžljiv, v oni U VII 157/19 pa radi bebstva neodgovoren za svoje ravnanje. Pred stvarnim rešenjem predloga na obnovo kazenskega postopanja bi bilo moralo okrajno sodišče z ozirom na vse navedene okolnosti in uvaževanje, da civilnosodni preklic Z-a zbog bebstva sam zase nikakor ne utemeljuje dejstva ali dokazila predpostavljenega v § 352/2 k. p. r. ugotoviti duševni stan in kazenskopravno odgovornost Franja Z-a ob vložitvi zasebne obtožbe in nadaljevanju kazenskega postopanja zoper Josipa W-a, ter ugoditi predlogu samo tedaj, ako je bil Franjo Z. v navedeni dobi res bebast in za to po § 2 a) ali b) ali c) k. z. neodgovoren za svoje ravnanje.

Ad 2.) Vzklicno sodišče pa je napačno sodilo v pogledu stroškov kazenskega postopanja.

Po določbah §§ 389. in 390. k. pr. r. mora obsojeni povrniti vse stroške kazenskega postopanja, oproščeni (in sploh ne obsojeni) obtoženec pa ne plača nikakih stroškov, more celo zahtevati od zasebnega tožitelja povrnitev vseh stroškov svoje obrambe. Zoper ta aksiom se je pregrešilo vzklicno sodišče v dvojni meri, ko je odklonilo predlog obtoženca Josipa W-a, naj mu zasebni obtožitelj Franjo Z. povrne njegove stroške in ko je obsodilo obtoženca W-a v povrnitev zasebnemu obtožitelju Z-u zneska 182 K za stroške uspešne pritožbe zoper sklep od 23. februarja 1921. l.

Kazensko postopanje je bilo ustavljeno po § 46. k. pr. r., je bilo torej zaključeno brez obtožbe. Po 2. stv. 1. odst. § 390. k. p. r. je bilo zategadelj naložiti zasebnemu obtožitelju Z. povrnitev vseh stroškov, ki jih je povzročil s svojim nastopom.

Pomotno je naziranje vzklicnega sodišča, da Z. ni po § 1308. o. d. z. odgovoren za škodo, ki jo je povzročil s svojo zasebno tožbo, ker je bil takrat radi bebstva pod skrbstvom. Z. ni W-u povzročil nikake škode v smislu navedenega paragrafa, ker ni poškodoval W-ega telesa ali premoženja ali njegovih pravic (§ 1293. o. d. z.). Stroškov sodnega (kazenskega in civilnega) postopanja pač ni smatrati za poškodbo dotične stranke, ne po kazenskem ne po civilnem pravu. Določba § 1308. o. d. z. je tem manj na mestu, ker ima v mislih škodo po zasebnem pravu; kazensko postopanje (tudi na zasebno tožbo) pa in ž njim spojeni stroški so javnopravnega značaja, ni jih torej presoјati po določbah občnega državlјanskega zakona, ampak — kakor tudi v civilnopravnem postopanju — po posebnih za to obstoječih predpisih. V § 390. k. pr. r. je pisano o zasebnem obtožitelju sploh brez razlike, je-li ta svojepraven ali ne, je-li sam opravičeno ali neopravičeno napeljal in nadaljeval sodno postopanje. Stvar sodnikova je bila pred vsem drugim ugotoviti, je-li imel pred sabo neodgovornega bebeca ali razumnega človeka, ki ni razkazoval znakov umobolnosti.

Sodnik ni razodel ne na I. ne II. stopnji kakega pomisleka zoper sposobnost in opravičenost Z. v opravljanju poslov zasebnega obtožitelja. Tudi obtoženec ni imel povoda dvomiti o omenjeni sposobnosti Z. Zato se je mogel spustiti brez drugega v pravdanje z Z. in mu ni v tej smeri očitati lahkomišelnosti ali nemarnosti. Gori je bilo obrazloženo, da je bila obnova kazenskega postopanja zgrešena, da Z-a ni bilo kar brez drugega smatrati bebce. Zato manjka zakonita podlaga tudi za izrek vzklicnega sodišča v pogledu stroškov kazenskega postopanja. Ob uporabi pravega zakona bi bilo moralo vzklicno sodišče zavrniti pritožbo Z-a.

V navzkrižju z gori navedenim načelom, da obtoženec, ki ni bil obsojen, ne plača nikakih stroškov, je obsodba obtoženca W. v povrnitev 182 K za pritožbene stroške Z-a. Te stroške mora trpeti Z. sam. Obtoženca W., ki ni bil obsojen, bi mogla zadeti povrnitev stroškov samo po 2. odst. § 390. k. pr. r. V tem odstavku pa je pisano samo, da jamči pritožitelj za posebne stroške neuspešnega rednega pravnega leka, nikakor pa ne, da mora ob uspešnem pravnem leku stroške nasprotnik povrniti. Ta zakonita določba ugaja pač tudi bistvu stvari; kajti nasprotnik pritožitelja mora povrniti le tedaj stroške uspešnega pravnega leka, ki ustanavljajo del vseh stroškov kazenskega postopanja, ko ga sploh zadene obveznost povrnitve stroškov (po § 389. k. p. r. obsojeni obtoženec, po 2. odst. § 390. k. p. r. zasebni tožitelj za primer prostoreka). Ni bilo torej prav, naprtiti obtožencu W. povračilo stroškov za uspešno pritožbo zasebnega obtožitelja; ko mora le-ta povrniti obtožencu celo stroške njegove obrambe. Po 1. odst. § 390. k. pr. r. zadenejo zasebnega obtožitelja sleherni stroški, torej tudi njegove pritožbe zoper izrek o stroških kazenskega postopanja.

Josipu W-u je bil že izplačan v smislu §§ 1. in 3. zakona od 21. marca 1918. l. št. 108 drž. zak. del. stroškov, ki so mu bili odmerjeni s sklepom od 23. februarja 1921. Stol sedmorice je zato z ozirom na določbo § 292. k. pr. r. zgolj ugotovil, da je bil zakon kršen z navedenima dvema sklepoma, ni pa razveljavil sklepa vzklicnega sodišča od 23. marca 1921. v pogledu pritožbenih stroškov v znesku 182 K, ker ni smatral obsodbe na povrnitev stroškov istovredne z obsodbo na kazen.

Zategadelj je stol sedmorice, odd. B, ničnostno pritožbo v varstvo zakona smatral utemeljeno ter je po § 292. razsodil v gornjem zmislu.

Gerkič.

Iz upravne prakse.

Proti administrativnim razsodbam pokrajinske uprave za Slovenijo oziroma njenih oddelkov (n. pr. v vodopravnem postopanju) ministerialni rekurz ni dopusten.

(Odločba oddelka za kmetijstvo v Ljubljani.)

Razlogi:

Priziv se je moral zavrniti a limine kot nedopusten v smislu tuuradnega pravnega poduka o nedopustnosti nadaljne pritožbe. Tozadevna prizivna izvajanja so pogrešena in ne-utemeljena. Pokrajinska uprava rešuje slej ko prej slične pritožbe v smislu naredbe narodne vlade z dne 14. novembra 1918., št. 111 U. l. v zadnji inštanci in ni proti njenim razsodbam drugih pravnih lekov nego pritožba na upravno sodišče ozir. državni svet. Prizivateljica se sklicuje v utemeljevanju svojega priziva na ustavo in na uredbo ministrstva za kmetijstvo in vode ter trdi, da je zgoraj navedena naredba narodne vlade svojo pravno moč izgubila. To naziranje je napačno in docela pogrešno. Čl. 130. ustave določa, da obdrže začasni zakoni, uredbe, pravilniki in odločbe ministrskega sveta in drugi akti in odloki zakonskega značaja, kar jih je bilo izdanih od dne 1. decembra 1918. dalje do dneva proglasitve ustave, še dalje svojo veljavo kot zakon, dokler se ne izpremene ali ne ukinejo. Vlada pa je dolžna v roku enega meseca od proglasitve ustave vse te začasne zakone, uredbe itd. predložiti zakonodajnemu odboru v pregled. Nepredloženi začasni zakoni, uredbe itd. prenehajo veljati. To določilo ustave je povsem jasno. Predložiti so se morale zakonodajnemu odboru v pregled le naredbe zakonskega značaja, ki so zagledale dan po 1. decembru 1918. Naredb narodne vlade, izdanih pred 1. decembrom 1918. ni bilo predložiti in takih naredb zato

tudi ni mogoče izpodbijati na temelju ustave; njih veljavnost traja tudi še po 28. juliju 1921 dalje, razen če iz kakega drugega razloga niso izgubile svoje pravne moči.

Naredba narodne vlade z dne 14. novembra 1918. je bila izdana sporazumno z Narodnim Većem v Zagrebu in jej pristoja moč osnovnega zakona. V tej naredbi je pod točko I. kot občno temeljno pravilo izrečeno, da upravlja narodna vlada SHS v Ljubljani ozemlje Slovenije kot najvišje upravno oblastvo. Meseca februarja 1919. je bila ta najvišja upravna oblast izročena deželni vladi za Slovenijo. Na tem ni izpremenila, kakor to trdi prizivateljica, uredba o ustroju ministrstva za kmetijstvo in vode z dne 8. julija 1919., št. 132/19 Ur. l. ničesar. Nasprotno, ta uredba le potrjuje in sankcionira začasni zgoraj orisani pravni položaj s tem, da določa v čl. 64 (prehodne naredbe) sledeče:

»Sedanje pokrajinske kmetijske in veterinarske naprave, kakor tudi vsa druga jim podrejena oblastva naj še nadalje izvršujejo na dotičnih ozemljih posle skladno s t a m v e l j a v n i m i z a k o n i t i m i n a r e d b a m i i n p r a v i l n i k i.«

Po uveljavljenju ustave je ostala začasna prejšnja pokrajinska uprava — čl. 134. ustave — na čelu s pokrajinskim namestnikom, ki vrši svojo oblast temeljem prejšnjih zakonov in naredb. Pokrajinska uprava je tudi danes najvišje upravno oblastvo v Sloveniji. Oddelek za kmetijstvo pri pokrajinski upravi je obdržal po uveljavljenju ustave vse tiste posle, ki so bili prej izročeni bivšemu poverjeništvu, med drugimi tudi končnoveljavno razsojanje v vodno-pravnem postopanju.

Odprta ostaja le pot na upravno sodišče. To je zopet le v skladu z ustavo, ki predvideva napram razsodbam in odlokom oblastnih uprav samo pritožbo na upravna sodišča.

Ker pravno torej ne obstoja upravna prizivna instanca, podpisani oddelek nima zakonitega povoda, predložiti priziv ministrstvu za kmetijstvo in vode in ga je moral zato a limine zavrniti.

Dr. Spiller-Muys.

Književna poročila.

Wilhelm Polzer: Praktischer Leitfaden für kriminalistische Tatbestandsaufnahmen. 3. Auflage, München, Berlin, Leipzig, 1921; I. Schweitzer Verlag. XI + 136 str.

Knjiga je izdana od praktičnega kriminalnega uradnika — avtor je dunajski policijski komisar — za kriminalne in policijske uradnike ter je posvečena spominu rajnega profesorja Hansa Grossa. Prva izdaja je izšla leta 1918. Že dejstvo, da je bila potrebna tri leta pozneje tretja izdaja, kaže jasno, da so praktičarji radi posegali po nji. Ni mi znana prva izdaja, a tretja — avtor pravi na naslovni strani, da je popolnoma predelana in bistveno pomnožena — je tako praktično urejena in pri tem dobro izdelana, da bi bilo le želeti, da dobimo tudi Jugoslovani enako delo, — pa četudi samo v prevodu. Ako izjavim, da se mi zdi njena vsebina kakor nekak lahko razumljiv ekstrakt iz obširnih kriminalističnih del Hansa Grossa, je to pač najboljšo priporočilo za praktične svrhe. Kdor si osvoji vsebino naukov te knjige, ta pojde z mirno vestjo na delo, t. j. odkrivanje hudodelstev in hudodelcev; njemu pa se tako delo tudi lahko zaupa! Prav posebno bi opozarjal na izbornost sestavljena poglavja splošnih podatkov za eruiranje in razkrinkanje storilcev in pa na oddelke o skiciranju in risanju. Pa tudi posebni del o poedinih hudodelstvih, ki govori o predpisih, kako naj se izsledovalni organ ponaša na storitvenem kraju, daje praktičnih svetov in lepih pobud v obilni meri. Pri vsakem zločinu kot tatvini, požigu, ponareji kovčnega in papirnatega denarja, pri nasilnih okvarah zdravja in usmrtitvah (pohabljenjih, zastrupljenjih, zadužitvah, odpravah telesnega ploda) navaja do malega vse tisto, kar se je v teoriji in praksi ugotovilo za potrebno in umestno. Slednjič je treba še omeniti izvrstno sestavljeno kazalo, kar nudi za praktičarje ugodnost, da najdejo hitro, kar rabijo. Tudi jezik, v katerem je pisana knjiga, je dobra, lahko umljiva nemščina. Dokler Slovenci nimamo enake knjige v našem jeziku, moremo naznanjeno delo mirne duše vsem nemščine večšim praktičarjem priporočati.

Dr. M. D.

Novi krivični sudski postopak. Izdal s sodelovanjem vseh članov kazenskopravnega odseka stalnega zakonodajnega sveta dr. Dušan Subotić kot drugo številko »Pravnega pregleda«. Strani 158, cena 12 Din.

Osnutek novega kazenskega postopnika, ki temelji na avstrijskem kazenskopravnem redu iz leta 1873., se temeljno razlikuje od sedaj veljavnega srbskega kazenskopravnega reda. »Udruženje pravnika« v Beogradu je smatralo zato za svojo nalogo, da seznanijo občinstvo z osnutkom novega kazenskega postopnika, da razširi med njim spoznavanje modernih kazenskopravnih idej, razprši morebitne pomisleke proti »novotariji« in ga pridobi tako za novo zakonodajno delo. Urednik dr. Dušan

Subotić je poverjeno mu nalogo rešil tako, da je porazdelil tvarino med vse člane kazenskopravnega odseka stalnega zakonodajnega sveta (M. Jovanović, dr. Posilović, dr. Šilović, dr. Ogorelica, dr. Miljković, dr. Marković, dr. Dolenc, dr. Čubinski in dr. Živanović), in ti so napisali k posameznim glavam osnutka v legalnem redu teoretično razlago teksta, tako da tvori vsaka razlaga posamezne glave zase sklenjen članek. Kot uvod knjigi je napisal odsekov predsednik M. Jovanović pregled glavnih načel krivičnega postopka. Po kratkem obrazloženju, zakaj se osnutek naziva »krivični« in ne »kazenski« postopak, omenja kot glavna načela: načelo javne obtožbe (oficialni princip), akuzatorni princip, legalitetni princip, načela javnosti, ustnosti in neposrednosti, načelo stvarne (empirijske, historijske) istine in svobodne ocene dokazov. Vsa ta načela lepo opiše in dokazuje njih upravičenost in potrebnost za moderni kazenski postopnik. Vsi članki so pisani gladko in v jeziku, razumljivem za vsakega, tako da jih ne bodo čitali s pridom samo Srbi, marveč tudi mi, zlasti ker so jih pisali kodifikatorji novega osnutka. Posebno pa se opozarjajo naši pravniki in zlasti še dijaki na poglavja, ki so urejena v osnutku drugače kakor v našem kazenskopravnem redu. To so osobito naslednje materije: postopek pred sodnikom-poedincem pri zbornih sodiščih I. stopnje, postopanje proti mladoletnikom, neznanim, odsotnim in pobeglim, odškodovanje po krivici obsojenih, pravna pomoč in postopanje radi izročitve zločincev. Ker novi zakon najbrže ne bo bistveno različen od izdelanega osnutka, bo obdržala knjiga trajno vrednost in bo služila v prvih časih veljave novega zakona marsikje kot edini komentar. Zato naj se ji odpro tudi vrata naših pravniških knjižnic.

Arhiv za pravne i društvene nauke. Številki 5 in 6 knjige III. prinašate te-le razprave: Dr. T. Živanović: Dejstvo zapovedi pretpostavljenoga i njen položaj u krivično pravnom sistemu, dr. M. Ilić: Ko treba da overava poslanička punomoćstva A. Matanović: Iz krivičnog gradjanskog prava Crne gore, dr. Dj. Tasić: Odgovornost države po principu jednakosti tereta, dr. D. Arandjelović: Clausula rebus sic stantibus i nedostižnost davanja, dr. P. Rajs: Veštak pred sudovima i u sudskim istragama, dr. Ć. Marković: Poštenje i moral u pravu. V prvih štirih številkah IV. knjige, ki so izšle letos, so obsežene naslednje razprave in članki: A. Celinčev: Suština sitnog seljačkog gazdinstva u ekonomskom pogledu, dr. Gj. Tašić: Odgovornost države po principu jednakosti tereta, Ž. M. Lukić: O konvencionalnoj kazni, Lj. Radovanović: O administrativnom sudstvu, D. Danić: O pravnom karakteru administravnog spora, dr. I. Milić: Golgota i pravo, I. A. Pržić: Zaštita manjina prema odredbama ugovora o miru 1919—1920 godine i suverena prava država, dr. B. Ajoner: Studije iz patentnog prava, R. Popović: Interpolacije u pandektama.

»Mjesečnik, glasilo pravničkoga društva« v Zagrebu izhaja letos že 48. leto. Letošnjih pet številka ima nastopno vsebino: D. Verona: Članak 435. i 436. franceskoga trgovačkoga zakona (Fins de non recevoir) i naše

pomorsko-pravno pravosudje, dr. Novak: Iz stambene prakse, Mnijenje pravničkoga društva o instituciji kr. javnih bilježnika, dr. Kocian: Mutni pravni pojmovi i obilaženje zakona kod provajanja novih zakona o pristojbama, Vl. Jovan: Sudovi za mladež i praksa, dr. L. Polić: O pravnim osnovima budućega izbornoga reda, dr. V. Dobrovolny: Sticanje vlasnosti nekretnina, dr. Renčević: Opažanja sa moje zadnje biljegovne pregledbe, dr. Stražnicke: Zajednička havarija, I. Krnić: Prvostepeni sud u Hrvatskoj i Slavoniji, A. Jeglič: Izvršitev kazni na zgubo svobode, dr. L. Hönigsberg: Osnova zakona o krivičnom postupku, dr. E. Diamant: Iz trgovačkog prava i gradjanskog postupka magjarskoga, dr. Fr. Domazetović: Pribrežno more; I. Dimitrijević: Pogriješno biljegovanje u sudbenom postupku, dr. Aj. Bosanac: Prilozi interpretaciji novoga mirovinskoga zakona, dr. Stj. Orešković: Zakon o zaštiti staraca i starica, I. Galić: Jedna nemoguća odredba državne financijalne uprave. Poleg tega prinaša »Mjesečnik« obširen pregled o literaturi in precejšnje število odločb stola sedmorice, odd. A. in B.

Razne vesti.

V Ljubljani, koncem junija 1922.

— (Odlikovanja.) Nj. Vel. kralj Aleksander I. je odlikoval dr. Vladimira Ravniharja, bivšega poverjenika za pravosodje v Ljubljani, z redom sv. Save II. vrste in dvornega svetnika Mihaela Gabrijelčiča pri višjem deželnem sodišču v Ljubljani prilikom njegove upokojitve z redom sv. Save III. vrste.

— (Osebnosti.) Pri stolu sedmorice, oddelek B, je podeljen svetnikoma stola sedmorice dr. Antonu Veroni in dr. Josipu Metličiču naslov in značaj podpredsednika stola sedmorice, za svetnika pri tem sodišču je imenovan višji deželnosodni svetnik dr. Niko Depolo, za višjega deželnosodnega svetnika dr. Anton Kandiaš, doslej predsedstveni tajnik, tajnik Ljuba Milanović za predsedništvenega tajnika, dvorni svetnik in drž. nadodvetnik Franjo Rubelli za namestnika državnega odvetnika. — Iz sodne službe. Imenovani so: Rudolf Persche dvornim svetnikom pri višjem deželnem sodišču, dr. Jakob Toplak dvornim svetnikom in predsednikom okrožnega sodišča v Mariboru, sodni svetniki Fran Pernuš svetnikom pri višjem deželnem sodišču v Ljubljani, Albert Levičnik in dr. Adolf Kaiser višjim deželnosodnim svetnikom pri deželnem sodišču v Ljubljani. Za višjega deželnosodnega svetnika in predstojnika okrajnega sodišča v Prevaljah dr. Jakob Doljan; za svetnike deželnega sodišča: deželnosodni svetnik in predstojnik okrajnega sodišča

Janko Guzelj za Maribor, deželnosodni svetnik in predstojnik okrajnega sodišča Jakob Antloga za Ljubljano, okrajni sodnik dr. Fran Cvetko za Trebnje, okrajni sodnik in sodni predstojnik Mihael Vehovar za Ljubljano, okrajni sodnik Jakob Luznar za Novo mesto; za svetnike dež. sodišča in sodne predstojnike deželnosodni svetniki dr. Jakob Jan za Krško, dr. Ivan Širko za Metliko, dr. Rupert Celestina za Črnomelj, dr. Anton Stuhec za Ptuj, za okrajne sodnike in sodne predstojnike okrajni sodnik Kajetan Premerstein za Logatec, sodnika dr. Fran Kovča za Mursko Soboto in dr. Jože Bavdek za Cerknico; za okrajne sodnike okrajni sodnik in sodni predstojnik Ivan Kralj za Ljubljano, sodnika dr. Rudolf Sajovic za višje deželno sodišče v Ljubljani in Božidar Romih za Novo mesto; za sodnike sodniki brez določenega službenega mesta: Štefan Vodošek za Slovensko Bistrico, dr. Rihard Tomšič za Dolnjo Lendavo, dr. Janko Košan za Ptuj, Mihael Černoš za Laško, dr. Stanko Šumenjak za Šmarje, Josip Troje za Črnomelj, dr. Josip Čemer za Sv. Lenart, dr. Josip Dolničar, Feliks Verbič in Adolf Hudnik za Ptuj, dr. Josip Pretnar za Laško, Tilen Levec za Konjice, dr. Franjo Stržišč za Mursko Soboto, dr. Fran Tavželj za Sv. Lenart, Rudolf Ročnik za Šoštanj, Milan Tominec za Slovenjgradec, Ivan Groznik za Višnjo goro, Miroslav Schmidinger za Kočevje, Niko Vrabl za Maribor, Ivan Zörer za Kozje, Anton Šavelj za Kočevje, Ljudevit Batista za Škofjo Loko, dr. Friderik Fabiani za Dolnjo Lendavo, dr. Josip Lavrič za Ribnico, Karl Novak za Slovensko Bistrico, Maks Petrič za Marenberg, Jakob Božič za Celje, Mirko Dežela za Gornji grad, Fran Kovač za Kostanjevico, dr. Erih Konšek za Ormož, Viktor Durini za Mokronog, Gilbert Zupančič za Brdo, Fran Brečko za Konjice, dr. Ljudevit Zupin za Krško, Ivan Tratnik za Ljutomer, dr. Dominik Drnovšek za Mursko Soboto in Karl Klenovšek za Brežice. Sodnikom za okrožje so imenovani avskultanti dr. Luka Kravina, dr. Fran Macarol, dr. Peter Jereb, dr. Josip Šmid, Janko Čerček, dr. Bogdan Petelin, dr. Viktor Vovk, Boris Kenk, dr. Fran Muhič, dr. Ivan Mak, Fran Češarek, Fran Orožen, Josip Baričevič in Vladimir Velušček. Dalje so imenovani za namestnika višjega državnega pravdnika v Ljubljani dr. Avgust Munda, za državnega pravdnika v Mariboru dr. Fran Jančič, za namestnika državnega pravdnika dr. Matko Zorjan v Mariboru in dr. Jakob Hodžar v Ljubljani. Premeščeni so: deželnosodna svetnika dr. Matija Lavrenčič v Kozje in Fran Küssel v Novo mesto, sodniki dr. Tomo Turato v Gornjo Radgono, Ferdinand Merala v Ljubljano, dr. Mile Jenko v Litijo, dr. Jakob Prešern v Radovljico, Viktor Kobe v Novo mesto, Josip Grum v Kamnik in Ivan Trinka us v Brežice. Za avskultante so imenovani: pravni praktikanti: dr. Ivan Petsche, dr. Maks Šnuderl, Otmar Skale, dr. Vinko Zorc, Edvard Vračko, Josip Sfiligoj, Vinko Štrukelj, Alfonz Cepuder, Franc Čoš, dr. Rihard Pintar, Rudolf Adamič, dr. Josip Novak in

dr. Ludvik Lobe. — V ministrstvu pravde sta imenovana okrajni sodnik dr. Hinko Irgolič za inspektorja II. razreda in sodnik dr. Josip Kavčič za tajnika I. razreda. — Iz upravne službe. Imenovani so: vladnim tajnikom Ciril Poklukar, okrajnim komisarjem Bogomir Kobal, Fran Radošek, dr. Ivan Vrečar, dr. Vladimir Fohn, Zvonko Bratina, dr. Alojzij Trstenjak. Provizornim vladnim koncipistom konceptni praktikanti: Dominik Dereani, Adolf Morič, Matija Malešič, Ivan Bavdek, Anton Kappus, dr. Fran Mlinar-Cigale, Vladimir Suša in Josip Tomšič. Premeščeni so: okrajni glavari Ivan Lininger v Radovljico, dr. Alojzij Gregorin v Brežice, Matej Kaki v Črnomelj, Rihard Koropec v Prevalje; vladni tajniki dr. Josip Hubad v Konjice in Karl Trstenjak v Ljubljano; okrajni komisarji Mihael Zavادلal v Ptuj, Friderik Viher v Mozirje kot vodja tamkajšnje ekspoziture in dr. Janko Šiška v Novo mesto; pr. vladni koncipisti dr. Mirko Potočnik v Črnomelj, Adolf Morič v Ljubljano, Leopold Eiletz v Slovenjgradec, Božidar Budin v Logatec in Josip Zadnikar v Ljubljano. — Pri oddelku ministrstva za trgovino in industrijo je pomaknjen šef oddelka dr. Rudolf Marn v V. činovni razred, okrajni glavar dr. Fran Ratej je imenovan sekcijem svetnikom v VI. činovnem razredu, dalje so imenovani dr. Ciril Pfeifer ministrskim podtajnikom, Fran Mramor zadružnim inspektorjem in Josip Čobal ministrskim koncipistom. Pri gradbeni direkciji v Ljubljani je imenovan dr. Iko Est tajnikom v IX. činovnem razredu. — Odvetniško pisarno so otvorili dr. Martin Malnerič v Ljubljani, dr. Rok Jesenko v Sevnici, dr. Karl Slokar v Mariboru in dr. Janko Pikuš v Dolnji Lendavi, dr. Janko Brejc in vpokojeni dvorni svetnik Mihael Gabrijelčič v Ljubljani, dr. Vinko Rapotec v Mariboru, dr. Luce Treo v Kranju, dr. Fran Tomšič v Litiji; preselili so se: dr. Konrad Janežič v Kamnik, dr. Boštjan Schaubach v Slovensko Bistrico, dr. Vekoslav Kukovec v Maribor, dr. Karl Sturm v Metliko in dr. Stanko Lapajne v Ljubljano. — V pokoj so stopili: dvorni svetnik Mihael Gabrijelčič, dvorni svetnik in predsednik okrožnega sodišča v Mariboru Tomaž Cajnkar, višja deželnosodna svetnika z naslovom in značajem dvornih svetnikov dr. Martin Travner in Fran Vedernjak, višji deželnosodni svetnik dr. Josip Kronvogel, kateremu je bil podeljen ob tej priliki naslov in značaj dvornega svetnika, deželnosodni svetnik in predstojnik okrajnega sodišča Anton Zdolšek ter okrajni glavar Gustav Golia. — Umrli so: višji deželnosodni svetnik v pokoju in odvetnik v Celju Alojzij Gregorin, odvetnik dr. Valentin Štempihar v Kranju in okrajni sodnik Stanko Jenčič v Ljubljani. — Iz državne službe so izstopili: dr. Vladimir Borštnik, podtajnik pri oddelku ministrstva za trgovino in industrijo, dalje avskultanta dr. Stanko Lapajne in Pavel Lenarčič.

— (Kronika juridične fakultete v Ljubljani v letu 1921.) I. Število profesorjev se je v tem letu skrčilo, ker je bil redni

prof. dr. Bogumil Vošnjak imenovan sredi julija 1921. za poslanika kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev v Pragi. Učni nalog za rudniško pravo je dobil dne 12. novembra 1921. inž. Igo Pehani, rudarski svetnik in predstojnik okrožnega rudarskega urada v Ljubljani, kot honorarni nastavnik. — II. Za šolsko leto 1921/22 je bil dekan prejšnjega šolskega leta redni profesor dr. Gregor Krek izvoljen za vseučiliškega rektorja, redni profesor dr. Metod Dolenc za dekana juridične fakultete, a namesto za rektorja izbranega prodekana je bil izvoljen za prodekana redni profesor dr. Rado Kušej. — III. Ministrstvo pravde je imenovalo redna profesorja dr. Gregorja Kreaka in dr. Metoda Dolenca za svetnika ministrstva pravde, in sicer prvimenovanega za civilnopravni, drugega pa za kazenskopravni odsek stalnega zakonodajnega sveta ministrstva pravde v Beogradu. Za člane širšega odbora stalnega zakonodajnega sveta so bili imenovani redni prof. dr. Anton Skumovič za civilni odsek, honorarni prof. dr. Janko Polec pa za kazenski odsek.

Redni prof. dr. Leonid Pitamic je bil v letu 1921. zaposlen tudi kot redni član razmejitvene komisije.

IV. V poletnem semestru, ki je trajal od 15. februarja do 15. junija 1921., so predavali:

redni prof. dr. Gregor Krek: pandektno pravo kot uvod v današnje državljansko pravo, I. del (eno uro); obče državljansko pravo, splošni del (eno uro); obče državljansko pravo, obligacijsko pravo (štiri ure);

redni prof. dr. Anton Skumovič: pandektno pravo, splošni del obligacijskega prava (tri ure); civilnopravno postopanje (štiri ure);

redni prof. dr. Rado Kušej: splošno cerkveno pravo in krajevno cerkveno pravo v kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev (štiri ure); obrisi cerkvenopravne zgodovine (dve uri);

honorarni prof. dr. Janko Polec: zgodovinski razvoj sedanjega javnega in zasebnega prava, II. del (štiri ure);

kontrakt. redni prof. Mihail Jasinski: pravna zgodovina južnih Slovanov, 1. uvod v zgodovino prava slovanskih narodov; 2. zgodovina izvora prava južnih Slovanov (tri ure); ruska pravna zgodovina (tri ure);

redni prof. dr. Stanko Lapajne: obče državljansko pravo: dedno pravo (tri ure); varstvo, skrbstvo in preklic (eno uro); meddržavno in medpokrajinsko zasebno in kazensko pravo kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev (dve uri);

honorarni prof. dr. Milan Škerlj: trgovsko in menično pravo (tri ure);

redni prof. dr. Metod Dolenc: kazenskopravni red (pet ur); kazensko pravo, posebni del (dve uri); temeljni problemi kriminalistike (eno uro);

redni prof. dr. Leonid Pitamic: ustavopravna veda (dve uri);

honorarni nast. dr. Henrik Steska: upravno postopanje (dve uri); vodno pravo (eno uro);

kontrakt. redni prof. dr. Aleksander Bilimovič: narodno gospodarstvo (pet ur);

redni prof. dr. Franc Eller: finančna veda (pet ur);
 redni prof. dr. Ivan Žolger: novo meddržavno pravo (pet ur);
 redni profesor medicinske fakultete dr. Ivan Plečnik: sodna medicina za juriste (dve uri);

redni profesor medicinske fakultete dr. Alfred Šerko: forenzična psihopatologija (dve uri);

honorarni nast. dr. Alojz Rant: državno računovodstvo (dve uri);

Seminarje odnosno vaje so imeli v tem semestru prof. Bilimovič, Eller, Lapajne, Skumovič, Škerlj.

V. V zimskem semestru 1921/22, ki je počel dne 1 oktobra 1921. in trajal do dne 15. februarja 1922., so predavali:

redni prof. dr. Gregor Krek: obče državljansko pravo: splošni del (štiri ure);

redni prof. dr. Anton Skumovič: institucije rimskega prava (tri ure); civilnopravno postopanje (štiri ure);

redni prof. dr. Rado Kušej: splošno cerkveno pravo in versko pravo v kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev (pet ur);

kontrakt. redni prof. Mihail Jasinski: pravna zgodovina južnih Slovanov: I. zgodovina virov, II. zgodovina državnega prava Srbov in Hrvatov (tri ure); ruska pravna zgodovina (dve uri);

honorarni prof. dr. Janko Polec: zgodovinski razvoj sedanjega javnega in zasebnega prava, I. del, javno pravo (štiri ure);

redni prof. dr. Stanko Lapajne: obče državljansko pravo: dedno pravo (tri ure); posebni del obveznega prava (dve uri); meddržavna in medpokrajinska pravna pomoč (eno uro);

honorarni prof. dr. Milan Škerlj: trgovsko in menično pravo (5 ur);

redni prof. dr. Metod Dolenc: kazensko pravo (pet ur);

redni prof. dr. Ivan Žolger: meddržavno pravo: II. del (štiri ure);

redni prof. dr. Leonid Pitamic: ustavopravna veda (šest ur);

honorarni nast. dr. Henrik Steška: organizacija uprave in upravno postopanje (tri ure);

kontrakt. redni prof. dr. Aleksander Bilimovič: narodno gospodarstvo (pet ur);

redni prof. dr. Franc Eller: finančna veda (pet ur);

redni profesor medicinske fakultete dr. Ivan Plečnik: sodna medicina za juriste (dve uri);

redni profesor medicinske fakultete dr. Alfred Šerko: forenzična psihopatologija (dve uri);

honorarni nast. dr. Alojzij Rant: državno računovodstvo (dve uri);

Seminarje oziroma konverzatorij ali vaje so imeli v tem semestru prof. Bilimovič, Dolenc, Eller, Krek, Kušej, Jasinski, Lapajne, Skumovič in Žolger.

VI. Profesorski zbor pravne fakultete je izdal za leto 1920/21 v jeseni 1921 »Zbornik znanstvenih razprav«, ki je prinesel na 19 tiskanih polah prispevke devetih profesorjev.

VII. V letnem semestru 1921 je bilo 358 rednih, 27 izrednih, skupaj 385 slušateljev, med njimi 8 ženskih; v zimskem semestru 1921/22 pa je vpisanih 380 rednih, 19 izrednih, skupaj 399 slušateljev, med njimi 7 ženskih.

VIII. Promovirali so za doktorje prava: dne 10. januarja 1921: Ivo Mak; dne 12. marca 1921: Ciril Kraševc; dne 25. aprila 1921: Josip Režek in Ernest Rosina; dne 21. maja 1921: Ivo Lulik, Fran Muhič in Teo Vodušek; dne 10. junija 1921: Emerik Ločnik; dne 18. junija 1921: Stanko Lapajne; dne 12. novembra 1921: Ivan Črnagoj in Edvard Vračko; dne 23. decembra 1921: Srečko Goljar in Stanko Tomiňšek, skupaj 13 kandidatov. D.

— (Svetosavska temata za leto 1923. na pravni fakulteti v Ljubljani.) Fakultetski svet pravne fakultete je razpisal za prihodnje leto za nagrado Njegovega Veličanstva kralja, ki se razdeli na dan Svetega Save dne 27. januarja 1923., ta-le temata:

I. Pravnozgodovinska skupina: a) Vpliv krščanstva na zakonodajstvo rimskih cesarjev. (Po virih); b) Klasifikacija (po vsebini) hrvatskih in srbskih listin (isprava, povelja), katere imajo značaj pravnohistoričnega materiala.

II. Pravosodna skupina: a) Pravnozgodovinski razvoj in bistvo zamudne sodbe po modernem pravu; b) Pomen »kesa« za kazensko pravo (pravnozgodovinski in dogmatični obris).

III. Javnopravna skupina: a) Združnogi banje v Sloveniji. b) Mednarodna zaščita manjšin v naši državi (na podlagi vidovdanske ustave in Št. Žermenske minoritetne pogodbe).

Pri tej priliki kaže opozoriti, da imajo starejše univerze na razpolago nagrade tudi od privatnikov in od društev, katere razdeljujejo za izdelana temata, stavljena po navodilih nagraditeljev. Beograjska univerza ima n. pr. razdeljevati nagrado Marka Stojanovića, pokojnega Dragotina Kovanovića, nagrado društva »Srbija« v spomin pokojnega drja. Mil. R. Vesnića. Naj bi te vrstice dale pobudo, da se najdejo tudi za našo mlado, a lepo se razvijajočo pravno fakulteto posnemalci omenjenih nagraditeljev!

Dr. M. D.

— (Boljševiška kazensko pravna zakonodaja.) Ko je marčna revolucija leta 1917. zatekla Nemce v okupiranih delih Rusije, je bil tam v rabi novi ruski kazenski zakonik iz leta 1903., dasi je bil promulgiran le v nekaterih partijah, dočim je veljal inace še stari kazenski zakonik iz l. 1845. Nemce je namreč zapeljala neka opazka glede potrditve zakona iz leta 1903. v nemškem prevodu, da so smatrali ves zakon za veljaven. Ko se je ta pomota opazila, niso hoteli ustvarjenega položaja preminjati in tako je ostalo pri veljavi obeh zakonov drugega poleg drugega, seveda v raznih delih Rusije, tudi še, ko so nastopili boljševiki svojo strahovlado. Ti so izdali dvoje dekretov (7. decembra 1917, 17. februarja 1918), po katerih ostaneta prejšnja kazenska zakonika v veljavi, toda le kolikor posamezna določila niso razveljavljena od centralnega eksekutivnega komiteja ali od sovjetov ljudskih komisarjev in pa, kolikor ne nasprotujejo socialni pravni

svesti delavskega ljudstva. Dne 30. novembra 1918. so šele boljševiki radikalno odpravili oba prejšnja zakonika in dekretirali, da naj ljudska sodišča (drugih ni več, o čemer bo precej govor) uporabljajo samo dekrete delavske in kmetovske vlade; če pa ni primernega dekreta ali pa če se nahaja v kakšnem dekretu vrzel, vodi naj pri razsojanju ljudske sodnike — socialistična pravna zavest. Redna sodišča izza carskih časov so bila takoj po boljševiškem prevratu odpravljena. Sodniki se volijo po načelih demokracije, lokalni sovjeti volijo posebne komisarje, ki jim ni treba juristične naobrazbe. Odvetnikov pa državnih pravnikov ni več, pri sovjetih obstoje nekaki kolegiji; njihovi člani, ki niti juristi niso, zastopajo tožbe in vrše zagovorniške posle. Poleg teh »rednih« ljudskih sodišč nastopajo še izredna sodišča: revolucijski tribunal in pa izredne komisije. Osebito slednje so strah ljudstva. Naloga jim je boj zoper protirevolucionarne sile. Postopanje je tajno, sodba brez možnosti pritožbe takoj izvršljiva. In taka-le sodišča so poslovala po 30. novembru 1918 sploh brez vsakih pisanih zakonitih določil. Kajti dekretov v smislu kazenskih predpisov ni bilo. Šele dne 28. decembra 1919. je izdal ljudski komisar za justico »Smernice za kazensko pravo ruske socialistične federalistične sovjetske republike«. Ta boljševiški kazenski zakonik seveda ni kar nič podoben evropskim kazenskim zakonikom. Pričenja najprej z nekakšnim opravičevanjem, zakaj se niso izdale že dotlej smernice za kazensko pravosodje. Moralo se je — tako pravi ferman — prepustiti delavskemu ljudstvu, ki je pomelo ne samo z organi, ampak tudi z zakoni stare države, — da obračuna s svojimi nekdanjimi tlačitelji, ne da bi se vezalo na kakšna pravila. Sedaj po dveh zmagoslavni letih nastane potreba, da se pravila sistematizujejo v interesu prihranjenja sil. Ali ta pravila naj dajo le temelj za uspešen boj zoper sovražnike proletariata. Hudodelstvo je samo to, kar krši socialni red, kakor si ga je ustvaril proletariat, kazen je zabranitev kršitve. Torej pride pred vsem v poštev velikost nevarnosti, ki preti družbi od storilca in od dejanja. Ako take nevarnosti ni, odpade vsaka kazen. Nič manje nego 15 kazni navajajo te smernice: počnejo pri ukoru — nehajo pri usmrtitvi s puško. Čudne so kazni kot proglasitev bojkota, proglasitev za sovražnike revolucije ali ljudstva itd. Nekaj povsem novega je to, da ta »zakonik« ni uporaben samo na domačine in na tujce, ki se nahajajo v republiki, ampak tudi na tiste inostrance, kateri so storili v inozemstvu kakšno hudodelstvo, ki se obrača zoper komunistični družabni red. Vsa določila o kazenskopravni dorastlosti, poskusu, silobranu, pogojnih obsodbah in drugih enakih splošnih vidikov so reducirana na najmanjšo mero. Te smernice kažejo pač brutalnodosledno izvedbo komunističnih načel v razrednem boju, pa ne zaslužijo niti imena karikature zakonika. *Dr. M. D.*

— (Borba zoper korupcijo na Poljskem.) Poljska republika ima v mnogem oziru slične zakonodajne razmere kakor naša kraljevina. Troje vrst zakonov — avstrijski, pruski in ruski — je ostalo v veljavi, pa vsako vrsto so že nekoliko preosnovali; glede avstrijskih zakonov so se pri tem držali — nemškoavstrijske zakonodaje in to osebito glede kaznen-

skih zakonov. So pa ustvarili nekaj zakonov, ki imajo splošno veljavo za vso republiko. Razen imunitetnega zakona z dne 1. aprila 1919 — kriminaliste pač najbolj zanimata dva zakona, ki imata namen, otvoriti energično borbo zoper korrupcijo. Drakonične kazni osupnejo —, pa ker se ne čuje, da bi se izvrševale, so morale imeti že uspeha s samo zagrožitvijo. Prvi zakon z dne 1. avgusta 1919. »o odgovornosti vojaških oseb za kazniva dejanja, storjena iz dobičkaželjnosti«, kaznuje nastopna hudodelstva, ako so storjena med vojaško službo, ako znaša škoda nad 2000 mark in je storilec star nad 48 let, — s smrtjo: tatvina ali poneverba službeno dosegljivih ali zaupanih predmetov in vojnega blaga; goljufije na kvar države; sprejetje daru ali sprejetje obljube daru, ako je podan namen, sprejemnike pripraviti h kršitvi dolžnosti pri odločevanju uradnih ali službenih zadev. Vsako drugo sprejetje daru v službi se kaznuje z robijo od 4 do 10 let. — Slične določbe ima zakon z dne 30. januarja 1920., ki velja za civilne uradnike. Tudi tem je zagrožena smrtna kazen za iste delikte kakor so gori navedeni, pridodano pa je še vsako drugo kaznivo dejanje, storjeno iz dobičkaželjnosti ob kršitvi uradne ali službene dolžnosti. Civilne osebe, ki poskusijo civilnega uradnika podkupiti, so istotako kaznive. Za sojenje vseh teh deliktov je predviden poseben senat treh sodnikov za vsako inštanco. Predpisan je zagovornik. Ako se doseže v I. inštanci soglasna sodba glede krivde, postane sodba s proglasitvijo pravnomočna. Torej — vse je urejeno tako, kakor pri prekih sodiščih. Zdi se, da vprašanje o dopustnosti smrtne kazni za prakso še davno ni odpravljeno!

Dr. M. D.

— (Zapisniki o civilnih razpravah.) Glede protokolovanja pri civilnih razpravah je izdal predsednik višjega deželnega sodišča na podrejena sodišča razpis sledeče vsebine:

Prisostvujoč ob prilikah pregleda nekaterih sodišč ustnim spornim razpravam sem opazil — ter posnamem to tudi iz mnogobrojnih spisov — da se protokolovanje ne vrši povsod na način, ki ga predpisuje zakon. Po predavanju tožbe dobi besedo zastopnik toženca za odgovor in ko konča, se njegove navedbe, kolikor niso obsežene v pismenem odgovoru ali sicer dopustnem pripravnem spisu, takoj zapišejo. Potem se podeli beseda tožiteljevemu zastopniku, s čigar navedbami se postopa na isti način itd. To ne odgovarja predpisu § 209., odst. 1 c) pr. r., po katerem je v kratkem posnetku vsprejeti razloženo vsebino strankinih navedb. Sklicevanje na tretji odstavek tega § nima mesta, ker ima ta določba v mislih le posamezne dele dejanskih navedb, katere je obširneje v zapisniku posvedočiti, ne pa vse navedbe strank. Pravilo, da je zapisati kratek posnetek navedb, se pa ne da drugače doseči, nego z zapisovanjem po završeni razpravi po § 211., odstavek 1 (»Resumeprotokoll«), odnosno po završetku posameznega oddelka razprave po odstavku 2. tega paragrafa (takozvani Staffelprotokoll). Zopet pa se poslednje navedena določba ne sme razlagati tako, da se pod njo subsumujejo posamezni govori strank, kajti o oddelku razprave se more le tedaj govoriti, če se je določen del

tvarine razpravil z govori in protigovori strank. Zapisovanje po § 210. c. pr. r. takozvani »Flickprotokoll« pa ni poseben način zapisovanja, ampak le o k r a j š a n j e zapisovanja vsebine po § 209. odst. 1. Ne preostaja torej drugega, nego zapisovanje posameznih govorov strank subsumirati pod zapisovanjem strankinega predavanja (Parteivorträge) po § 210., odst. 2, ki je naravnost prepovedano. Priporočam torej predsednikom senata in posameznim sodnikom, da začno z zapisovanjem šele po izčrpani razpravi (§ 211., odst. 1) in le v večjih slučajih z obilno ali raznovrstno stvarino zapisujejo med razpravo po završetku razpravljanja o gotovem delu pravnice (pravne stvarine) (§ 211., odst. 2), na vsak način pa opustijo zapisovanje posameznih govorov. Zapisovanje le-teh napravi, kakor uči izkušnja, celo pravnice zelo nepregledno in zapisnik dolgovezen. Dejanske okolnosti, katere navaja v teku razprave ta ali ona stranka, so po zapisniku razmetane in nimajo one medsebojne vezi, ki bi jo dobile, ko bi sodnik šele po završeni razpravi zbral in razporedil gradivo ter je fiksiral v zapisniku. Nadalje stranka pogosto razvija kako dejanstvo zelo obširno in navaja dokaze, dočim jo potem nasprotnik v protiizvajanjih prizna, tako da bi se je podalo v zapisnik v mnogo krajši obliki, ako bi sodnik počakal, da se izjavi o njej nasprotnik. Tako zapisovanje tudi krši načelo ustnosti razprave ter le-to pretvori v mešanico ustnosti in pismenosti. Najprvo popolno in čisto ustno razpravljanje, potem pa zapis podatkov razprave. Pripomnim še, da v civ. pr. r. ni predpisano, da bi zapisnikar moral biti navzoč pri razpravi. Če se torej za zapisnikarico privzame strojepiska, naj se ta pokliče šele, ko se pristopi k narekovanju zapisnika.

— (Centralna knjižnica v sodni palači v Ljubljani,) ustanovljena ob osnovi višjega deželnega sodišča, ki je bogato založena z juridičnimi proizvodi, je v novejšem času dobila zopet izdatnih prirastkov. Pokrajinska uprava ji je prepustila v last knjižnico bivše »Juristische Gesellschaft« v Ljubljani. Te knjige se sedaj čistijo in vspeledavajo ter bodo čitalcem kmalu na razpolago.

Dalje so se iz srbske juridične književnosti naročila nastopna dela: Alimpić, Policijska uredba; Marković, Komentar zakona o zemljoradničkim i zanatliskim zadrugama; Niketić, Trgovački zakonik; Niketić, Zakon o porezu; Niketić, Zakon o podpori vojnih invalida; Niketić, Zakon o zadrugama za uzajemno pomaganje; Niketić, Zakon o poroti; Niketić, Vojni krivični zbornik; Niketić, Zakon o konkordatu izmedju kraljevine Srbije i Sv. Stolice u Rimu; Niketić, Rapallski ugovor izmedju kraljevine SHS i kraljevine Italije; Ustav kraljevine SHS; Carinski zakon; Arandjelović, Nekoliko reči o mirazu, spremi i udomljenju po našem gradjanskom zakoniku; O odgovornosti države i zakonika prema trećim licima za štetu koju činovnik učini u vršenju zvaničke dužnosti; Arandjelović, Rasprave iz privatnog prava; Pravne rasprave; Bajkić, Istorija Srpske trgovinske politike; Vesnić, O društvu naroda; Grujić, Istorija hrišćanske crkve; Pravoslavna srpska crkva; Živanović, O istupima iz krivičnog zakonika; Jovanović, Pravo reprezentacije u nasledju; Jovanović, Osnovi pravne

teorije u državi; Političke i pravne rasprave; Kistjakovski, Ispitivanje o smrtnoj kazni; Karajovanović, Menično pravo; Marković, Pravoslavno monaštvo i manastiri u srednjevekovnoj Srbiji; Milovanović, Menično pravo; Mitrović Crkveno pravo; Niketić, Odluke opšte sednice kasacionog suda; Ninčić, Istorija agrarno-pravnih odnosa srpskih težaka; Perić, Specijalni deo građanskoga prava; O ugovoru o prodaji i kupovini Svez. I., II. i III.; Skupljeni pravni članci i rasprave; Radojčić, Osnovi trgovačkog prava; Stanojević, Istorija Srba, Hrvata i Slovenaca; Pešić, Sudska medicina; Čubinski, Problem izjednačenja prava u ujedinj. kraljev. SHS; Niketić, Građanski zakonik kraljevine Srbije, protumačen odlukama kasacionog suda; »Pravni pregled«.

Onim čitalcem, ki srbohrvatskega jezika niso dovolj zmožni, je na razpolago poleg Karadžičevega tudi Iveković-Brozov slovar; naročen pa je Filipovičev slovar v veliki izdaji.

Knjižnica je pristopna tudi profesorjem visokih šol, odvetnikom, notarjem in drugim akademično izobraženim osebam; dalje uradnikom drugih uradov v Ljubljani. Uradne ure so vsak dan, razen nedelj in praznikov od 8. do 14. ure.

Poslovilo in zahvala.

Našega pravniškega glasila pričujoči zvezek ne nosi več mojega uredniškega imena, kakor je bilo to že navadno zadnjih 22 let. Odtegniti sem se mu moral radi drugih svojih opravil, ki bi ovirala redno in smotreno izhajanje prepotrebnega strokovnega lista.

Če prištejem še štiri prejšnja uredniška leta od l. 1889 do 1892, je vsega skupaj 26 letnikov »Slovenskega Pravnika«, ki so izšli pod mojim uredništvom. To je končno tudi dovolj, da se človek »izkorigira«, če bi tudi drugega dela ne bilo pri tem.

Da se je naš »čolnič otel« iz neprijaznih sap do jasnih vremen, ko so se jadra lahko polno razpela, zasluga je raznih slovenskih pravnikov, ki so v dolgi tej dobi skrbeli listu za gradivo.

Ob slovesu se z globoko pieteto spominjam blagopokojnih sotrudnikov, a še živečim bodi v imenu stvari in osebno izrečena s tem najiskrenejša zahvala!

V Ljubljani, majnika meseca 1922.

Dr. Danilo Majaron.

b) Za intelektualno potvorbo listin nima zakon posebnih kazenskih določb. Kar služi kakor sredstvo ali pripomoč v izvršitev kakega kaznivega dejanja, zapade kazni, določeni za dotično kaznivo dejanje . . .	86
c) Določba § 104 srb. k. z. ščiti zgolj ugled oblastva, v čigar imenu ali naročilu poslujejo gosposkini opravitelji, ne pa osebne časti gosposkinih opraviteljev. Žaljenje mora biti zapazno tudi še kaki drugi osebi ne samo gosposkinemu opravitelju. — Če državni uradnik od uradne molčečnosti ni bil odvezan, je njegovo pričanje o okolnostih, ki so mu zgolj službeno znane, nično. (§ 151/2 k. pr. r.)	89
d) Kazensko pravno odgovornost zasebnega obtožitelja za posledice zasebne obtožbe treba presoјati po istih določbah kakor odgovornost storilca za krivično dejanje. Po civilnem pravu radi bebstva preklicani ni brezpogojno neprištevit po kazenskem pravu. — Obsojeni mora povrniti vse stroške kazenskega postopanja; oproščeni toženec pa ne plača nikakih stroškov, more celo zahtevati od zasebnega obtožitelja povrnitev vseh stroškov svoje obrambe. Stroški sodnega postopanja niso poškodba dotične stranke v smislu § 1308 o. d. z.	92
8. Iz upravne prakse. Proti administrativnim razsodbam pokrajinske uprave za Slovenijo, oziroma njenih oddelkov (n. pr. v vodoprnem postovanju) ministerielni rekurz ni dopusten	99
9. Književna poročila	101
10. Razne vesti	103

Naročnina za „Slov. Pravnik“ za leto 1922 znaša zaradi zvišanih tiskovnih stroškov 40 Din (160 K). Pošlje naj se g. dr. Josipu Lavrenčiču, odvetniku v Ljubljani (Dalmatinova ulica). Gg. naročniki, ki lanske naročnine še niso poravnali, se prosijo, da to store čimprej.

V zalogi so še skoro vsi prejšnji letniki „Slov. Pravnika“. Novi naročniki, ki si jih žele kupiti, kakor tudi drugi, ki bi hoteli kupiti posamezne številke starejših letnikov, naj javijo to gdu. dr. Josipu Lavrenčiču.

Odbor društva „Pravnika“.

